

G. K. CHESTERTON

EUGENIKA

PŘELOŽILA

O. KUČEROVÁ

1928

LADISLAV KUNCÍŘ

V PRAZE

EUGENIKA

Vytiskla Průmyslová tiskárna v Praze.

Vydáno též 10 číslovaných výtisků na ručním papíře

Van Gelderově a 40 na imitaci japonsku.

ČTENÁŘI.

Uveřejňuji tyto essaye právě nyní, protože mám pro to dobrý důvod, který vyplývá z celé nynější situace; proto bych také ten důvod rád vysvětlil a objasnil.

Ač můžeme pochopiti většinu závěrů a zvláště jejich konec jen tehdy, známe-li jejich vztah k nedávným událostem, těchto několik předběžných poznámek o eugenické vědě bylo napsáno už před válkou. V té době toto thema bylo hlavním předmětem rozhovoru; tehdy eugenické dítky (ač na nich nebylo nijak viděti, že by byla jiná než všechna ostatní děcka) se roztahovaly po celých stránkách ilustrovaných časopisů; také Nietzscheova odbojná myšlenka povstala jako nové heslo všech intelektuálů; rovněž pan Bernard Shaw a ostatní uvažovali o myšlence, že lze upravit chov lidí tak jako chov koní, což jest jedinou správnou cestou, po níž se dospěje až k oné vysoké inteligenci, intelektuální velkodušnosti, všemohoucnosti a k sympatetickému nazírání, jak tomu také bývá u koní. Proto to snad vypadá, jako bych uvažoval o těchto názorech velmi předpojatě, a často se mi zdá, že to беру až příliš vážně. Ale kritika eugenismu se sama sebou brzo rozvinula v povšechnou kritiku moderního třštění po vědeckém dozoru a přísné sociální organizaci.

Pak přišla chvíle, kdy jsem pochopil s nemalou úlevou, že mohu směle hoditi všechny své poznámky do ohně. Byl to velký oheň a spálil větší věci než podobně pedantické chvástání toho druhu, jako jest eugenika. A vůbec celá sporná otázka byla rozřešena docela jiným způsobem. Vědecký dozor a organizace státu, který se na to specialisoval, vyšly do boje proti starší kultuře křesťanství. Buď vyhraje prušáctví a pak protest bude beznadějný, nebo prušáctví prohraje a pak bude protest bezúčelný. A jak tak válka pokračovala a postupovala od otravných

plynů až k pirátství proti neutrálním, bylo stále jasnější a jasnější, že vědecky organisovaný stát nezískává popularity. Ať se stane cokoliv, žádný Angličan nebude už nikdy obcházeti kolem a čichati zápachy té bídné laboratoře. Proto jsem byl přesvědčen, že vše, co jsem napsal, jest naprosto zbytečné a nepotřebné, a pustil jsem to z hlavy.

Ale, ač mne to hluboce rmoutí, musím nyní říci, že to není nepotřebné. Postupně jsem si zřejmě uvědomil, jak se to tak jevílo mým užaslým očím, že panující hříchy v Anglii stále ještě vycházejí z přesvědčení, že Prusko je vzorem celému světu. Jestliže některé části této knihy jsou skorem jedenáct let staré, většina jejich zásad a pravidel jest ještě mnohem starší. Teorie, které tu potírám, nemohou nám poskytnouti nic jiného, než touž ztuchlou vědu, chvástavý a vychloubačný byrokratismus a tentýž terorismus profesorů desátého řádu, jenž dopomohl německé říši k jejímu nedávnému a znamenitému triumfu. A tak tři léta po válce s Pruskem jen z tohoto důvodu vybírám a uveřejňuji tyto essaye.

G. K. Ch.

ČÁST I.

FALEŠNÁ TEORIE

CO JE EUGENIKA?

Na světě je nejmoudřejší, když křičíte dříve, než vám někdo ublíží. Když křičíte až potom, když už vám někdo ublížil, už to není k ničemu; zvláště když vám smrtelně ublížil. Mluvívá se o netrpělivosti lidstva; ale rozumní historikové vědí, že mnohé vlády tyranů se uskutečnily jen proto, že lidstvo se vzbudilo až příliš pozdě. Ale je třeba postavit se tyranii dříve, než počne existovati. To není žádnou odpovědí, když se řekne s lehkým optimismem, že podobný záměr je teprve ve vzduchu. Ránu sekerou je možno také zadržeti, jen pokud jest ještě ve vzduchu.

Dnes existuje jistý směr a myšlenkový proud, který podává tak souborný a určitý obraz, jako všechny minulé myšlenkové proudy, které pečlivě vybrány utvoří obrys kterékoliv historické doby. Je tak jistý a určitý, jako oxfordské hnutí, nebo puritanismus „Dlouhého parlamentu“; je právě tak jasný jako vliv jansenistů nebo jesuitů. Můžeme jej jasně označiti; můžeme o něm debatovati a můžeme jej také ještě zničiti. Z pohodlí se tomu říká „Eugenika“, a že by se to mohlo zničiti, to chci dokázati v následujících stránkách. Víím, že lidé tomu různě rozumějí; ale to jen proto, že zlo vždycky těží z nejasnosti všech věcí. Víím, že je to vychvalováno jako něco vysoce ideálního a dobročinného mnohými výmluvnými a zlatými jazyky řečníků, kteří káží o čistém mateřství a o šťastnějším potomstvu. Ale to jen proto, že zlu se vždy lichotí a Furiím se také říkalo „Milostné“. Víím, že v počtu jejich žáků je mnoho takových, jejichž úmysly jsou naprosto nevinné a humánní, a kteří by se jistě srdečně podivili, kdyby slyšeli, jak to popisují. Ale to jen proto, že zlo vždycky vyhraje pomocí a silou svých nádherných obětí. A po všechny věky byla vždycky

osudná spojitost mezi abnormální povinností a abnormálním hříchem. O těchto podváděných budu přirozeně mluvit tak, jak vždycky všichni hovoříme o podobných nástrojích; budeme je souditi podle dobra, které se domnívají konati, a neodsoudíme jich za zlo, které skutečně působí. Ale sama eugenika přece existuje pro všechny lidi, kteří mají dosti smyslu, aby pochopili, že určité myšlenky existují; a tak vlastní eugenika, ať už v malém nebo ve velkém, šířící se rychle nebo pozvolna, podporovaná z dobrých nebo ze zlých úmyslů a vztahující se na tři lidi nebo na tisíce, eugenika jest věc, s kterou se nesmí kupčiti právě tak jako s jedy.

Je nesmírně obtížné určití pravou podstatu eugeniky třebaže i sami někteří eugenici se o tom vyjadřují jen nejistě. Celé hnutí záleží ze dvou proudů: z jakési morální podstaty, která je pro všechny stejná, a pak z určitých sociálních plánů a záměrů, které se často měnívají. Uvažujeme-li o mravní podstatě, je přirozeno, seznáme-li, že ethická zodpovědnost každého člověka se mění podle toho, zná-li dosah a následky svých činů. Kdybych měl opatrovati děcko (jako Dr. Johnson v té věži, jak o tom snil) a ono se rozstonalo proto, že snědlo mýdlo, poslal bych asi pro lékaře. Možná, že bych ho odvolal od mnohem vážnějších případů a snad i od nemocných dětí, jichž životospráva byla horší, snad smrtelná; ale jednal bych správně, byl bych ospravedlněn. Nikdo by nemohl na mně žádati, abych věděl vše o jeho druhých pacientech a abych jim musil (nebo abych byl dokonce morálně povinen) obětovati děcko, za které jsem byl jen já sám přímo zodpověden. Nuže, morální podstata eugeniky je taková: odpovídáme přímo a především za děcko nezrozené. To jest, víme (anebo máme věděti) tolik o určitých, nevyhnutelných zákonech biologie, abychom mohli posouditi plod nějakého uváženého spojení a viděli jej v onom jasném a přímém světle vědomí, v jakém můžeme nyní viděti jen druhého

svého partnera. Přirozeně, že jedna povinnost může býti určitá, nebo ještě určitější než druhá. Může býti uvažováno dříve o dítěti, které ještě neexistuje, než o ženě, která už existuje. Nyní je naprosto zřejmé, že je to poměrně nový odstín morálky. Ovšem, že rozumní lidé byli vždycky přesvědčeni, že účelem manželství jest plození dětí k slávě Boží anebo podle zákonů přírody; ale ať už pokládali takové děti za odplatu, kterou jim Bůh poskytl za jejich služby, nebo za odměnu, kterou obdrželi od Přírody za své zdraví, vždycky zásluhu za ten dar přisouvali Bohu a za tu odměnu Přírodě, protože chápali, že se to nedá tak lehce vysvětliti. Jediná osoba (a to jest vlastně závěr všeho), ke které měl člověk určité povinnosti, to byl ten druhý partner v té celé věci. A jen když si přesně uvědomíme práva druhého partnera, pak se dostaneme nejbližší i k právům potomstva. Jestliže ženy z haremu zpívaly pochvalné písně o hrdinovi, když Moslemín vsedal na koně, dělaly to jen proto, že to byla jejich povinnost; jestliže křesťanský rytíř pomáhal své ženě, když sestupovala s koně, byla to opět jen jeho povinnost k jeho ženě; těch určitých a podrobných povinností nevztahovali na nezrozené děti a neviděli to v onom světle, jak pan Browdie uvažuje o budoucím dítěti slečny Squeers. Pokládali tyto vztahy pohlaví za zdravé a proto přirozeně doufali, že i děti, které se narodí z toho spojení, budou zdravé, ale to bylo vše. Moslemínská žena nepochybně doufala, že Allah sešle krásné syny poslušné ženě; ale nikdy by si nedovolila určitou představou těchto synů pozměniti svou onu poslušnost. Jistě by neřekla: „Nyní budu neposlušnou ženou, neboť učený lékař mi řekl, že velkými proroky jsou obyčejně synové neposlušných žen.“ Křesťanský rytíř také doufal, že všichni svatí mu požehnají a dopomohou k zdravým dětem, když bude vykonávati všechny své povinnosti, a jednou z nich bylo také to, aby pomáhal své ženě sestoupiti s koně; a neustoupil

by od této své povinnosti jen proto, že by třeba četl v nějaké knize, že, když žena spadne s koně, narodí se jí snad genius. Oba, Moslemín i křesťan, by podobné myšlenky pokládali nejen za bezbožné, ale i za naprosto nepraktické. Já s nimi naprosto souhlasím; ale o to tu vlastně nejde.

Zde běží o to, že nový myšlenkový směr staví a věří eugenice proti ethice. A to lze dokázati známým faktem, že historická hrdinství jsou skutečně zločiny, páchanými na eugenice. Eugenické knihy a pojednání tvrdí všude, že máme pohlížeti na ne-eugenická spojení jako na hřích a zločin; a vezme-li si někdo churavého, nebo ožení-li se s nemocnou, že je to skutečně krutost k těm nezrozeným dětem. Ale historie (na výsost) chválí lidi, kterým byly svaty tyto svazky s nemocnými; jako v případě plukovníka Hutchinsona a sira Williama Templu, kteří zůstali věrni svým snoubenkám, i když krása a zdraví zmizely. A třeba že churavost Dorothy Osbornové nebo paní Hutchinsonové nesouhlasila s pravidly a s předpoklady eugeniků (ač to nevím tak jistě), je pochopitelné, že oba muži jich neopustili; a rozhodně by to také nemělo žádný vliv na jejich morální přesvědčení. Nerozbírám zde své přesvědčení, ani s kterou morálkou souhlasím, ale tvrdím jen, že si navzájem odporují. Eugenikové skutečně prohlašují za svaté ty muže, které tisíc rodin by nazvalo pokrytci. Abych se vyjádřil jasněji, oni chtějí postavit pomníky mužům, kteří se rozešli se svými láskami jen k vůli nějakému tělesnému neštěstí či nehodě; a tak by oslavovali dobrého eugenika, který ušlechtilé odmítl oženiti se se svou nevěstou, když spadla s kola; nebo mladého hrdinu, který, uslyšev o nějakém churavém strýčkovi, velkodušně zrušil své slovo. Jedno je úplně jasné: lidstvu byl dosud svazek mezi ženou a mužem svatý a také jeho vliv, kterým působil na děti, byl tak nevypočitatelný, že vždycky více se tomu obdivovali a toho hájili, kdo dodržel své slovo a svou čest, než

kdo se zajistil. Nepochybně doufali, že i děti nebudou o nic horší, než kdyby byly dětmi zbabělců a pokrytců; ale to nebyla jejich hlavní myšlenka a vlastní popud jejich jednání. Slovem můžeme říci, že, ač mnohé morální systémy omezily vliv pohlaví skorem tak přísně jako eugenika, přece vždycky měly jakýsi rys vzájemné věrnosti pohlaví a ostatní ponechaly Bohu. Zavede-li se ethika, kde věrnost a nevěra se mění podle výpočtu dědičnosti, pak je to tak podivná revoluce, jaké zde ještě nikdy nebylo.

Ač se zde o tom pouze lehce zmiňuji, musím také pravdivě doznati, že mnozí eugenikové by to popírali, namítali by, že je tu dobrý eugenický důvod, jako hrůza z podobných spojení, a důvod ten počíná tím proslaveným zákazem, který muži nedovoluje, aby se oženil se svou babičkou. Dr. G. K. Steinmetz poznamenal s podloudnou prostotou myslí, s kterou obyčejně eugenikové mluví, až člověku ztuhne v žilách krev, že „ještě nevíme docela jistě“, jaké byly „příčiny této hrůzy“, a toho strašlivého skutku, jenž způsobil smrtelný zápas a bolest Oidipovu. Docela s přátelským úmyslem radím Dr. G. K. Steinmetzovi, aby mluvil jen sám za sebe. Zná všechny příčiny, proč se člověk dívá na matku a sestru docela jinak než na ostatní ženy, a nedošel jsem k tomu pomocí nějakých podivuhodných výzkumů. Našel jsem je tam, kde je i podobný odpor, pro který nemohu snést děcko u snídaně. Našel jsem je v tom zakořeněném odporu v samé lidské duši, že nemohu něco milovati takovým způsobem, když už to mám rád docela jinak. Nuže, tento odpor jistě působí eugenicky, to je pravda, a rovněž tak působí i určité nezvratné důkazy a základní věci na zákon o potomstvu. Ale opravdu žádný eugenik nemůže přece býti tak hloupý, aby nevěděl, že to vše není žádná obrana eugeniky, ale její přímé popření. Jestliže něco bylo objeveno světlem učenosti a je to přece jen to, čím se všichni

řídili už od počátku, protože to jasně viděli v prostém denním světle, pak to není žádný důvod k trápení a obtěžování lidí, ale rozhodně je to dobrý důvod, aby je nechali na pokoji. Když muži se nežení se svými babičkami proto, že to byl vždy nejhygieničtější způsob, pokud vědí, a když teď také víme, že se instinktivně vyhýbali tomu učenému nebezpečí, tedy to jest o důvod více, aby se jim dal pokoj a aby se ženili, s kým a jak chtějí. Je to prostě důkaz, že výběr pohlaví nebo zamilování, jak to nazývají křesťané, je takový projev mužův, kterému se konečně může zhruba věřit. A to zničí celou tuto vědu jednou ranou.

O druhé části definice, kde jde o to, jakých přesvědčujících nebo obmezujících prostředků má být používáno, pojednám obsírněji v druhém díle této knihy. Ale zběžný přehled, který tu ještě podávám, snad může být užitečný. Od dávných, ba pradávných dob lidstva, vždycky tu byl předpoklad, že založení rodiny je osobní dobrodružství volného muže. Nežli otroctví pozvolna vymizelo pod vlivem křesťanství, snad to byla nebo nebyla pravda, že otroci byli, v jistém smyslu, pěstováni jako dobytek, a oceňováni jako budoucí nástroje k práci. Bylo-li tomu tak skutečně, pak toto pěstování bylo mnohem volnější a mlhavější než pěstování eugenistů; a také tito moderní filosofové vnášejí do starého pohanství fantastickou zpupnost a krutost, která jest zcela moderní. Ale přece je možné, že pohanští otroci užili onoho požehnání a péče eugenistů. Ale je docela jisté, že svobodný pohan by zabil prvního muže, který by to navrhoval. Myslím, kdyby to navrhoval docela vážně; neboť Platon byl jen Bernardem Shawem, který na neštěstí prováděl své žerty v Řecku. Svobodným mužům ukládal zákon a ještě častěji náboženství, nejobyčejnější ze všech zvyků, všemožná obmezení pohlaví, ať už z té neb z oné příčiny. Ale zákon, náboženství a zvyky staraly se vlastně jen o to, aby rodina byla pevně udržována,

když už jest jednou založena. Založiti rodinu, tento fakt, opakuji znovu, byl vždy individuálním dobrodružstvím, nepodléhajícím státním zákonům. Naši první, dávno zapomenutí předkové, nám zanechali tuto tradici a naši vlastní otcové a matky, kteří žili jen tak před několika lety, by nás jistě pokládali za blázny, kdyby věděli, že o tom debatujeme. Nejkratší všeobecná definice Eugeniky, díváme-li se na to prakticky, prohlašuje, že chce, ať už více nebo méně, kontrolovati rodiny tak, jako by to byly rodiny pohanských otroků. Pohovořím později o této otázce a o lidech, kteří mají býti takto utiskováni; a ještě zajímavější a podivnější jest otázka, kteří lidé to vlastně budou prováděti. Ale rozhodně asi to bude někdo na někom zkoušeti a to podle určitého výpočtu o chovu lidí, o němž se tvrdí, že jest nepopíratelně dokázaný. Tolik asi o samém předmětu. Tvrdím, že to existuje. Definuji to tak přesně, jak jen věci, které obsahují morální důkazy, mohou být definovány, a nazývám to eugenikou. Kdyby snad i potom někdo chtěl tvrditi, že eugenika neznamená totéž řecky, — spokojím se s odpovědí, že „chevaleresque“ není ve francouzštině vlastně „koňský“ a že podobné slovní hříčky jsou spíše koňské než rytířské.

PRVNÍ PŘEKÁŽKY.

Nuže, dříve než pojednáme o věci samé, je tu ještě celé mračno bojovníků, neškodných a zmatečných, moderních skeptiků, které je nutno odkliditi nebo uklidniti, než začneme debatovati se skutečnými doktory tohoto kacířství. Proto shrnuji krátce asi tak: eugenikové, jak jsme o nich hovořili, asi chtějí, aby jedni kontrolovali manželství druhých; a zdá se, že myslí, aby několik lidí dohlíželo na manželství všech ostatních. Nejprve dostanu asi všechny ty odpovědi, které plovou jako pěna na povrchu všech šálků s čajem a všeobecných rozhovorů. Zhruba a narychlo rozdělím tyto odporující na pět sekt; první nazvu Eufemisty, pak jsou tu Svědomití, Samovládci, Příkladní a Příčinní. Jakmile zodpovíme všechny okamžité námitky hodných, křiklavých a krátkozrakých lidí, pohovoříme si pak také spravedlivě s ostatními inteligenty, kteří také skutečně sledují tuto myšlenku. Mnozí eugenici jsou Eufemisté. Chci tím jen říci, že krátká slova je poplaší, kdežto dlouhá slova je uklidňují. Jsou naprosto neschopni a nedovedou si přeložiti jedno v druhé, ač to rozhodně znamená naprosto totéž. Řekněte jim: „Přesvědčující a zakazující moc občanova ho opravňuje dohlížeti tak, aby břemeno dlouhého věku předešlých generací nepřekročilo přirozené meze a nestalo se nepoměrným a nesnesitelným zvláště pro ženy“; když jim to takto řeknete, budou se spokojeně kolébati sem a tam jako děcka, která uspáváme v kolébce. Řekněte jim: „Zavražďte svou matku,“ a oni na ráz vyskočí. A přece obě tyto věty, posoudíme-li je chladně a logicky, říkají totéž. Řekněte jim: „Je docela pravděpodobné, že přijde doba, kdy nepatrný, ale pozoruhodný rozdíl mezi anthropologickým člověkem a ostatními zvířaty, který byl pozměněn v tak mnohých morál-

ních bodech, bude změněn i v té důležité otázce, co se týče množství lidské potravy“; povězte jim to tak a hned celý jejich obličej vzplane radostí a budou si tiše a souhlasně pobručovati. Ale řekněte jim prostě, mužně a srdečně: „Dejte najíst člověku!“ a jejich podiv bude vskutku podivuhodný. A přece obě ty věty říkají opět totéž. Jestli snad někdo myslí, že tyto dva příklady jsou výstřední a přepjaté, upozorním na dva skutečné případy z eugenické debaty. Když sir Oliver Lodge mluvil o methodách „pokusné farmy“, mnozí eugenikové hlasitě protestovali proti nechutnosti podobného návrhu. A přece dávno před tím jeden nejschopnější předák druhého tábora napsal: „Jaký je to nesmysl, celé vychování! Kdo dovede vychovávatí závodního koně nebo chrta?“ A to znamená buď nic, nebo pokusnou farmu pro lidi. Nebo opět, když jsem mluvil o lidech, „kteří budou násilně oženěni policií“, jiný významný Eugenik se skorem rozčílil, když mne přesvědčoval, že jich nikdy nic podobného ani nenapadlo. Ale několik dní po té viděl jsem eugenické prohlášení, kde navrhovali, aby stát rozšířil svou moc v této oblasti. Stát může býti přece jen korporací, které muži dovolují, aby použila určitého nátlaku; ale tato oblast může býti jen oblast pohlavního výběru. Myslím to vážněji, a nejen jako pouhý laciný žert, když říkám, že strážníci se objeví i v této oblasti. Připouštím ochotně, že strážník, který bude dohlížeti na svatby, bude asi takový, jako strážník, který hlídá vystavené svatební dary. Bude oblečen v nenápadných, prostých šatech. Nemyslím, že člověk v modré uniformě a s přilbou na hlavě povleče nevěstu a ženicha k oltáři. Myslím jen, že ten muž, kterého má strážník v modré uniformě rozkázáno zavřítí, rozhodně se neodváží a nikdy se ke kostelu ani nepřiblíží. Sir Oliver jistě nechtěl, aby lidé byli přivázáni v stájích a kartáčováni podkoními. Chtěl jen, aby se podřídili a pozbyli svobody, což pro lidi znamená něco mnohem horšího,

nectného a hanebného. Chtěl jen, aby vymítali „čerta ďáblem“. To je z nejkrutějších vět na světě; a rozhodně je to nejkratší způsob, jak se můžeme vypořádati s Eufemisty.

Druhá sekta povrchních odpůrců člověka ještě více rozzlobí. Říkám jim úmyslně Svědomití. Třeba jim řeknu: „Nelíbí se mi šířící se kanibalismus v restaurantech ve West Endu.“ Jistě někdo odpoví: „Nuže, konečně když královna Eleonora ssála krev z ruky svého manžela, byla také kanibalem.“ Co může člověk takovým lidem odpovědět? Můžete jim jedině říci: „Zkuste to sami a vyssávejte krev z otrávené rány na lidských rukou a pak vám také dovolím, abyste se nazvali tím slavným jménem kanibalů.“ A tak tito lidé hovoří i o eugenice. „Konečně, když přesvědčíme mladého chlapce a zabráníme, aby se neoženil s hrbatou a bláznivou černoškou, jsme skuteční eugenikové.“ Opět člověk může odpovědět pouze takto: „Věnujte se, prosím, jen a pouze takovým mladíkům, kteří jsou zamilováni do hrbatých černošek; a můžete se pak tím více pyšnit, že jste Eugenikové protože tyto případy jsou velmi vzácné.“ Ale rozhodně zdravý rozum každého člověka mu řekne, že, jestliže se eugenika obírá jen takovými výstředními případy, pak se tomu neříká Eugenika — nýbrž zdravý rozum. Lidstvo vždy a už od dávna se vystříhalo takových absurdností a odsuzovalo je; a nikdy se tomu neříkalo eugenika. Když udeříte dusícího se gentlemana do zad, můžete tomu říkat mrskání; a když si člověk zahřívá nad ohněm zmrzlé prsty, můžete to nazývat mučením, ale budete-li tak hovořit ještě chvíli, pak přestanete žít mezi skutečnými a živými lidmi. Kdyby to bylo jen nepatrné procento těch bláznivých nehod, pak by nikdy nebylo žádného eugenického sjezdu a rozhodně ani ničeho podobného jako tato kniha.

Myslil jsem, že nazvu další skupinu povrchních lidí Idealisty; ale to předpokládá jakousi pokoru

k neosobnímu dobru, kterou rozhodně nemají, a proto jim budu říkati Samovládci. To jsou obyčejně ti, kteří nám dávají na srozuměnou, že každá moderní reforma se skvěle „osvědčí“, protože oni už při tom budou, aby na to dohlédali. Kde vlastně budou a jak dlouho tam zůstanou, to už nám tak jasně neříkají. Nevyčítám jim, že se dívají vpřed na nekonečné množství budoucích různých vtělení, neboť to je stín lidské nebo božské naděje. Ale ani theosofisté neočekávají, že se stanou najednou množstvím lidí. A tito lidé skorem určitě navrhuji, že budou zodpovídati za celé hnutí, i když jim už vyklouzne z ruky. Každý z nich slibuje, že bude najednou tisícem strážníků. Když se jich zeptáte, jak se osvědčí to nebo ono, odpovědí vám: „Na tom rozhodně budu státi,“ nebo: „Nikdy bych nešel až tak daleko“; jako kdyby se mohli opět vrátiti na zem a dokázati to, co se nikdy ani žádnému duchu úspěšně nepodařilo — přinutiti lidi, aby se zřekli svých hříchů a neřestí. O těch řekneme dosti, prohlasíme-li, že neznají přirozené podstaty zákona, jako neznají přirozené podstaty psí duše. Když jednou pustíte zákon, bude se chovati jako puštěný pes. Bude poslušen svého vlastního hlasu a ne vašeho. Ten smysl, který jste vložili v zákon (nebo který je ve psu), bude vyplněn. Ale vy už nebudete moci doplniti ani úryvkovitě, co jste tam zapomněli vložiti.

Spolu s těmito idealisty jdou podivní lidé, kteří, jak se zdá, si myslí, že mohou očistiti a posvětit každé hnutí opakováním všech abstraktních ctností, jež jejich lepší obhájci mají v srdci. Takoví lidé říkají: „Nepomýšlejíce ani zdaleka na nějaké otroctví, eugenikové právě naopak hledají jen *pravou* svobodu; osvobodíme se ode všech nemocí, degenerace, atd.“ Anebo by řekli: „Můžeme ujistiti pana Chestertona, že eugenikové nemají v úmyslu vyloučiti neškodné; spravedlnost a milosrdenství jest jediným heslem, jež atd.“ Nejkratší odpověď pro

takové lidi je snad taková: mnozí z těch, kteří takto mluví, odporují anebo vůbec nesouhlasí s úředním a panujícím náboženstvím. Řekněme, že jeden bude tvrditi: „Církev anglikánská je plná přetvářek.“ Co si o mně pomyslí, když mu odpovím: „Ujišťuji vás, že přetvářka je zavrhována každou formou křesťanství a to zvláště ve všech modlitebních knihách.“ Snad bude také tvrditi, že církev katolická zavinila mnoho velkých krutostí. Co si o mně pomyslí, když mu odpovím: „Církev katolická obzvláště káže laskavost a milosrdenství; proto nemůže býti krutá.“ Takoví lidé nás nebudou dlouho zdržovati. Jsou tu ještě jiní, kterým říkám Příkladní, a dařívá se jim dobře, zvláště v parlamentu. Zastupuje je nejlépe slavnostní hodnostář, který před nedávnem tvrdil, že nechápe pokřik a to vzbouření proti „Slabomyslnému zákonu“, neboť prý jen potvrzuje a rozšiřuje původní smysl starého zákona o bláznech. Na to se dá odpověděti jen: „Docela správně!“ Rozšiřuje to jen původní zákon o bláznech a to na lidi, kteří nejsou blázni. Tento skvělý politik vynášel starý zákon, jako byl, řekněme ten, podle kterého malomocní musili žíti na jistém odděleném a vykázaném místě. Změní jen slovo „člověk malomocný“ v „člověka s dlouhým nosem“ a řekne laskavě, že původní smysl zákona je tentýž.

Snad nejslabší, ze všech těchto bezmocných lidí jsou ti, kterým říkám Příčinniví. Jejich nejceněnější vzorek je jiný M. P.,*) který hájil týž zákon a tvrdil, že je to pouze „poctivý pokus“, jak se vypořádati se zlem; jako kdyby někdo měl právo zotročovati a trýzniti spoluobčany jen pro jakýsi chemický pokus nebo z nějakého úctyplného agnosticismu, aby viděl, co z toho povstane. Ale o tom zpozdilém názoru, že každý může úmyslně zříditi inkvizici nebo hrůzovládu s lehkou důvěrou, že se to paklepší, pojednám důkladněji v následující kapitole.

*) Member of Parliament = poslanec.

Dostačí, když zde jen prohlásím, že každý poctivý Příčinnivý by se měl nejprve poctivě vynasnažiti, aby si uvědomil a věděl, co vlastně dělá. To je nejlepší, co může udělati. A nedělati nic, dokud si to vše poctivě neuvědomí. Konečně je tu třída tak zoufale ničemných a žvanivých odpůrců, pro které jsem skutečně ani nenašel jména. Ale kdykoliv se někdo pokusí debatovati rozumově pro nějakou skutečnou a viditelnou věc, jako je třeba eugenické zákonodárství, nebo proti ní, pak se vždy vyskytnou lidé, kteří počnou mlátiti prázdnou slámu socialismu a individualismu; obyčejně říkají: „Vy jste proti všemu zasahování státu, ale já jsem pro to, aby tu stát rozhodoval; vy jste individualista, ale já naproti tomu,“ atd. Těm všem mohu pouze odpověděti se srdcelomnou trpělivostí, že nejsem individualista, ale ubohý, hříšný, ale křtěný žurnalista, který se pouze snaží napsati kritiku o eugenických, s kterými se setkal; ještě nikdy nepotkal žádného individualistu, a i kdyby ho potkal, není si tak zcela jist, a neví, zdali by ho skutečně také poznal. Krátce řečeno, nepopírám, ale rozhodně souhlasím s tím, aby stát zakročil a léčil velké zlo. Ale zde prohlašuji, že by jeho zakročení jen stvořilo velké zlo; a nedám se odvrátiti od této debaty, abych se přímo vyjadřoval o bezedném a mučivém problému socialismu a individualismu, či o relativních výhodách, dá-li se člověk napravo nebo nalevo.

Pak je tu nepochybně ještě ohromná většina citlivých, ač spíše nemyslicích lidí, kteří jsou přesvědčeni, podle svého zakořeněného úsudku, že jakákoliv hluboká změna naší společnosti jest ještě nekonečně vzdálena. Nemohou uvěřiti, že lidé v týchž kabátech a v kloboucích jako oni by mohli připravovati revoluci; celá jejich viktoriánská filosofie je poučila, že takové převraty přicházejí vždy jen velmi pozvolna. Proto, když mluvím o eugenických zákonech nebo o budoucím eugenickém státu, pohlízejí na to jako na dobu „živých strojů“ nebo na

„pohled dozadu“; zkratka na věc, která, ať je dobrá nebo špatná, bude se teprve vyvíjet až do časů jejich pra-pra-pra-pravnuků, kteří budou snad jiní a kterým se to třeba bude líbiti a kteří vůbec budou už jen vzdálení příbuzní. Těm všem odpovídám krátce a prostě: „Eugenický stát už existuje.“ První eugenické zákony byly už přijaty vládou této země a byly schváleny s hlubokým souhlasem oběma stranami vládnoucími v parlamentu. První eugenický zákon vyčistil půdu a můžeme říci, že prohlásil negativní eugeniku; ale není obhájen a také nikdo ho nehájil jinak než podle eugenických teorií. Budu mu říkati „Slabomyslný zákon“; protože je to krátké a název jej přesně vystihuje. Je to docela prostě a doslovně zákon na uzavírání takových bláznů, které by žádný lékař za blázny neprohlásil. Už to je dosti, jestliže je nějaký lékař nazve třeba blbými. A protože se sotva najde lidská bytost, člověk, o kterém by se to bylo nikdy, v žádné rozmluvě neřeklo, ať už toho slova použili jeho přátelé nebo příbuzní, při té neb oné příležitosti (leda by snad jeho přátelé a příbuzní žalostně strádali nedostatkem jakéhokoliv smyslu pro vtip a duchaplnost), vidíme zcela jasně, že tento zákon právě jako prvotní církev křesťanská (ač se jí ve všem nepodobá), jest síť, do které se vejde všechno možné. Nesmí se předpokládati, že tento zákon obsahuje přesnější definice. Skutečně první definice „slabomyslného člověka“ v tomto zákonu je mnohem nejasnější a neurčitější než samo slovo „slabomyslný“. Je to dokonale idiotické povídání „o lidech, kteří, ač jsou schopni vydělávati si na živobytí za příznivých okolností“ (jako kdyby si někdo mohl vydělávati na živobytí za nepříznivých okolností, či za takových okolností, které by mu znemožnily toto jeho konání), „jsou přece jen neschopni řídit správně a moudře své vlastní záležitosti“; a právě totéž říká jeho žena o všech sousedech na celé naší planetě. Ale neschopnost mysliti se nyní pokládá za vlastnost státníků a

tak i cení a není nic nového v tomto pozvolném klesání. Ale co je nové a životné, jest asi to, že obrana bláznivého „obmezujícího hnutí“ jest eugenickou obranou. Nejen že se veřejně říká, ale dychtivě se nabádá, aby bylo dosaženo cíle hnutí, to jest, aby všichni ti, kdož se nezalíbí propagátorům této myšlenky a které oni neshledají dosti inteligentními, aby všem těm bylo zabráněno míti ženu a děti. Každý tulák, který je mrzutý, každý dělník, který jest plachý, každý sedlák, který jest výstřední, může býti odsouzen podle těch podmínek, které byly určeny vraždícím šílencům. Taková je situace a to jest hlavní bod celého hnutí. Anglie zapomněla na feudální stát; je to poslední anarchií průmyslového státu; je trochu pravdy v theorii pana Belloc, že je to přiblížení k otrockému státu; nyní se to jistě nemůže přeměnit v stavovský stát; a rozhodně už ne v socialistický stát. Ale máme nyní už eugenický stát a nezbývá nám nic jiného než revoluce.

ANARCHIE S HŮRY.

Tichá anarchie zžírání naši společnost. Po tom slově se musím zamlčeti; neboť obyčejně se dobře nerozumí pravé podstatě anarchie. Není vůbec třeba, aby anarchie byla prudká a násilná; ani nepotřebuje přicházeti z vnitra. Vláda se může právě tak dobře státi anarchickou, jako lidé. Jeden sentimentálnější Tory užil slova anarchie jen jako potupný název vzpoury; ale zapomněl na nejdůležitější intelektuální rozdíl. Vzpoura může býti špatná a osudná; ale i když vzpoura je špatná, nikdy není anarchií. Když to není sebeobrana, je to násilná vláda. Chce zavést nové zákony na místo starých zákonů. A protože nemůže býti v jádře anarchická (protože má určitý cíl), nemůže býti anarchická ani v svých methodách; neboť mužové musí býti dobře organisováni, když bojují, a kázeň odbojné armády musí býti právě tak přísná jako kázeň armády královské. To je první hluboká příčina rozdílu, kterou si musí každý jasně uvědomiti. Vezměme k vůli symbolismu dva velké duchovní příběhy, které, ať už jim říkáme mythy nebo mystérie, byly tak dlouho stěžejním bodem celé evropské morálky. Křesťan bude asi vždy sympatisovati s ustanovenou autoritou a bude pohlížeti na vzpouru podle obrazu Satana, který se vzbouřil proti Bohu. Ale Satan, třeba že byl zrádce, nebyl nikdy anarchista. Chtěl dosáhnouti koruny celého kosmu; kdyby byl vyhrál, očekával by od svých andělů-vzbouřenců, aby se vzdali každé další vzpoury. Proti tomu křesťané, jejichž sympatie jsou obyčejně pro sebeobhájení proti utlačovatelům, budou si to mysliti o samém Kristu, když pohrdal vysokými kněžími a vymrskal z chrámu bohaté kupce. Ale ať už Kristus byl nebo nebyl socialistou (jak někteří říkají), rozhodně nebyl anarchista. Kristus, jako

Satan, chtěl panovati a přál si trůnu. Založil novou autoritu na místo staré autority; ale založil ji podle určitých zákonů a srozumitelným způsobem. A v tomto světle všichni lidé v středověku — a skutečně vůbec všichni lidé až do nedávna — posuzovali všechny otázky, které se obíraly vzpourou. John Ball chtěl svrhnouti vládu, protože to byla špatná vláda a ne pouze proto, že to byla jen vláda. Richard II. zavrhoval Bolingbroka ne jako rušitele míru, ale jako uchvatitele. Anarchie je tedy v užitečném a světském smyslu slova něco naprosto jiného než jakákoliv vzpoura ať už správná nebo nesprávná. Nemusí to nutně býti divoké a hněvuplné; v počátcích to nemusí ani býti bolestné. A jak už jsem před tím řekl, často je to naprosto tiché.

Anarchie je stav mysli a jejích myšlenkových pochodů, kdy se už nemůže sama zastavit. Je to ztráta sebeovládání, které se vrací jen v normálním stavu. Není to žádná anarchie, když se mužům dovolí, aby se vzbouřili, strhli pokřik, prováděli výstřednosti, experimentovali a odvažovali se nebezpečí. Ale pak je to anarchie, když se to vše nedá skončiti. V domovech nenastane anarchie, když všichni členové rodiny prosedí celou noc až do rána na Nový rok. Ale je to anarchie, když členové rodiny sedávají v domovech déle a déle do noci po celé měsíce. Když v římských vilách po dobu slavnostních saturnálií bláznili páni i otroci, nebyla to anarchie. Ale byla by to anarchie (podle názorů pánů všech otroků), kdyby po skončení saturnálií otroci se stále chovali podle mravů saturniálních. Ale je historicky dokázáno, že to nedělali. Pořádati picknick, jistě není anarchie; ale byla by to anarchie, kdyby se úplně zapomnělo, kdy je čas k jídlu. Myslím, že by to byla anarchie, kdybychom si všichni (jak někteří nechutně navrhují) brali šmahem všechno jídlo, jak se nám zlíbí, s bufetu. Tak by asi jedla svině, kdyby svině měla bufet; neboť nemají hostiny o několika

chodech a vůbec postupují neobyčejným a vzácným způsobem, ano, svině to tak dělají! A právě tato neschopnost navrátiti se zase v meze rozumného uvážení po dovolené výstřednosti, jest právě onen nebezpečný nepořádek. Moderní svět je jako Niagara. Je nádherný, ale není silný. Je slabý jako voda — jako Niagara. Zamítáme vodoпад ne proto, že to ohlušuje, že je to nebezpečné nebo že to ničí a boří, ale jen proto, že se to nezastaví. Nuže, nyní je zcela jasné, že takový druh chaosu může zachvátiti právě tak lehce mocnosti, které vládnu společností, jako samu společnost ovládanou. A v moderní Anglii jsou právě vládnoucí mocnosti takto posedlé — ba, jsou skutečně ďáblem posedlé. Tato věta, ač má zdravý psychologický smysl, není příliš jasná a silná. Nuže, stát se náhle tiše zbláznil. Hovoří jen samé nesmysly a nemůže se zastaviti.

Nyní je docela jasné, že vláda by měla míti a musí míti totéž právo, aby někdy použila výjimečných method, právě jako privátní přednosta domácnosti, který někdy uspořádá picknick, nebo dovolí, aby se na Nový rok sedělo a hovořilo celou noc až do rána. Stát, právě jako přednosta domácnosti, jedná zdravě a rozumně, dovede-li zacházeti s těmito výjimkami jako se skutečnými výjimkami. Snad podobné zoufalé léky nejsou správné, ale jsou snesitelné, pokud jsou nevyhnutelně, zoufale potřebny a jako takové dovoleny. Takovým případem je třeba komunismus jídla v obleženém městě; úřední popření zatčeného špeha; částečné podrobení civilního práva vojenským zákonům; úplné izolování některého kraje, zamořeného nemocí; a takové jest i nejhlubší lidské pokoření národního vojska, když vojáci nejsou posláni, aby bojovali proti cizím vojákům, ale proti vlastním vzbouřeným bratrům. Ze všech těchto výjimek některé jsou správné a jiné jsou nesprávné. Moderní svět je nezdravý, ne proto, že připouští abnormálnost, ale

proto, že se nedovede uzdraviti a nemůže opět dosáhnouti normálního stavu.

Vidíme to také, ač poněkud nejasně, ve všech trestech a na příklad i v uvěznění. Často sami reformátoři, kteří doznávají, že trestati někoho vězením je špatné, navrhuji, aby se lidé polepšovali trochu delším uvězněním. Vidíme to ve zmatku a bezradnosti zákonodárství, jako při tom pokřiku o „bílých otrocích“, kdy bylo znovu vzkříšeno mučení mrskáním a to pro neurčitý, nejasný a pestrý druh lidí. Naši předkové nebyli takovými blázný, i když mučili lidi. Natáhli prostě člověka na skřípec, ale nenatahovali samotný skřípec, jako to děláme my. Když muži šli upáliti čarodějníci, možná, že viděli všude samé čarodějnice, neboť jejich mysl byla naplněná samými kouzly a čáry. Ale nenalezali všude věci i lidi, které by upálili jen proto, že by se nedovedli jasně a přesně rozhodnouti. Když přivazovali nějakou neoblíbenou čarodějnici ke kolu s pevným přesvědčením, že je duševní tyran, mor a nákaza, neříkali jeden druhému: „Má teta Zuzanka by potřebovala trochu připáliti, aby ji to vyléčilo z té její kousavosti,“ nebo: „Těch několik otýpek by dělalo dobře vašemu bratranci Jakubovi, aby se odnaučil zahrávat si s city ubohých děvčat.“

Nuže, to vše se zove anarchie. Nejen, že neví, co vlastně chce, ale neví to ani, co nenávidí. Bují až nadbytečně ve všech poamerikanisovaných anglických novinách. Když tento nový druh Novoangličanů upálí čarodějníci, chytne jim hned celá prerie. Ti lidé nemají jasného a pevného úsudku učeného věku. Nedovedou vykonati ohavný skutek a přece věděti, že jest ohavný. Kdykoliv začnou kráčet velkými kroky, nevydrží, ale rozběhnou se. Nedovedou zastaviti své vlastní myšlenky, ač ty se řítí do propasti.

Konečnou příčinu naznačím jen krátce, a můžeme ji nalézt v tom všeobecném faktu, že definice

skorem každého zločinu se stává stále víc a více nejistější a nejasnější a šíří se jako řídký a roztrhaný mrak stále nad větším a větším kusem krajiny. Člověk by mýslil, že kruté zacházení s dětmi je něco tak neomylného, neobyčejného a strašlivého, jako vražda otce nebo matky. Ale v praxi zahrnuje se do toho skorem každá nedbalost, která se může přihoditi v každé potřebné rodině. Jen s tím rozdílem ovšem, že za ty nedbalosti jsou trestáni jen chudí, kteří si nemohou pomoci, a ne bohatí, kteří to mohou učiniti. Ale o to se teď vlastně nehádám. Zde jde o to, že ten zločin, jehož představu my všichni instinktivně slučujeme s Herodem a s krvavou nocí povražděných mláďátek, přiblížil se skorem tomu případu, kdy Marie a Josef ztratili své děcko Ježíše v chrámě. A proto ve stínu nedávného případu (kdy podle osvědčených svědectví laskavá matka byla odsouzena, protože její naprosto dokázaně zdravé děti neměly dosti vody k mytí) nikdo nebude tvrditi, že je to nemožné literární přepínání. To je totéž, jako kdyby všech hrůz strašných trestů, kterými trestáme vraždu otce nebo matky, bylo nyní používáno proti každému synovi, který někdy něco udělal, čím zarmoutil svého otce, a tak ublížil jeho zdraví. Pak by byl málo kdo z nás jistý.

Jiný případ, jakých je na sta, je uvolnění a rozvoj myšlenky žalob. V žalobách už není spravedlivého hněvu proti muži, který křivě svědčil o svém sousedovi, jak tomu bývalo dříve, právě tak jako ve zločinných žalobách nenajde se už stará spravedlivá hrůza z rodičů, kteří nenáviděli vlastní krev. Případy civilních žalob se staly jakýmsi sportem nepřiliš bohatých, — jakousi odrůdou baccaratu, výhrou a štěstím náhody. Zpěvačka z music-hallu byla poškozena tím, že někdo nazval „vulgární“ píseň, kterou tam zpívala; a to jest asi tak, jako kdybych chtěl, aby můj soused mi zaplatil odškodné nebo aby se dal zavřít jen proto,

že prohlásil, že můj rukopis vypadá „rokoko“. Nějaký politik byl velmi poškozen, když někdo o něm tvrdil, že vykládal dětem o celní reformě; jako kdyby toto svůdné thema mohlo poškoditi jejich ctnost a nevinnost jako nějaká neslušná historka. Někdy žaloba je tak vypočtena, aby ublížila a uškodila muži i jeho obchodu; a tak obyčejně každý nový obchodník pomlouvá druhého. A tvrdím, že to vše je anarchie; neboť jest zřejmé, že odpovědní činitelé nemají dosti síly a jasného úsudku, aby poznali rozdíl mezi tím, když se řekne o nějaké ženě, že jest populární zpěvačka, a když se o ní tvrdí, že je špatná žena; nebo rozdíl mezi tím, když muž jest obviněn, že vede děti k opatrnosti nebo že je nabádá k hanbě a hříchu. Ale hlavní bod, ke kterému se musíme vrátiti, je tento: není to jen a nezbytně anarchie obyvatelstva. Je to anarchie v orgánu vlády. Jsou to úředníci — hlasy z třídy vládnoucích — kteří nepoznají rozdílu mezi krutostí a nedbalostí. Jsou to soudcové (a jejich povolné a poddané poroty), kteří nerozeznají prostého úsudku od utrhaní na cti. A jsou to lidé, kteří zaujímají vysoká místa s vysokými platy, kteří zavedli první eugenický zákon — „slabomyslný zákon“ — a tak dokázali, že nedovedou rozeznati blázna od zdravého člověka.

A to jest historické ovzduší, ve kterém se tato věc zrodila. Je to podivné ovzduší a na štěstí asi dlouho nepotrvá. Mezi tímto ovzduším a skutečným pokrokem je asi takový rozdíl, jako mezi normální dívkou, která se šťastně směje, a mezi hysterickou dívkou, která se směje a nemůže přestat. Popsal jsem nejdříve toto ovzduší, protože jen v takovém ovzduší se může vyskytnouti a vážně mezi muži navrhnouti něco takového, jako jest eugenické zákonodárství. V každé jiné době by to posoudili logicky, ať už se stanoviska akademického nebo obmezeného. I nejhorší mudrc z řecké školy by si jistě pamatoval tolik ze Sokrata, aby (při nejmen-

ším) přinutil eugenika k vysvětlení, zdali Midas byl vyloučen proto, že se mohl uzdravit, nebo proto, že se nemohl uzdravit. Nejprostší mnich ze středověkého kláštera by měl tolik zdravého smyslu, aby pochopil, že se nemůže debatovati o bláznů, dokud se nedebatovalo o zdravém člověku. I nejzatemněnější kalvinista ze sedmnáctého století by vyzval eugenika, aby porovnal texty z bible, kde se odsuzují blázni, s těmi texty, které je chválí. I nejhloupější pařížský obchodník z roku 1790 by se ho zeptal, jaká jsou tedy vlastně práva mužova, když nemá práva býti milencem, manželem a otcem. To jen v našem „jedinečném Londýně“ jak jej nazývá Mr. Gappy pro jeho mlhu) jeví se malé figurky v mlze jako ohromné postavy, mísí se s ostatními, úplně jinými postavami a splývají v jediný zástup pochybné luzy. Zdržel jsem se především u dalekosáhlých vlastností těch zšerených vyhlídek, protože, dokud si čtenář neuvědomí, jaké mají pružné a neobmezené možnosti, neuvěří ve všechny ty ohavnosti, proti kterým musíme bojovati.

Jedna ze starých, moudrých pohádek, které nepřicházejí snad odnikud a přece všude bujejí a rozkvétají, vypravuje, jak jeden člověk měl malý, kouzelný mlýnek, asi takový jako mlýnek na kávu, který mu semlel všechno, co si jen přál, jakmile pronesl jedno slovo, a zastavil se, když člověk řekl druhé slovo. Po mnohých zázracích (a přál bych si, aby mi mé svědomí dovolilo vyprávěti o nich v této knize) žádal na mlýnku jen to, aby semlel trochu soli při důstojnické tabuli na lodi; neboť sůl jest vždy a všude typem malých požadavků a chudoby. Člověk si vzpomněl na první slovo, mlýnek semlel sůl, ale když chtěl říci druhé slovo, které jej mělo zastaviti, uvědomil si, že je zapomněl. Štíhlý koráb se potopil, jsa naplněn až k nejvyššímu stěžni svítivou a bělostnou solí a jako zasypán sněhem; ale bláznivý mlýnek stále mlel i na dně oceá-

nu, kde všichni muži leželi utopeni. A jen proto (tak tvrdí tato pohádka) mořská voda na celém světě má tak slanou a hořkou příchut'. Neboť pohádky vědí, co nevědí moderní mystikové — že člověk nesmí popustiti uzdy ani přirozenému ani nepřirozenému.

BLÁZEN A ZÁKON.

Moderní zlo je právě v tom, že lidé nechápou a nevidí, že výjimka potvrzuje pravidlo. Proto odsouzení a zabití vrahovo může a nemusí býti správné; zabití vrahovo může býti jen pochybně správné, protože je nesprávné zabít vůbec nějakého člověka. Kdyby kat, když už se jednou do toho dostane, pokračoval a věšel postupně všechny své příbuzné a přátele, pověsil by (ovšem vzato pouze intelektuálně) prvního člověka, kterého by potkal, ač ten by s tím asi nesouhlasil.

Anebo když řeknete, že blázen jest neodpovědný, tvrdíte vlastně, že zdravý člověk jest odpovědný. Jest odpovědný za toho blázna. A pokus eugeniků a všech ostatních fatalistů, kteří chtějí zacházeti se všemi lidmi jako s neodpovědnými, jest největším bláznovstvím v celé filosofii. Eugenik pokládá každého i sebe sama za výjimku pravidla, kterého tu není.

Eugenikové rozšířili hranice blázince; to jest jejich první hnutí. Pokládejme to za hlavní bod, odkud vyjdeme, a otažme se, co jest vlastně bláznovství a jaký jest jeho základní vztah k lidské společnosti. Nyní nezralá mladistvá pochybovačnost zatěžuje a leptá všechny myšlenky a často slýcháváme, jak se říká, že blázni jsou jen pouhou menšinou a rozumní jen pouhou většinou. Podobné lidské nesmysly dokazují jasně, že jako kouzlem zapomínají na hlavní a důležitý bod. Blázni nejsou menšinou, protože netvoří jednotného celku, a to právě vinou svého bláznovství. Rozumní nejsou většinou, jsou lidstvem. A lidstvo, jak už jméno naznačuje, je druh a rod a ne třída. Pokud se blázen liší do rozumných, liší se ode všech většin i menšin a to právě svým druhem. Ten blázen, který si myslí, že jest nožem, nemůže míti nic společného s druhým bláznem, který jest přesvědčen, že jest vidlič-

kou. Mimo rozum není soustředěnosti; není žádného hostince na těch divokých cestách mimo svět.

Blázen není ten, kdo pohrdá světem. Světec, zločinec, mučedník, cynik a nihilista, ti všichni mohou pohrdati světem docela rozumově. A i kdyby takoví fanatikové zničili svět, svět jest povinen popřáti jim přesného a čestného procesu a důkazů podle veřejného práva a zákonů. Ale blázen není kdo pohrdá světem, nýbrž ten, kdo jej popírá. Řekněme, že všichni stojíme okolo pole a díváme se na strom stojící uprostřed. Je naprosto pravda, že jej všichni vidíme (jak říkají dekadenti) nekonečně různým způsobem, ale to není nejdůležitější; všichni říkáme, že je to strom, a to je nejdůležitější. Řekněme, chcete-li, že my všichni jsme básníci, ač to vypadá nepravděpodobně, a tak každý z nás přemění to, co vidí, v nějaký živý obraz nebo podobenství lišící se od stromu. Dejme tomu že jeden řekne, že to vypadá jako zelený mrak, druhý jako zelená fontána, třetí jako zelený drak a čtvrtý jako zelený sýr. Ale fakt zůstává; všichni říkají, že to vypadá jako všechny tyto věci. Je to strom. A také žádný z těch všech básníků ani trochu neblázní, třeba že jeho mínění o stromu a jeho účelu je často šílené. Konservativní básník by třeba chtěl strom přistříhnouti a revolucionářský básník by jej chtěl třeba spáliti. Optimistický básník by z něho chtěl udělati vánoční stromek a ověsiti jej svíčkami. Pesimistický básník by se snad chtěl na něm oběsiti. Ale žádný z nich není šílený, neboť všichni mluví o též věci. Ale nyní je tu jiný člověk, který strašlivě hovoří o něčem jiném. A to je ta hrůzná a nepřírozená výjimka lidstva. Nevíme, proč je takový; podle nové teorie je to dědičnost a podle staré teorie jsou to prý ďáblové. Ale ať je tomu jakkoliv, je to duch, který popírá, duch, který skutečně popírá skutečnost. To je ten člověk, který se dívá na strom a neříká, že to vypadá jako lev, ale tvrdí, že je to lucerna.

Neříkám, že všechny klamné představy šílenců jsou tak konkrétní, jako je to zde, ač některé jsou ještě konkrétnější. Když někdo věří, že jeho vlastní tělo je sklenice, to jest ještě odvážnější popření reality, než když věří, že strom je skleněná lampa na vrcholu sloupu. Rozdíl mezi šílencem a námi nespočívá v tom, jak věci vypadají, nebo jak by měly vypadati, ale v tom, jaké skutečně a vpravdě jsou. Blázen neřekne, že by měl býti králem; Perkin Warbeck by to snad mohl říci. On říká, že jest králem. Blázen neříká, že tak moudrý jako Shakespeare; to by mohl říci Bernard Shaw. Blázen řekne, že jest Shakespeare. Blázen neříká, že jest božský v témž smyslu jako Kristus; to by mohl říci Mr. R. J. Campbell. Blázen říká, že jest Kristus. Ve všech případech rozdíl leží v tom, co tu jest; a ne v tom, co by se s tím mělo dělati.

Z toho jediného důvodu, a jen proto, stojí šílenec mimo veřejný zákon. A to je ten hluboký rozdíl mezi ním a mezi zločincem. Zločinec uznává fakta proto nám dovoluje, abychom se odvolali na fakta. Můžeme ta fakta tak upravit kolem něho, že můžeme skutečně pochopiti, že ta úmluva je učiněna v jeho vlastní prospěch. Můžeme mu říci: „Nekradte jablek s tohoto stromu, sice vás na něj pověsíme“. Ale když ten člověk skutečně myslí, že jeden strom je stojan lampy a druhý strom že je fontána z Trafalgarského náměstí, pak s ním prostě nemůžeme jednati. Je to rozhodně bezúčelné říkati mu: „Nekradte jablek s toho stojanu lampy, sice vás oběsíme na té fontáně.“ Když člověk popírá fakta, pak se s ním nedá mluvit a jediná odpověď jest zavřít ho. Nemůže mluvit naším jazykem, tou měnivou řečí slov, která často nemívá ohně smyslu ani mezi námi, ale ohromnou abecedou slunce, měsíce, zelené trávy a modrého nebe, kde jedině se setkáváme a jen za pomoci této abecedy se můžeme jeden s druhým dorozuměti. Jedinečný genius, George Macdonald, popisuje

v jedné ze svých osudových povídek dva souhlasné systémy prostoru; takže tam, kde jsem věděl, že stojí v obývacím pokoji piano, vy jste věděl, že tam roste v zahradě růžový keř. Tak tomu jest ať už v malých nebo ve velkých věcech i s šilencem. Nemůže dostati hlasovacího práva, protože jest občanem jiné země. Je cizinec. Ba je vetřelec, nepřítel; neboť město, v kterém on žije, zatěžuje naše města.

V jeho případě musíme upozorniti na tyto dvě věci. Za prvé, můžeme ho odsouditi pouze všeobecně, protože známe jen jeho všeobecné vlastnosti. Všichni zločinci, kteří vykonají určité věci z určitých důvodů (a to věci a důvody, které, ať jsou sebe zločinnější, jsou vždy pochopitelné), byli vždy víc a více vyšetřováni pro tyto zvláštní činy podle zvláštních a přiměřených zákonů, už od té doby, co Evropa se stala civilisovanou zemí — až do té doby, kdy se udál vzácný a nedávný případ, že bylo znovu nastoleno barbarství v podobě doživotního odsouzení. O tom promluvím později; pro tento důvod stačí, když připomenu holá fakta. Jest holým faktem, že každý divoch, každý sultán, každý vyděděný baron a každý vůdce lupičů používal tohoto doživotního odsouzení, jež nám bylo nedávno nabídnuto, jako něco vysoce vědeckého a humánního. Všichni tito lidé byli do jisté míry barbaři a tak vždy ponechávali své zajatce v zajetí, až se jim (barbarům) zlíbilo a až sami rozhodli, že jejich zajatci jsou schopni propuštění. Také jest holým faktem, že to, čemu se říká civilisace nebo pokrok, spravedlnost a svoboda, mělo už po tři tisíce let povšechný sklon pokládati i zajatce za volného a svobodného člověka, pokud mu nemůže býti dokázán nějaký určitý zločin. Všechny zákony vždy dovolovaly zločinci, aby, ať už jakýmkoliv určeným způsobem, se hájil před zákonem; právě tak jako Jobovi bylo dovoleno, či spíše byl vyzván, aby se hájil proti Bohu. Ale mezi civiliso-

vanými lidmi zločinec je souzen podle určitého zákona za určitý zločin, a to z docela prostého důvodu, že příčina zločinu, jako smysl onoho zákona, je pochopitelný každé průměrné inteligenci. Nějaký muž je potrestán za to, že je zlodějem, a ne pro to, že jest vůbec špatným člověkem, protože člověk může býti zlodějem a v jiném směru to jistě nemusí býti špatný člověk. Krádež je trestuhodná, protože jest pochopitelná. Ale když činy jsou nepochopitelné, můžeme je přičísti jen všeobecné nespolehlivosti a bráníme se proti nim také jen všeobecným obmezením. Jestliže se muž vloupá do domu, aby si vzal kus chleba, můžeme se dovolávat jeho rozumu různým způsobem. Můžeme ho oběsiti pro vloupání; a můžeme mu také (jak se podařilo usouditi některým odvážným myslitelům) dáti kus chleba. Ale řekněme, že se vloupá do domu, aby ukradl cizí pilníčky na nehty; pak jsme v nesnázích, nemůžeme si představit, co s nimi chce počítati a proto nemáme ani zdání, co bychom měli udělati zase my s ním. Když zločinec přijde tajně v masce a v plášti, aby vhodil arsenik do polévky, můžeme ho chytiti za límec a říci mu zřetelně: „Obviňuji vás z vraždy; nyní se podívám na zákony, kterým podléháme a uvidíme, zdali tohle chování není zakázané.“ Ale jestliže najdeme téhož člověka v masce a v plášti, jak hází o půlnoci trochu sody do vody, co můžeme říkati? Naše obvinění nezbytně zevšeobecní. Můžeme pouze poznamenati s umírněností, která hraničí až se slabostí: „Vy jste patrně jedním z těch lidí, kteří provádějí takové věci.“ A pak ho můžeme zavřít. Podstata neurčitého rozsudku tvoří neurčitost a nerozhodnost mysli. Hodí se to na nepochopitelné bytosti, na šílence. A nehodí se to na nikoho jiného.

Druhá věc, kterou si musíme zaznamenati jest toto: že jen podle jednomyslnosti rozumných lidí můžeme odsouditi toho člověka jako něco docela zvláštního a odlišného. Jestliže tvrdí, že strom jest

stojan lucerny, pak je blázen; ale jen proto, že všichni ostatní tvrdí, že je to strom. Kdyby někteří muži říkali, že je to strom s lucernou a druzí by mysli, že je to stojan s lucernou porostlý rostlinami a větvemi, pak by to byl rozdíl názorů; pak by ten člověk nebyl blázen, ale snad by byl jen výstřední. Rozhodně by to nebyl šílenec, kdyby pouze jediný botanik poznal, že je to strom. Rozhodně by jeho nepřátelé byli třeba větší blázni než on, kdyby pouze lampář poznal, že to není sloup lucerny. A podobně také žádný člověk není blbý, když tak soudí jen a pouze eugenik. Pak by tato otázka nezávisela na jeho zdravém rozumu, ale na zdravém rozumu botanika, lampáře a eugenika. Ten, kdo odsoudí někoho jako abnormálně bláznivého, ten obvykle nebývá abnormálně chytrý, což jest nesporně sporná otázka. Ten, kdo odsoudí abnormálně bláznivého, je asi normálně bláznivý. Jen když začne říkat a dělat věci, kterých ani blbí lidé neříkají a nedělají, jen pak máme právo zacházeti s ním jako s výjimkou, a ne jako s pravidlem. Jen proto, že žádný z nás neprohlašuje, že jest něčím více než člověkem, jen proto máme právo ho pokládati za něco menšího.

Nyní se jeví docela jasně první zásady eugeniky. Je to návrh, aby někdo nebo něco kritovalo lidi s touž povýšeností, s jakou rozumní lidé kritisují šílence. Toto právo se může vykonávat velmi umírněně; ale nemluví zde o vykonávání, ale o právu. Rozhodně asi vyžaduje, aby celý lidský život byl podřízen „bláznivému zákonu“. To jest první slabost eugenického případu; nemohou určitě definovat, kdo má koho kontrolovat; také nedovedou říci, podle jaké vyšší moci to smějí dělati. Nepozorují, že výjimka jest jiná než pravidlo — i když to je špatné pravidlo a i když to je nepravdivé pravidlo. Starý zákon pro blázny měl jeden zdravý smysl; že se nedá popřít, že člověk jest občanem, pokud nechcete popírat, že jest člověkem.

Muži a jen muži mohou býti soudci a smějí souditi, je-li člověkem či ne. Ale žádný soukromý klub holobrádků nemůže rozhodovati, zdali smí býti občanem. Když jednou sestoupíme s toho vysokého a rozmanitého vrcholu čisté šílenosti, přijdeme na rovinu, kde jeden člověk se tak příliš neliší od druhého. Mimo výjimku najdeme jen střední cestu. A praktický a zákonný důvod sporu jest právě toto: pokud normální lidé mají právo vyloučiti abnormální lidi, jaký zvláštní druh abnormálních lidí má právo vyloučiti normální lidi? Jestli zdravý rozum nestačí, co je pak zdravější než zdravý rozum? Bez jakéhokoliv přemýšlení o významu pravidla i výjimky, hlavní myšlenka, jako by se mělo souditi o dědičnosti lidí, sama sebou padá a jest zbytečná. A to z toho důvodu: je-li všechno jen výsledek pochybné dědičnosti, i sám úsudek je také výsledek této pochybné dědičnosti. Nechtějme, aby soudil, aby sám nebyl souzen. Eugenikové, ač je to ku podivu, mají také otce a matky, jako ostatní lidé; a naše mínění o jejich otcích a matkách stojí právě za tolik, zač stojí jejich mínění o našich. Žádný z těch rodičů nešílel a ostatní jest pouhá záliba nebo nechť. Dejme tomu, že by dr. Saleeby šel k Byronovi a řekl mu: „Mylorde, vidím, že máte chromou nohu a nezřízené vášně, to jest dědičné zatížení a výsledek sňatku prostopášného vojáka s vášnivou ženou.“ Básník by mu mohl logicky odpověděti (s charakterickou průhledností a neslušností): „Pane, pozoruji, že myslíte zmateně a máte nefilosofické názory o srdečních záležitostech jiných lidí. To jest následek dědičného zatížení a zklamání vypěstované ze sňatku syrského lékaře s quakerskou dámou z Yorku.“ Dejme tomu, že dr. Karl Pearson by řekl Shelleyovi: „Pokud znám vaši povahu, vidím, že se vydáváte ve velké nebezpečí, když navazujete známost s dcerou takového fanatika a výstředního člověka, jako je Godwin.“ Shelley by po-

užil přísného racionalismu starších a silnějších volnomyšlenkářů, kdyby odpověděl: „Pokud vás dovedu chápati, pozoruji, že se vrháte v záhubu, když se chcete oženiti s praneteří takového starého a zkostnatělého dvořana a diletanta, jako je Samuel Rogers.“ Je to jen pouhá výměna názorů. Nikdo nemůže tvrditi, že by Mary Godwinová nebo Samuel Rogers byli šílení; povšechný názor, podle kterého muž uvažuje o zdraví jejich zděděné krve a typu, je týž, jako důvod, k vůli kterému se muži žení z lásky nebo ze záliby. Nemáme rozumného důkazu, abychom předpokládali, že úsudek dr. K. Pearsona o nevěstě jest lepší, než úsudek jejího ženicha.

Proti tomu lze postaviti námitku, na kterou však lehce odpovíme. Může se tvrditi, že skutečně povoláváme lékařské odborníky, aby rozhodli, zdali nějaký člověk je skutečně šílený; a že tito odborníci postupují a vyšetřují podle určitých, technických a tajných úkazů, které většina lidí nemůže znáti. Uznáváme, že je to pravda, ale rovněž každý musí uznati, že to nemá vlivu na náš argument. Když se zeptáte lékaře, zda se náš dědeček zblázní, to slovo má pro nás stále ten všeobecný lidský smysl. Chceme jen věděti, zda bude takový jako určitý druh lidí, které všichni ostatní poznají, když se takovými stanou. Určitý odborník pozná, že takovým bude ještě dříve než takový jest, ale to nemění nic na faktu, že mluvíme jen a pouze o zcela obyčejném šílení. Lékař vidí pouze určitá fakta už do budoucna, kdežto my nemáme takových vědomostí a tak vidíme jen to, co jest nyní; ale tento fakt jest naším faktem, faktem všech a každého, jinak bychom se o to nestarali. Zde nejde o to, aby lékař podřídil doзору určitý, nový druh lidí jako v „slabomyslném zákoně“. Lékař třeba jen řekne „Kouření jest vaše smrt“; protože se rozumí samo sebou, že smrt jest velmi neoblíbena jakožto vysoce demokratické zřízení. Rovněž tak tomu jest s ne-

oblíbenou výjimkou, která se zove šílenství. Možná, že lékař řekne: „Jan má takové otřesy nervů, že může zapáliti dům.“ Ale nebojíme se těch lékařských podrobností, ale morálních výsledků. Řekli bychom: „Ať se otřásá, jak dlouho chce, jen když nezapálí dům.“ Lékař poznamenává: „Má takový podivný pohled, může vzíti sekeru a všechny zabít.“ Nemáme nic proti jeho pohledu, ale nelíbily by se nám následky, které by z toho vzešly a o kterých bychom všichni tvrdili, že jsou šílené, i kdyby nebylo lékařů na světě. Odpověděli bychom: „Nechte ho, ať se dívá jak chce, jen když nehledá sekery.“

Nuže, odborníci jsou ceněni k vůli tomu zvláštnímu praktickému účelu, že dovedou předpovídati příchod ohromných a uznaných lidských neštěstí, a také nikdo, leda snad blázen, to nebude popírati. Ale to nás nepřivádí ani o kousek blíže k tomu, abychom uznali, že mají právo určovati, co to vlastně neštěstí jest, nebo nazývati neštěstím věci, které všichni podle svého prostého, zdravého rozumu neštěstím nenazýváme. Voláme lékaře, aby nás zachránil před smrtí; a že smrt jest zcela uznané zlo, lékař má právo a může předepsati nejpodivnější a tajemné pilulky, o nichž je přesvědčen, že jsou lékem proti všem vyhrůžkám smrti. Ale nemá právo prohlásiti, že smrt jest lékem pro všechna lidská zla. A protože nemá žádné morální autority, aby vnutil novou představu štěstí, tedy nemá také žádné morální autority, aby vnucoval nové představy zdraví. Snad ví, že zešílím; neboť šílenství jest něco tak izolovaného jako malomocenství, a já nevím nic o malomocenství. Ale když si jen pouze myslí, že mám slabý rozum, může se státi, že si to myslím i já o něm. A často si to myslím.

Slovem dokud nebude kormidelníkům dovoleno, aby najeli s loďmi na skály a pak tvrdili, že jediným pravým přístavem jest nebe, dokud nebude dovoleno soudcům, aby propustili vrahy a pak vysvětlili, že by vraždy vlastně byly dobrem pro celek; do-

kud nebude dovoleno vojákům, aby prohráli bitvy a pak prohlásili, že pravá sláva jest v údolí pokory; kud nebudou pokladníci okrádati banky jen pro reklamu; nebo zubní lékaři mučiti lidi jen proto, aby jim dokázali, jak je jim dobře; kud neobrátime všechny své privátní záliby proti celku a nezměníme své zákony o životě, bezpečnosti, pokroku a radosti — pak jest nad slunce jasnější, že žádnému muži vědy se nemůže dovoliti, aby se míchal do veřejného úsudku všech o šílenství. Voláme ho, aby nám řekl, kde to jest, nebo kdy to bude. Neudělali bychom to, kdybychom už sami nerozhodli, že to jest.

Protože se chci v této kapitole omeziti na pouhé, prosté určení zdraví a šílenství, nedám se svést na žádnou lákavou cestu, které se zde vyskytují. Věnuji se jim v příští kapitole. Zde to shrnuji jen prostě a krátce. Dejme tomu, že nějakému muži by bylo náhle a rychle proříznuto stolním nožem hrdlo u stolku, kde by seděl. Celý civilní zákon rozhodně předpokládá, že my všichni, co jsme byli při tom, jsme svědkové; my jsme to viděli, a jestli my nevíme, jak se to stalo, kdo to má vědět? Nyní dejme tomu, že všichni svědkové by se začali hádati o různých druzích očí. Jeden by řekl, že si přinesl sebou své brýle na čtení místo svých obvyklých skel, a proto neviděl toho muže, když upadl přes stůl a celý jej zakrvácel. Řekněme, že druhý by tvrdil, že neví tak zcela jistě, zda to skutečně byla krev, protože nerozeznávání barev bylo dědičné v celé jeho rodině. Třetí by prohlásil, že nemůže odpřisáhnouti, že viděl pozdvižený nůž, protože jeho oční lékař mu řekl, že jest astigmatický a vidí jen přímky horizontální a ne přímky vertikální. Jiný by tvrdil, že různé ohnivé nebo zářivé body se mu často míhají před očima v nejfantastičtějších obrazech, docela podobných tomu, když u stolu jeden gentleman prořízne hrdlo druhému při obědě. Všechny tyto případy se dovolávají věci, které skutečně existují. Víme, že

jest krátkozrakost; rovněž jest taková věc jako nerozeznávání barev; jest taková věc jako astigmatismus; a také existují míhavé mžitky před očima. Co bychom si pomyslili o celé té společnosti při večeři, která by nemohla podati vysvětlení kromě vědeckých, když by byla nalezena s mrtvolou onoho muže? Představuji si, že bychom si mohli mysliti jen dvě věci: buď byli všichni opilí nebo jsou všichni vrazi.

A přece jest tu výjimka. Kdyby při stole byl jeden člověk zaručeně slepý, nepochybovali bychom o tom? Necítili bychom zcela poctivě, že on jest výjimkou, která potvrzuje pravidlo? Už sám ten fakt, že on nemohl nic viděti, dokázal by vám, že ostatní musili viděti. Právě ten fakt, že neměl očí, připomenul by nám oči. Člověk může býti slepý; člověk může býti mrtvý; a člověk může býti šílený. Ale i to přirovnání je ovšem přirozeně slabé. Neboť sama podstata šílenství jest nepodobna všemu ostatnímu na světě; snad proto tolik moudřejších mužů než my zvolilo nepravou cestu.

Konečně literární šílenec jest zcela jiný než všichni ostatní, o kterých zde bylo hovořeno, a to právě v tomto životním vztahu; můžeme o něm prohlásiti s jasnou jistotou, že jest jediný, kterého naprosto nepotřebujeme. Bývá skorem vždycky sám nešťastný, a také vždycky všechny lidi kolem sebe udělá nešťastnými. Tak tomu nebývá s pouhým churavým. Eugenikové by asi odpověděli na všechny mé příklady tím, že by si vybrali případ sňatku, kde jeden nebo druhý pochází ze souchotinářské rodiny (nebo z rodiny s jinou podobnou nemocí, o které jsou pevně přesvědčeni, že jest dědičná), a zeptali by se pak, není-li konečně tento případ dosti jasný a neopravňuje-li k eugenickému zakročení. Dovolte, abych jim na to poznamenal, že je to opět osudné zmatení myšlenek. Zdraví nebo nemoc souchotinářova jest jistě zcela jasná a pochopitelná věc, kterou možno vypočítati. Ale štěstí nebo ne-

šťěstí souchotinářovo, to jest něco zcela jiného a to se nedá vůbec vypočítati. K čemu by bylo, kdyby se řeklo lidem, že, jestliže se ožení z lásky, stanou se možná rodiči takového Keatse nebo Stevensona? Keats zemřel mlád; ale poznal a zažil jistě více štěstí v jedné minutě, než ho eugenik sežene za celý měsíc. Stevenson měl těžkou plicní chorobu, a je možná, že eugenické oči by to byly zpozorovaly už v předešlé generaci. Ale kdo by se odvážil vykonati nezákonný skutek a zastaviti Stevensona? Zadržeti dopis, který překypuje dobrými a radostnými zprávami, zabaviti bednu plnou dárků a odměn, nalévati proudy opojného vína do moře, to vše jest jen slabé přirovnání pro eugenické zakročení, kterým by chtěli omeziti Stevensonovy předky. Nicméně to není hlavním bodem; Stevensonův případ není důležitý jen pro radost, které nám všem on sám poskytl, ale i pro radost, kterou on sám prožil. Kdyby byl umřel, aniž napsal jedinou řádku, prožil by snad více radosti a krásy, než jest dáno většině lidí. Mám zlořečiti dni, kterého se narodil, on, kterému za tolik vděčím? Mám si žádati, aby hvězdy zhasly a aby ten prokletý den nikdy nebyl nastal, jen proto, že ho jeho matka porodila? Nakloním se jen uctivě a jako Job položím ruku na svá ústa a zmlknu.

POCHYBNÁ AUTORITA.

Jednoho dne se přihodilo, že atheista a jeden člověk stáli na schodech před domem; atheista řekl: „Prší.“ Načež muž odvětil: „Co prší?“ A tato otázka byla počátkem vášnivé hádky a trvalého přátelství. Nebudu se zmiňovati o žádném předmětu jejich hádky, neboť tu byl nepochybně zastoupen Jupiter, Pluvius, střední rod, panteismus, Noemova archa, nepromokavý kabát i trpný rod; chci jen zaznamenati hlavní bod, na kterém se oba poněkud dohodli. A bylo to právě to, že existuje taková věc, jako ateistický literární styl; že materialismus se může objeviti i v pouhém výrazu a způsobu mluvy nějakého muže, ať mluví o šatech, o kočce a vůbec o čemkoliv, co jest na míle vzdáleno od teologie. Poznáme ateistický styl podle toho, že instinktivně vybírá slova, která vnukují člověku zdání, že věci jsou pouhé mrtvé věci; že věci nemají duše. Proto nebudou mluvit o vedení války, což znamená, že ji lidé chtějí, ale hovoří o „vypuknutí války“, jako by všechna děla najednou vybuchla, aniž se jich lidé dotkli. Tak také ateisté, kteří jsou socialisty, nebudou nazývati mezinárodní sympatii sympatií; ale budou tomu říkati „solidarita“, jako kdyby všichni chudí lidé z Francie a z Německa byli fyzicky pevně stlačeni dohromady jako datle v bedně u hokynáře. Titíž socialisté, Marxiáni, jsou obviňováni, že proklínají až příliš nezřízeně kapitalisty; ale v pravdě je nechají uniknouti až příliš lehce. Na příklad místo aby řekli, že zaměstnavatelé platí menší mzdy, trvají na tom výrazu a hovoří „o poklesu a vzestupu“ mezd, jako by širé moře stříbrných sixpencí a šilinků stoupalo a klesalo zcela automaticky, jako skutečné moře u Margate. Proto nemluví o reformě, ale o vývoji věcí; a zkazili tak také svou jedinou poctivou a mužnou větu „třídní

boj“, když o ní hovoří, jak nikdo, kdo má trochu vtipu, nemůže nikdy o boji a o válce hovořiti; předpokládají její zakončení a konečný výsledek, jako si člověk vypočítá, kdy bude příští Štědrý den, nebo kolik bude platit daní. A tak konečně (a zde, jak uvidíme, se to týká i našeho zvláštního a hlavního předmětu hovoru) ateistický styl se vždy vyhýbá hovoru o lásce nebo tělesné žádosti, což jsou jistě živé věci, a nazývá manželství nebo soulož „pohlavními styky“, jako by muž a žena byli pouhými dřevěnými předměty, stojícími proti sobě v určitém úhlu a postavení, jako stůl a židle.

Nuže, totéž anarchické mysterium, které se druží k větě „il pleut“,*) zahaluje i větu „il faut“.**) V angličtině se to obyčejně vyjadřuje v gramatice trpným rodem a eugenikové a jim podobní obzvláště v tom hýří; jsou tak pasivní ve svých návrzích a prohlášeních, jako jsou aktivní ve svých pokusech. Jejich věty vždycky vstupují ocasem napřed a nemají podmětu, jako bezhlavá zvířata. Nikdy to není: „Lékař by měl uříznouti tuto nohu,“ nebo: „Strážník by měl zatknouti toho muže.“ Ale je to vždycky jen: „podobné údy by měly býti amputovány“, nebo: „podobní lidé by měli býti zatčeni“. Hamlet řekl: „Již dávno všechny supy pod nebem bych přecpal střevy toho otoka!“ Eugenik by řekl: „Všichni supi pod nebem by měli býti, pokud je to možno, vykrmení a přecpávání; a střeva tohoto otoka jsou užitečná k tomu dietnímu pokusu.“ Lady Macbeth řekla: „Dej mi tu dýku; vrazím ji do něho, až vyhřežnou jeho vnitřnosti.“ Eugenik by řekl: „V takovém případě by vnitřnosti měly býti atd.“ Neobviňujte mne pro hnusnost těchto přirovnání! Ale prohledal jsem celou anglickou literaturu, abych našel nejslušnější přirovnání, které by se dalo srovnati s jazykem eugeniků.

Beztvárný bůh, který ovládal Východ, se jmeno-

*) = prší.

**) jest třeba.

val „Om“. Beztvárný bůh, který začíná ovládati Západ, se jmenuje „On“. Ale zde musíme dobře rozlišovati. Neosobní slovíčko „on“ je francouzské*), a Francouzi je plným právem užívají, protože jsou demokratií. A když Francouz řekne „on“, nemyslí tím sebe, ale prostého, normálního občana. Nemyslí tím jen někoho, ale každého a všechny. „*On n'a que sa parole*“**) neznamena „*Noblesse oblige*“, nebo „Já jsem vévoda z Billingsgatu a proto musím držeti své slovo.“ Ale znamená to: „Člověk má smysl pro čest, právě tak jako má páteř; každý člověk, bohatý nebo chudý musí žít a jednati čestně a poctivě; a právě to, ať už je to možné nebo nemožné, je nejčistší ctižádostí republiky. Ale když eugenikové říkají: „Podmínky musí býti změněny,“ či „Předkové musí býti zjištěni,“ nebo něco podobného, je patrně zcela jasno, že nežádají, aby to učinila demokracie, ať už tím chtějí říci cokoli. Nechtějí tím říci, že každému člověku, který není zaručeně šílený, se může věřit, že to už zjistí, změní a uspořádá; ač francouzský demokratický systém důvěřuje takovému muži a svěří mu hlasovací právo, správu farmy a rodiny. To by znamenalo, že Jones a Brown, kteří jsou oba prostí, obyčejní lidé, budou pověřeni, aby dohlíželi jeden každý na sňatek druhého. Ale tento stav věcí by vypadal trochu až příliš umělkovaně, a mohlo by napadnouti dokonce i eugenika, že, když Jones a Brown jsou schopni dohlížeti na ženitbu druhého, snad by bylo také docela možné, že by byli dokonale schopni dohlížeti a upravit každý své vlastní záležitosti.

Toto dilemma, které se hodí na tak prostý případ, hodí se na každý dalekosáhlý a převratný systém eugenických usnesení; neboť, ač jest pravda, že celek může posouditi chladněji nějaký případ, než jednotlivý muž, zvláště když jest to jeho vlastní případ, přece tato určitá otázka, výběr ženy, jest tak

*) On = někdo, kdokoliv, člověk.

**) „Člověk má jen své slovo“.

plná sporných stínů, že jest zcela pochopitelné, že skorem každá demokracie by odhlasovala, že jest to věc, o které se nedá hlasovati, právě jako policie nezakročuje a neurčuje, zda jest počasí dosti dobré pro vycházku, anebo jaká jména by se měla dávatí dětem. Nechtěl bych býti tím politikem, který by navrhoval, aby se zařídil eugenický úřad, který by hlasoval o francouzském lidu. Když jest demokracie zrušena, pak tu sotva potřebujeme ukazovati na jiné, starší vzory. Moderní vědci by jistě nechtěli tvrditi, že Jiří III. měl v svých jasných okamžicích rozhodovati o tom, kdo jest šílený; nebo že by aristokracie, která zavedla dnu, měla dohlížeti na životosprávu.

Proto tvrdím, že jest jasné, jestliže jest vůbec něco jasného v celé této věci, že eugenikové nechtějí jen, aby celá masa obyčejných lidí rozhodovala o manželství druhých, ale že tu ještě stále zůstává nerozřešená otázka, komu vlastně důvěřují, když prohlašují, že to či ono by se mělo udělati. Jaká je to pochybná a mlhavá autorita, která ihned zmizí, jakmile ji chceme určití? Kdo jest ten muž, který představuje zamlčený podmět ovládající eugenické sloveso? Podle mnohých případů, soudím, že můžeme prostě říci, že individuální eugenik myslí tím sebe a nikoho jiného. Skutečně také jeden eugenik pan A. H. Huth, náhodou má smysl pro humor a připouští to. Je přesvědčen, že operativním nožem by se dalo vykonati mnoho dobra, jen kdybychom mu jeden svěřili. Ano, rozumný znatel lidské povahy a přirozenosti by vykonal mnoho dobra s nabitým revolverem v ruce. Ale jest záhodno, aby eugenik pochopil, že s tímto předpokladem se nikdy nedostaneme k dokonalé rovnováze různých sympatií a antipatií. Chci tím říci, že můj názor o tom by se lišil od názoru Dr. Saleebyho, nebo Dr. Karla Pearsona nejen ve většině mnohých individuálních případů, ale i ve většině mnohých případů, kde by musili doznati, že takový rozdíl jest zcela přirozený

a rozumný. Hlavní obětí těchto proslulých lékařů by byl ještě proslulejší lékař: ten výtečný, ač tak neoblíbený Dr. Nezdar.

Abych ukázal, že takové rozumové a vážné rozdíly skutečně existují, vezmu jeden případ z toho zákona, kde se navrhuje ochrana rodin a vůbec všeho obyvatelstva před břemenem slabomyslných lidí. Nuže, i kdybych sdílel eugenické pohrdání lidskými právy, i kdybych se vydal vesele na takovou eugenickou válečnou výpravu, nezačal bych tím, že bych odstraňoval slabomyslné osoby. Znal jsem tolik různých rodin a tak různých tříd jako většina lidí; a nemohu se nijak rozpomenouti, že bych se setkal s nějakým velkým, ohromným a velmi podivným lidským utrpením, které by bylo způsobeno těmito nedostatečnými a negativními typy. Ostatně je jich poměrně asi málo; a těch několik málo, co jich je, není asi nejhorším břemenem rodinného štěstí. Neslýchávám o nich často; neslýchávám, že by způsobili více zla než dobra a v těch několika případech, které znám, dívají se na ně nejen s lidskou láskou, ale jsou i v určité omezené formě i lidsky užiteční. I kdybych byl eugenikem, jistě bych sám osobně nezvolil toto povolání a nemařil bych svůj čas tím, že bych zavíral slabomyslné. Já bych zavřel lidi silné mysli a vůle. Myslím, že neznám ani jeden případ, kde by pouhá slabost mysli způsobila úpadek a zničení rodiny; ale znal jsem osm nebo devět případů, kde divoká, násilná a přepjatá síly povahy učinila z rodinného života peklo. Kdyby lidé silné mysli a vůle mohli býti odděleni a uzavřeni, bylo by to jistě lepší pro jejich přátele i rodiny. A jestli v teorii o dědičnosti jest vůbec nějaká pravda, pak by to bylo lepší i pro potomstvo. Neboť ten druh sobce, kterého mám na mysli, jest šilencem v mnohem pravděpodobnějším smyslu slova než pouhý neškodný člověk „s vadou“; a prodlužovati a znovu stvořiti všechny ty hrůzy jeho anarchistické a nenasytné povahy, to jest mnohem

vážnější odpovědnost, než zůstaviti po sobě dědičnost v podobě pouhé dětinskosti. Nezavřel bych takové tyrany, protože myslím, že i morální tyranie v několika domovech je lepší než tyranie lékařská, která udělá ze státu blázinec. Nezavřel bych je, protože ctím lidskou svobodnou vůli, jeho domov a jeho právo, aby byl souzen svými vlastními druhy. Ale když eugenikové nevěří v svobodnou vůli, právě tak jako kalvinisté a nerespektují právo domova právě jako lupiči a když Habeas Corpus jest jim asi tak svatá jako králi Janovi, proč tedy nepřinášejí světlo a klid do tak mnohých lidských domovů a nezbaví je jejich posedlých? Proč zastánci „slabomyslného zákona“ nenavštíví tak mnohé velké domy v městech i na venkově, kde se vyskytují takové duševní příšery? Proč nezaklepají na dveře a neodvedou takového špatného pána? Proč nezazvoní a neodklidí zuřivého zápasníka o ceny? To nevím; jest tu pouze jeden důvod, který si mohu vymysleti, a ten musí zůstatí pouhým dohadem. Když jsem chodil do školy, ten chlapec, který rád dráždil a škádlil hloupé a blbečky, nebyl tím, který by se dovedl postaviti práci a mluvům.

Ale to vše, ať už je tomu jakkoliv, se nijak netýká mého argumentu. Zmínil jsem se o tom případu přerůzných ohavností lidí silné vůle a lidí tvrdošijných, jen abych ukázal na jednom příkladu ze sta, jak se individuální úsudky okamžitě liší, jakmile začneme rozhodovati o tom, kdo je schopný či neschopný, aby se dále rozmnožoval a měl potomky. Kdybychom se vypravili na společný výlet, Dr. Saleeby a já, jistě bychom se rozešli už hned u dveří; a kdyby měl s sebou tisíc lékařů, každý by šel jinou a svou vlastní cestou. Každý, kdo poznal tolik laskavých a výtečných lékařů jako já, ví, že i nejschopnější a nejrozumnější z nich má určitý sklon k nějakému svému koníčku nebo polo-vynálezu, který jest naprosto jeho vlastní; jako třeba, že pomeranče škodí dětem, nebo že stromy v za-

hradě jsou nebezpečné, nebo že mnohem více lidí na světě by mělo nositi brýle. Chtěli bychom snad příliš mnoho od přirozené lidské povahy, kdybychom žádali, aby nehýčkali podobné drobtý originality v tom těžkém, jednotvárném a často hrdinném zaměstnání. A tak každý člověk by měl svůj vlastní druh hlouposti, to by byl nevyhnutelný následek, který by vypěstovali individuální Saleebyové. Každý lékař by šílel podle svého vlastního šílenství. Jeden by nespustil s očí nábožné kaplany; jiný by chodil a sbíral křiklavé a hlučné majory; a třetí by byl hrůzou všech starých panen a milovnic zvířat, které by před ním úprkem prchaly se všemi svými psy a kočkami. Proto jest naprosto jasné, že prostě jen z pouhé literární anarchie eugenik musí si nalézt jinou autoritu, než svou vlastní osobnost. On se musí jednou pro vždy naučiti této lekci, která jest pro něho nejtěžší, právě tak, jako pro mne a pro všechny ostatní lidi naší padlé rasy — musí si uvědomiti ten fakt, že jest pouze sám sebou.

Zanecháme nyní těch pouhých individuálních lidí, kteří se nemohou pověřiti, ani když jsou to lékařští individualisté, podobnou despotickou mocí nad svými bližními; nyní musíme uvážiti a vyšetřiti, zdali eugenikové vůbec určili alespoň trochu jasně nějakou možnější veřejnou autoritu, sbor zkušených znalců, či výzkumnou porotu, které by se mohlo svěřiti takové riskantní tyranství. Nevyjádřili se ani o tom tuze přesně; skutečně zdá se, že to sami nevědí, a to jest největší obtíž, kterou musím překonati, když uvažuji o jejich návrzích. Usuzuji podle jakési filosofické soustavy, pro kterou nemohu naléztí rozumných lidských důvodů, a zdá se, že se dokonce i pyšní nejasností svých definic a nehotovostí svých plánů. Eugenický optimismus jest patrně téhož druhu jako ona zmatená a spletená důvěřivost všech ochotnických divadelních představení, která věří, že v den představení vše dobře dopadne. Mají všecken starodávný despotismus, ale nemají

starodávneho dogmatismu. Hodlají-li obnoviti tajné krutosti inkvisice, nemůžeme je konečně obviňovati, že by nás uráželi nějakými těmi zastřenými a složitými myšlenkovými pochody, suchou a přesnou logikou, která obmezovala mysl lidí v středověku; objevili podivuhodné spojení, jak lze zatvrditi srdce a zároveň úměrně rozněžniti a změkčiti mozek. Nicméně jest tu jedna velká, třebaže nejasná, eugenická myšlenka, která jest skutečnou myšlenkou, a ke které dospějeme, když dojdeme k problému ještě většího všeobecného dozoru.

Byla snad nejlépe vyslovena znamenitým lékařem, který psal články o podobných věcech v knize napsané a vydané panem Wellsem a kterou sám nazval „Velkým státem“. Prohlašuje, že lékař už nebude jen pouhým lečitelem bídnych nemocí, ale stane se, podle jeho vlastních slov, „zdravotním rádcem společnosti.“ Totéž možno vyjádřiti důrazněji a prostěji příslovím, že „ochrana je lepší než léčba.“ Je-li to tak vykládáno, pak tvrdím, že to dospěje až tam, že se bude zacházeti se všemi zdravými, jako by byli nemocní. Autor připouští, že je to pravda, pouze dodává, že také skutečně každý jest nemocný. Toho se opět chytám a tvrdím, že když každý je nemocný, pak i rádce sám je také nemocný, a proto nemůže věděti, jak by se vyléčilo minimum nemoci. To jest základní omyl celého předchozího léčení. Ochrana není lepší než pozdní léčení. Když někomu uřízneme hlavu, pak to jistě není lepší, než když vyléčíme jeho bolení hlavy; dokonce to není lepší ani tehdy, když jeho bolení hlavy nevyléčíme. Rovněž tak to jest s člověkem odbojným, i když jeho odboj jest chorobný. Vyrveme-li mu srdce jako otrokovi, není to lepší, než když mu je ponecháme, třeba i zlomené. Ochrana nejen že není lepší než léčba, jest ještě více; jest daleko horší než nemoc. Ochrana a předcházející opatrnost, to znamená býti invalidou pro celý život a to ještě s tím zvláště zoufalým vědomím, že

jest člověku docela dobře. Budu žádati Boha a rozhodně ne člověka, aby mne ochraňoval ve všech mých konáních. Je to vyjádřeno rozhodnou, ač spornou formou ve větě o zdravotním rádci celé společnosti. Jsem jist, že ti, kdož tak smýšlejí, mají na mysli něco většího a jasnějšího, než co vyjadřovaly dva předchozí návrhy, o kterých jsme uvažovali. Netvrdí, že všichni občané o tom mají rozhodovati, což by potvrzovalo pouze nynější nejasnou a pochybnou úvahu. Neříkají, že všichni lékaři mají o tom rozhodovati, což by znamenalo ještě nevyváženější úvahu. Myslí jen, že by se mohlo nalézt několik málo mužů, kteří mají určitý plán a představu o zdravém národu, právě jako Napoleon měl určitý plán a představu o správné armádě. Říkati, že všichni lidé se mají plést do manželských záležitostí všech, to jest chladná anarchie. Říkati, že kterýkoliv lékař má chytiti a zavříti kohokoliv, to jest chladná anarchie. Ale není to anarchie, když říkáme, že několik významných hygieniků by mohlo upravit nebo omeziti život občanů, právě tak jako chůvy opatrují několik dětí. Není to anarchie, jest to tyranství; ale s tyranstvím jest možno jednati. Když se ptáme, jakým způsobem by měli býti tito muži vybráni, pak se vracíme zpět k našemu starému problému despotismu, což znamená jednoho člověka nebo demokracie, což jest více lidí, nebo aristokratismus, což jest vlastně favoritismus. V představě ta věc jest pravděpodobná, ba dokonce i rozumná. Jest rozumná, ale jest špatná.

Jest špatná a to nejen proto, že není možno vybrati znalce zdraví. Jest špatná proto, že žádný znalec zdraví nemůže existovati. Znalec chorob může existovati, jak dokázala právě ta příčina, o které jsme už uvažovali, když se mluvilo o šílenství, protože někdo může býti znalcem jen a pouze výjimečných věcí. Srovnání s ostatními učenými živnostmi objasní lépe tento bod. Když budu obžalován pro nějaký právní přestupek, otáží se svého advokáta,

které právní cesty jsou mi zakázány. Ale kdyby můj advokát vyhrál mou při a zpyšněl tak velice, že by se snažil poroučet mi, kterou cestou se mám dát; kdyby mne žádal, abych mu vyznačil všechny cesty po kterých chodím procházkou na venkově, protože on jest oprávněným rádcem společnosti — pak by se můj právní zástupce marně staral. Kdyby naléhal a chtěl kráčet za mnou lesními cestami, aby mi ukazoval svou hůlkou pěkné aleje a půvabné paseky, obrátil bych se na něho zuřivě a řekl bych mu: „Pane, platím vám, abych znal ty neobyčejné latinské a normansko-francouzské hádanky, kterým říkají zákony Anglie; a vy znáte anglické zákony. Nikdy jsem však neměl rozumný důvod, abych předpokládal, že znáte Anglii. A i když ji znáte, necháte člověka o samotě, když vidíte, že po tom touží.“ A jako jsou určité hranice advokátových zvláštních vědomostí o cestách, tak jsou i hranice vědomostí lékařových. Když zakopnu o kořen stromu, upadnu a zlomím si nohu, pravděpodobně asi řeknu advokátovi: „Buďte tak laskav a přiveďte mi lékaře.“ Udělám to proto, že lékař má skutečně hlubší znalosti v této věci. Jest pouze několik určitých způsobů zlomení nohy; já neznám žádný z nich a on je zná všechny. Existuje taková věc, jako specialista zlomenin noh. Když jsou nohy nezlomené, pak jest to věc vkusu. Jestliže lékař opravdu spravil mou nohu, pak si třeba zaslouží ohromné, bronzové jezdecké sochy na vrcholu věčného města. Ale když lékař skutečně spravil mou nohu, nemá už na ni žádné právo. Nesmí přijíti a učit mne, jak mám choditi; protože tomu jsme se oba naučili v též škole, v dětském pokoji. A jestliže třeba lékař má elegantnější chůzi než já, to je jen právě takové abstraktní zdání, jako když holič, biskup nebo zloděj má elegantnější chůzi než já. Nikdo nemůže býti všeobecným odborníkem; odborník nedosáhne autority, než když otevřeně vymezí pole své působnosti. Nemůže existovati taková věc jako zdravotn-

rádce společnosti, protože nemůže existovati odborník celého vesmíru.

Proto, když Dr. Saleeby prohlásí, že mladý muž schopný manželství, by měl býti přinucen, aby ukázal svou zdravotní knížku, jako svou spořitelní knížku, pak je to pěkně řečeno; ale neodhaluje to skutečného vztahu těch dvou věcí, ve kterém se spolu stýkají a kde se liší. Abychom začali správným způsobem, spořitelní knížka má ovšem velký význam pro zdraví našeho všeobecného bohatství; a jest docela možno, že zdravotní knížka taková, jak by měla býti zavedena podle moderních podmínek, by se rychle pozměnila a bylo by to brzo rovněž tak nejasné, nastavované a jalové, jako nynější peněžní otázka každého manželství. V morálním ovzduší moderní doby, chudí a počestní lidé by asi dosáhli nejhoršího, kdybychom bojovali se zdravotními knížkami právě tak jako se jím stává nyní, když se bojuje se spořitelními knížkami. Ale jest tu ještě jedna všeobecnější věc; hlavní bod tvoří právě rozdíl mezi oběma. Rozdíl spočívá v tomto životním faktu: bohatý člověk obyčejně myslí na peníze, kdežto zdravý člověk nemyslí na zdraví. Jestli takový silný, mladý muž se nemůže prokázati zdravotní knížkou, pak je to pouze z toho prostého důvodu, že nikdy žádné nedostal. Může doznati, které zvláštní nemoci měl nebo má; ale nyní očekáváme, že každý čestný člověk tak učiní, ať už pak rozhodnutí dopadne jakkoliv.

Zdraví, to jest prostě příroda a žádný přírodovědec by neměl býti tak drzý, aby tvrdil, že tomu rozumí. Mohlo by se říci, že zdraví jest Bůh; a žádný agnostik nemá práva tvrditi, že Ho zná. Neboť Bůh jistě zamýšlel, mezi jinými věcmi, také mystickou a přerozmanitou rovnováhu všech věcí, která jim dopomáhá, že stojí zpříma a vydrží; a kteréhokoliv vědce, který by předstíral, že vyčerpá, prozkoumal a seznal podstatu zdraví všeho-míra, nazvu nejnižším náboženským fanatikem. Do-

voluji mu, aby poznal a rozuměl šílenci, neboť šílenství jest výjimkou. Ale když říká, že rozumí zdravému člověku, pak tvrdí, že se zmocnil tajemství Stvořitelova. Neboť když vy nebo já se cítíme úplně zdravými, pak jsme naprosto neschopni jmenovati základní příčiny této záhadné prostoty. Nemůžeme analysovatí takový klid, právě tak jako nemůžeme chápatí svými mozky celou ohromnou a závratnou rovnováhu, za jejíž pomoci, mezi všemi slunci rozžhavenými jako peklo a mezi všemi nebesy spadávajícími jako propasti, On zavěsil svět do prázdna.

Z toho dovozujeme, že dokud eugenická činnost nebude omezena na pouhé nepřirozené věci, jako třeba šílenství, nebude tu ustanovené nebo ustanovitelné autority, která by skutečně ovládala lidi ve věcech, ve kterých vlastně stojí na stejné úrovni. Když jde o sám základ lidských práv, nic nemůže převyšovati člověka jen Bůh. Jen řád, který by prohlašoval, že jest božím řádem, by mohl míti takovou autoritu; ale to by bylo asi poslední, co by eugenikové chtěli prohlašovati. Jedna kasta nebo jeden druh povolání, který by se snažil ovládati lidi v těchto věcech, podobal by se třeba jeho pravému oku, které by prohlásilo, že jim bude vládnouti, nebo jeho levé noze, která by s ním chtěla uprchnouti. To jest šílenství. Nyní přejdeme dále a budeme uvažovati, zdali se v eugenické věci dá vůbec něco dělati; budeme o tom přemýšletí s takovou přívětivostí, pokud jakou ještě můžeme míti po tom, když jsme už objevili, že tu není nikoho, kdo by to vykonal.

VYZVÁNÍ NA NĚŽ NEBYLO ODPOVĚDĚNO.

Dr. Saleeby mi prokázal čest, že se o mně zmínil v jednom ze svých pojednání o této věci; prohlásil, že dokonce i já nemohu zploditi než jen slabomyslné dítě slabomyslných předků. Na to odpovídám, jednou pro vždy, že on nemůže zploditi ani slabomyslné dítě. Hlavní bod našeho sporu leží právě v tom bodu, že celá tato věta nám nesděljuje nic určitého, nic, co by opravilo naše mínění. Existuje taková věc jako šílenství, jež bylo vždy vylučováno; existuje taková věc jako idiotství, jež bylo také vždy vylučováno. Ale slabomyslnost, to je nový výraz, podle něhož můžete vyloučiti kohokoliv. Jest nezbytně třeba, aby moderní mysl člověka pochopila už konečně jednou základní klam, kterého se používá při sestavování statistik. Takovým lidem se prostě musí ukázati hlavní bod celé věci, ač je jistě dost jasný: že přesná čísla jsou naprosto bezúčelná, když to jsou přesná čísla nepřesného výrazu. Když řeknu: „V Actonu jest pět bláznů,“ pak jistě je zcela jasno, že ačkoliv žádný matematik nemůže udělati z pěti čtyři nebo šest, nijak vám či komukoliv jinému to nezabrání, aby nenašel v Actonu ještě několik takových bláznů. Nuže slabomyslnost jako bláznovství jest výraz, který se liší od šílenství právě v tomto živoucím způsobem — že v jednom smyslu týká se to všech lidí, v jiném většiny lidí a ještě v jiném velmi mnohých lidí a tak dále. Je to, jako kdyby dr. Saleeby řekl: „Shledávám, že marnivost jest nesporně dědičná. Zde je paní Jonesová, která jest velmi citlivá, co se týče kritiky svých klobouků. Pak jsem našel její malou dcerku, oblečenou v nových šatech a shlížející se v zrcadle. Pokus to potvrdil, důkaz jest správný; zde v první generaci umělecký tem-

perament — a to je ješitnost; a tu v druhé generaci oblek — a to je také ješitnost.“ Mohli bychom mu odpovědět: „Příteli, všechno jest ješitnost, ješitnost a trápení ducha — zvláště když člověk musí poslouchati vaši oblíbenou logiku. Každá lidská bytost musí nesporně oceniti sama sebe; a rovněž jest nesporno, že v každém takovém ocenění jest určitý druh slabosti, ježto to není ocenění věčné spravedlnosti. K čemu nalézáte s takovou námahou, s pokusy a důkazy v lidech to, o čem všichni rozumově víme, že jest v nich ve všech?“

Nyní bude dobře, když na chvílku zmlkne, abychom se vyhnuli ještě jednomu možnému nedorozumění. Nemyslím, že vy a já nemůžeme a vlastně nevidíme a osobně nepozorujeme ten či onen výstřední nebo prostřední typ, na který by se třeba velmi dobře hodilo slovo „slabomyslný“, a odpovídalo by také původnímu, ač nevysvětlitelnému faktu zkušenosti. Rovněž tak můžeme mluvit a skutečně také mluvíme o takovém člověku, který „jest ješitný blázen“, aniž chceme, aby dva opatrovníci vešli dovnitř a odvedli ho pryč. Ale prosím čtenáře, aby si stále pamatoval, že mluvím o slovech ne v tom smyslu, jak se jich užívá v hovoru nebo v románech, ale v tom smyslu, jak se jich bude užívat i jak jich bylo užíváno v právnických listinách, ve všech výkazech, osvědčeních a sněmovních usneseních. Rozdíl mezi těmito dvěma způsoby je dokonale jasný a praktický. Romanopisci se může důvěřovati, že se o to pokusí a uhodí na pravou strunu; slouží mu jen ke cti a slávě, když pak čapka dobře padne a typ lze poznati, takže on vlastně, v literárním smyslu slova, pověsí pravého muže. Ale pověsiti pravého muže rozhodně nebývá vždycky v zájmu vlády a úřadů. Fakt, že často natahují a zkrucují slova, jen aby zakryli určité případy, dokazuje, že to jest právě důvodem, proč vůbec máme nějaké určité zákony

či úřady. Netvrdím, že jsem se nikdy nesetkal s nikým, o kom bych neřekl raději, že je slabomyslný než že je blázen nebo pitomý; ale to není pointa, o to mi zde nejde. Chci jen říci, že, když si přeji vyhoditi synovce, odstranitit soka, umlčeti vyděrače, nebo zbaviti se dotěrné vdovy, pak žádná logika mi nezabrání, abych o nich neřekl, že jsou také slabomyslní. A čím nejasnější obvinění, tím hůře budou moci dokázati pravý opak.

Jak už jsem řekl, není třeba popírati dědičnost jen proto, aby se odporovalo takovým zákonům; právě tak není třeba popírati duchovní svět, aby se zabránilo epidemickému upalování čarodějnic. Připouštím, že může býti něco takového jako dědičná slabomyslnost; věřím, že jest něco takového, jako čáry a kouzla. Věřím-li, že jsou duchové, pak jsem povinen podle prostého rozumu předpokládati, že jsou patrně i zlí duchové; věřím-li, že jsou zlí duchové, jsem povinen podle prostého, zdravého rozumu předpokládati, že někteří lidé se stávají zlými, zacházejí-li s nimi. To vše jest pouhý racionalismus; pověra (to jest nerozumný odpor, strach a hrůza) ovládá takového člověka, který připouští, že by mohli býti andělé, ale popírá, že by mohli býti i ďáblové. Pověra ovládá člověka, který připouští, že by mohli býti ďáblové, ale popírá, že mohou býti i ďáblem posedlí. A přece bych jistě odporoval, kdyby někdo chtěl hledati čarodějnice, a to z toho prostého důvodu, který dokonale osvětluje celý tento spor. Důvod je ten, že věriti v čarodějnice jest jedno a věriti vyhledavačům čarodějnic jest něco docela jiného. Vážím si více těch starých stíhačů čarodějnic než eugeniků, kteří se potulují kolem a pronásledují blázna rodiny; a to proto, že stíhači čarodějnic se vydávali v nebezpečí a věděli to a byli o tom přesvědčeni. Čarodějnice nebyly slabomyslné — ale silné a mocné, zlé mesmeristky a vládkyně živlů. Vesničanům připadalo každé takové, ať už správné či nesprávné přepa-

dení čarodějky, které podnikali jako spravedlivé a všeobecné povstání proti mohutné duševní tyranii papežství hříchu. Ale přece víme, že se to zvrhlo v zuřivé a podle pronásledování slabých nebo starých lidí. Skončilo to tak, že se to zvrhlo ve válku proti slabým. Skončilo to tím, čím eugenikové začínají.

Když jsem nahoře prohlásil, že věřím v čarodějnice, ale nevěřím ve vyhledavače čarodějnic, dokázal a vysvětlil jsem plně své stanovisko o významu dědičnosti, o této nedokonale utvořené filosofii strachu a osudnosti, prokletí, osudných návratů, o temnostech a osudném zákonu krve, což vše, tak jak se o tom dnes lidstvu káže, jest často nelidštější než všechna kouzla a čáry. Nepopírám existence těchto temných prvků; tvrdím jen, že to jsou temné prvky, nebo jinými slovy, že i nejpilnější badatelé tohoto oboru tápou často v temnu. Nevěřil bych dr. Karlu Pearsonovi v honbě za dědičností právě tak, jako bych mu nedůvěřoval v honbě za kacírstvím. Jsem ochoten odůvodniti tuto svou myšlenku a věřím, že každý vyrovnaný člověk, bude-li o tom přemýšleti, dospěje k stejnému výsledku jako já. Člověk může ve dvojím smyslu znáti nebo uznati určitý předmět. Já, na příklad, znám předmět aritmetiky; to jest nejsem výborným aritmetikem, ale vím, co to jest. Jsem s tím dostatečně obeznámen, vím, jak se aritmetiky používá a pochopím absurditu podobných slov, jako když třeba někdo řekne: „O tak vulgárním zlomku se nemůže mluvit před dámami.“ nebo „Tato jednotka jest unionistická, jak doufám.“ Uvažují-li o sobě na chvíli jako o aritmetikovi, mohu prohlásiti, že nevím vlastně skoro nic o tom předmětu, ale nicméně jej znám. Poznám jej i na ulici. Pak je tu jiný druh lidí, jako dr. Karl Pearson, který nesporně zná dokonale svůj obor; a rozhodně žije v rozsáhlých lesích všech faktů týkajících se příbuznosti a dědičnosti. Ale prozkoumati lesy a po-

znávat přesně jejich hranice, to rozhodně není totéž. Ve skutečnosti tyto dvě věci rozhodně přísluší dvěma rozdílným typům. Mám vážné pochybnosti, zdali by člen Královské astronomické společnosti napsal nejlepší pojednání o vztazích mezi astronomií a astrologií. Pochybuji, zda by prezident Geografické společnosti dovedl podati nejlepší definici a historii slov „geografie“ a „geologie“.

Nuže, zvláště badatelé o dědičnosti rozumějí všemu, co se týče jejich předmětu až na předmět sám. Narodili se a byli vychováni právě na tom kousku země a skutečně také všechno probádali a vyzkoumali, aniž došli až na konec. To jest, studovali všechno, jen ne otázku, co vlastně studují. Nenavrhuji, že budu spoléhati jen sám na sebe a že jim také sám řeknu, co vlastně studují. Navrhují, jak se to za chvíli uvidí, abychom přivolali na pomoc svědectví velkého muže, který to sám studoval. Ale nejprve musíme doznati, že panství dědičnosti (pro ty, kdož rozeznávají její hranice) jest utvořeno jaksi ve formě trojúhelníka, uzavřeného se tří stran třemi fakty. První dotvrzuje, že dědičnost skutečně existuje, neboť pak by tu nebylo žádné rodinné podobnosti a každé manželství by mohlo náhle zploditi malého černocho. Druhý fakt dokazuje, že prostá dědičnost nemůže býti nikdy prostá; její spletnost musí býti doslovně nevyzpytatelná, protože na tomto poli bojují nepomyslitelné miliony. Ale přece opět to nikdy není prostá dědičnost; neboť v okamžiku, když někdo jest, ihned zkouší a dělá pokusy, dobývá zkušeností. A třetí fakt dosvědčuje, že tyto nesčíslné pravěké vlivy, tyto ustavičné záplavy zkušeností se stýkají a to v takovém skupenství, které se nepodobá ničemu na světě. Je to kombinace, která kombinuje. Nemůže to býti opět roztrženo ani v den Posledního soudu. Dva naprosto rozdílní lidé stanou se v určitém, nejvýš posvátném, strašném a neodpovědném smyslu jedním

tělem. Kdyby se zlatovlasá dívka ze Skandinávie provdala za nejčernějšího žida, skandinávská větev rodiny by mohla volati až do ochraptění, že děcko má nos po své matce nebo její oči. Nikdy by nemohli býti jisti, že černovlasý Beduin není tu přítomný a neprojevuje se v děcku každým rysem, každým kouskem jeho těla. V osobě děcka mohl snad emně naznačiti nos své ženy. V osobě děcka mohl snad částečně zatemniti oči své ženy.

To jsou tři první fakta o dědičnosti. Že existuje; že jest jemná, nepoznatelná a utvořená miliony prvků; že jest prostá a přece nemůže býti rozložena opět v tyto prvky. Abychom to shrnuli; víme, že v polévce je víno. Nevíte však kolik druhů vína jest v té polévce, protože nevíte, kolik druhů vína jest vůbec na světě. A nedovíte se toho nikdy, protože všichni chemikové, všichni kuchaři a všichni lidé se zdravým rozumem vám řeknou, že jest to polévka takového druhu, která se nikdy nedá chemicky analyzovati. Jest to také naprosto totéž přirovnání, mluvíme-li o duševních prvcích lidské duše. Jest mnoho způsobů, jak člověk může poznati, že v polévce jest víno; najednou třeba poznáte chuť oblíbeného vína; nebo náhle poznáte v mladé tváři podobu nějakého předka, kterého jste znali. Ale i tu znatel nemůže býti jist, zda nepoznal jedno známé víno mezi tolika neznámými — nebo zda neviděl jednoho známého předka mezi všemi těmi miliony neznámých předků. Někdy se někdo opije polévkou, což jest opět jiný způsob, který se hodí na případy těch, kdož tvrdí, že jsou hnáni k hříchu a k smrti jen údělem dědičnosti. Ale i pak opilec nemůže býti jist, že jest to právě z polévky, o nic více než tradiční opilec, který ví jistě, že je to lososem, který nebyl čerstvý, jak si vždycky stěžuje.

To jsou fakta o dědičnosti, která může snad každý viděti. Dokazují, že prohra jest nejen tak dobrá jako míle, ale že jest právě tak dobrá jako výhra.

Má-li dítě nos (nebo nosy) svých rodičů, může to býti dědičnost. Ale když je nemá po svých rodičích, může to býti také dědičnost. A nemusíme bráti dědičnost lehce, jen proto, že se dvě generace liší — právě tak, jako nemusíme uvažovati o dědičnosti nadmíru vážné jen proto, že dvě generace jsou si navzájem podobny. Je to prostě zde, nevíme ani v kterých případech ani v jakém rozsahu a nemůžeme to ani věděti.

Nuže a zde jest právě slušný rozdíl mezi činností dr. Saleebyho a mou. Jeho povoláním jest studovati zdraví i nemoci lidstva v celku a v duchu více nebo méně osvíceného hádání; a je také rozhodně jen přirozeno, že počítá s dědičností tu i tam a všude, právě tak jako člověk, který stoupá na hory nebo se plaví na lodi, počítá s počasím, aniž si to sám sobě vysvětluje. Ale docela něco jiného jest zatížení, které ukládá každému svědomitému člověku, když píše o tom, jak by zákony měly býti vnucovány nebo jak zdraví všeho lidstva by mělo býti ovládáno. A když uvážíme, jakým prostým faktem jest vražda, a přece jak se stáváme nejasnými a nejistými, když máme vysloviti své mínění o vině nějakého vraha, když uvážíme, jakým prostým faktem jest krádež a přece jak je těžko přesvědčiti a potrestati bohaté obchodní piráty, kteří nejvíce kradou, když uvážíme, jak krutý a nejpapný dovede býti zákon i ve věcech tak starých a prostých jako Desatero přikázání — pak prostě nemohu pochopiti, jak nějaký zodpovědný člověk může navrhovati, abychom dávali zákony na základě našeho nedostatečného vědění a bezedné nevědomosti o dědičnosti.

Ale, ač musím uvažovati o této nudné věci podle určitého, logického pořadu, jak toho vyžaduje, zdá se mi, že tato stránka celé otázky byla už rozřešena a to nejrozhodnějším způsobem, a to někým, kdo má nekonečně větší právo, aby o tom mluvil, než já. Náš tisk jest dokonalým geniem v nasazo-

vání čapek lidem, kterým naprosto nepadnou; také v tom, že užívá špatných a nesprávných slov chvály a dokonce i špatných a nesprávných slov v zlořečení. Právě tak, jako lidé budou hovořiti o Bernardu Shawovi jako o rozpustilém a mrkajícím Pierrotovi, když je to poslední velký Puritán a skutečně věří v úctyhodnost a vážnost; právě tak, jako (*si parva licet atd.*) budou hovořiti o mých paradoxech, když já trávím celý svůj život kázáním a dokazováním, že pravdy jsou pravdivé; právě tak ohromný počet čtenářů novin si vzal pevně do hlavy, že pan H. G. Wells jest nevlídný a strašný eugenik s velkými brýlemi, který by nás nejraději položil pod kovové mikroskopy a rozpitval kovovými nožíky. Jest ovšem fakt, že pan Wells, ač jest daleko toho, aby se vyjadřoval až příliš určitě, obvykle nebývá dostatečně určitý. Jest absolutním mudrcem v oceňování atmosféry a v otvírání a rozšiřování obzorů; ale jeho odpovědi jsou agnostičtější než jeho otázky. Jeho knihy udělají všechno, jen se nikdy nezavrou. Ač jest dalek toho, aby někoho zastavil a zabránil mu v propagaci, nemůže zastaviti ani sám sebe a udělati tečku na konci věty. Není dosti eugenický, aby zabránil malé tečce na konci věty, aby nezplodila řadu dalších malých bodů.

Ale to není zřejmý omyl, o kterém mluvím. Pan Wells zasluhuje tiaru korun a guirlandu vyznamenání pro spoustu věcí a z přerůzných důvodů. Ale kdybych byl omezován, třeba z důvodu veřejné šetrnosti, a směl bych dáti panu Wellsovi jen jedno vyznamenání *ob cives servatos*, dal bych mu rád jako eugenikovi, který zničil eugeniku. Neboť každý o něm hovoří ať už správně nebo nesprávně jako o eugenikovi; a jistě má, co já nemám: zkušenosti a odborné vzdělání, kterých jest potřebí, uvažujeme-li o té věci jen ve smyslu biologickém a ne ve všeobecném a morálním smyslu. To bylo důsledkem, že v krásné knize „Lidstvo

v tvoření“ (Mankind in the Making), kde se nevyhnutelně setkal s tímto problémem, hodil eugenikům toto intelektuální vyzvání, které mi připadá nezodpověditelné, ale které také nebylo nikdy zodpověděno. Nechci tím říci, že žádný eugenik nikdy právě o tom předmětu nepsal, protože člověk nemůže přečísti všechny spisy, zvláště ne eugenické spisy. Ale chci tím jen říci, že významní a vedoucí eugenikové píší tak, jako by toto vyzvání nebylo nikdy nabídnuto. A tak železná rukavice leží nezdvížená na zemi.

Zachoval jsem se čestně k této myšlence tak, jak toho zasluhuje, a nyní mi snad bude dovoleno, abych ji sám celkově shrnul k vůli krátkosti. Pan Wells tvrdí toto: že nemůžeme býti jisti, zdědíme-li zdraví, protože zdraví není vlastnost. Není to něco takového, jako tmavá barva vlasů nebo délka údů. Je to poměr, rovnováha. Zde máte štíhlého, silného muže; ale nesmí býti příliš štíhlý, na tom závisí jeho síla. Zde jest zdravý, plnokrevný chlapík; ale aby byl dokonale zdravý, nesmí míti příliš mnoho krve. Srdce, které jest dosti silné pro trpaslíka, bylo by slabé pro obra; nervový systém, který by zabil nějakého muže, náchylného k určité nemoci, udrží ho třeba při zdraví, když v něm není ani stopy takové nemoci. Ba, i tentýž nervový systém by ho třeba zabil, kdyby měl nadbytek jiných, poměrně zdravých věcí. Když tedy vidíme, že jsou různí zdraví lidé a to všech typů, je samozřejmo, že, spojíte-li dva z nich, můžete zploditi nesouzvuk z těchto dvou neslučitelných harmonií. Je samozřejmo, že nemůžete míti jistoty, že budete míti správné potomky, právě tak jako nejste jisti, že vytvoříte správný tón, hrajete-li dvě krásné arie najednou na témž pianě. Ještě menší jest jistota v delikátním případě, jde-li o krásu, o které toho eugenikové tolik namluví. Ožeňte dva krásné lidi, jichž nosy mají slabou náklonnost k červenosti, a jejich děcko (pokud můžete co věděti) může býti nestvůrným skřítkem.

kem s červeným nosem, jako papoušek. Skutečně, já také opravdu znám podobný případ. Eugenikové by měli rozhodnouti ne výsledek toho, upevníme-li jednu spolehlivou věc na druhou spolehlivou věc, ale co se stane, když jedna dokonalá a závratná rovnováha vnikne do druhé.

To jest ten zajímavý závěr. A na tomto stupni vědění se na nás žádá, abychom opustili všeobecnou morálku lidstva. Když zadržíme milence a zabráníme mu, aby si nevzal nešťastnou ženu, kterou miluje, když mu najdeme jinou, zuřivě zdravou ženštinu, kterou ani trochu nemiluje, dokonce ani pak nemáme logických důkazů, že výsledek nebude hrozný a nebezpečný, právě tak, jako když by se zachoval jako čestný muž.

USTANOVENÁ CÍRKEV POCHYBNOSTÍ.

Nyní konečně uvažujme o tom, co vlastně poctiví eugenikové zamýšlejí, ježto jest stále zřejmější, že nemohou zamýšleti to, co říkají. Na neštěstí překážky, které se staví v cestu jakémukoliv vysvětlování této věci, jsou takové, že vyžadují, abychom se k tomu přibližovali jen pozvolna a opatrně. Účel a smysl všeho, co jest vytištěno a o čem se dnes mluví, jest v pravém smyslu slova trochu pozadu. Stále to spěchá a proto to vždycky přijde pozdě. Dejte obyčejnému člověku celý den, aby napsal článek, a on se rozpomene jen na ty věci, které skutečně právě před tím někde slyšel; a možná, že snad konečně teprve až v posledních paprscích slávy zapadajícího slunce začne mysliti tak, jak by myslil sám. Dejte mu na to jednu hodinu a on si vzpomene na nejbližší knihu jednající o tom předmětu a udělá vám nejlepší mosaiku ze všech klasických rčení a slov starých autorit. Dejte mu deset minut a rozběhne se se zoufalým křikem v útočiště svého starého dětského pokoje, kde se naučil svým nejotřelejším příslovím, nebo do staré školní světnice, kde se přiučil nejzvětralejší politice. Čím rychleji kráčí žurnalista, tím pomaleji krácejí jeho myšlenky. Proto za našich dnů noviny jsou každým dnem vydávány časněji a časněji, ale také každým dnem stále více nestojí už vůbec za to, aby byly vydávány. Ubozí, schvácení kritikové padají čím dál tím častěji pod kola automobilu, který se jmenuje moderní fakta. Před padesáti léty takový žurnalista byl sotva patnáct let pozadu. Před patnácti léty nebyl pozadu o více než o nějakých padesát let. Právě nyní jest skorem více než sto let pozadu; a důkaz nalezneme právě v těch věcech, které tvrdí a které, ač jsou rozhodným nesmyslem,

tvrdí-li se o naší dnešní společnosti, přece byly skutečně pravdivé před nějakými stotřiceti léty. Nejlepším důkazem jeho opoždění jest ustavičné tvrzení, že se stále méně a méně věří v nadpřirozeno. Jest to dokonale pravdivé a realistické ocenění — osmnáctého století. Jest to nejhorší ocenění našeho věku psychických a duchovních lékařů, fakirů a elegantních a společenských předpovídatelů štěstí. Skutečně, já také obyčejně odpovídám v duchu a v jazyku osmnáctého století na tyto iluze z osmnáctého věku. Jestli mi někdo řekne: „Všechny víry se řítí a rozpadávají,“ odpovím mu: „A pruský král, který jest sám rozhodně svobodným myslitelem, opanoval Slezsko jistě jen proto, aby je zbavil katolické nadvlády.“ Když někdo řekne: „Zázraky musí býti posuzovány ve světle rozumové zkušenosti“, odpovídám vlídně: „Ale doufám, že náš osvícený vůdce Hébert, nebude vyžadovati, aby ubohá, francouzská královna byla guillotinována.“ Jestliže někdo řekne: „Musíme bdíti, až povstane nějaké nové náboženství, které by se dalo rozumově vykládati,“ odpovím: „Ale jest rozhodně potřebnější, abychom bděli, aby nepovstal žádný vojenský dobrodruh, který by třeba mohl zničiti celou republiku; mně se zdá, že mladý major Bonaparte vyhlíží trochu neklidně.“ Jen v tomto jazyku rozumářského věku můžeme odpovídati na podobné otázky. Doba, ve které žijeme, není jen věkem pověry, ale jest ještě více — je to věk nesčíslných pověr. Ale zde mi běží jen o jeden příklad.

Myslím na omyly, které stále ještě vysílají lidi do boje proti církvím a působí, že se mluví o tyranství církevních násilných učení a církevních povinností. Nechci, aby tu vzniklo neužitečné nedorozumění; já sám bych rozhodně sesadil a rozmetal jakoukoliv církev, která má číselnou menšinu jako třeba církev irská nebo walesská; a také myslím, že by to náramně prospělo pravým a dokona-

lým církvím, které mají částečnou, ba všeobecnou většinu, jako třeba církev anglická nebo římská. Ale udělal bych to jen tehdy, když bych neměl nic jiného na práci; a právě teď je tu mnoho jiné práce. Neboť náboženství, ať už orthodoxní nebo neorthodoxní, nespolehá dnes už na zbraň státního schválení. Papež dnes už vlastně neusiluje o zachování konkordátu; naopak, zdá se, že se mu ulehčilo, když jeho církev získala neodvislost jeho zničením; a také francouzští klerikálové veřejně vyznávají, že církev jen získala tou změnou. Také v Rusku náboženští lidé (zvláště římsko-katoličtí) nebrojí proti orthodoxní nebo heterodoxní církvi, ale proti její bídě odvislosti od státu. V Anglii můžeme takřka srovnávat anglikánskou horlivost, se kterou hájí svoji církev, s poměrnou chladností, s jakou se chovají k jejímu upravení — to jest, je-li podřízená skotskému parlamentu presbyteriánů, to jest Balfourovi, nebo waleeským kongregalistům, to jest Lloydovi Georgovi. Ve Skotsku mocné spojení dvou velkých sekt bez jakéhokoliv zřízení ustanovilo se tak, že se nehodlá vychloubati právnickým názvem jako církev skotská. Nezastávám zde mínění, že církve by neměly záviseti na státu, ani že by měly záviseti na mnohem horších věcech. Může býti docela rozumné, udržuje-li se mínění, že síla katolictví, ač není žádnou národní policií, jest přece ve smyslu mravního dozoru mnohem přísnější a opatrnější. Může býti docela rozumné, udržuje-li se mínění, že síla anglikanismu, ač není přesně ustanovená, spočívá v aristokratismu a v jeho stínu, který se zove snobismus. Tvrdím zde pouze, že církve nyní nespolehají tak silně na své politické zřízení; nespolehají tak těžce a neopírají se o pomocné rámě. Skorem všude jejich zákony a nařízení byly změněny a zákonný dozor byl rozdělen a zmíchán. Snad stále ještě panují tyranstvím a ještě horším tyranstvím; ale o tom neuvažují. Neužívají výslov-

ně toho výslovného tyranství, které spočívá v užívání opory vlády.

Ale co skutečně snaží se tyranisovati s pomocí vlády, to jest věda. To, co skutečně používá ozbrojené moci a ruky, to jest věda. A víra a vyznání, které skutečně určuje nařízení, opanovává školy, víra, která jest skutečně vnucována pod pokutami trestů a uvěznění, víra, která jest prohlašována ne kázáním, ale sochami a šířena ne poutníky ale policisty — tato víra jest tím velkým, ale sporným myšlenkovým systémem, který začal převratem a skončil eugenikou. Materialismus jest naší skutečnou a ustanovenou církví; neboť vláda skutečně pomáhá pronásledovati její kacíře. Bylo debatováno o očkování, s nímž se dělají pokusy nějakých sto let, snad právě tolik, jako o křtu, který se provádí přibližně dva tisíce let. Ale našim politikům připadá docela přirozeným vnucovati očkování; a považovali by za šílenství vnucovati někomu násilně křest.

Nejsem polekán slovem „pronásledování“, i když je připisuji církvím; a není také ani zdaleka výčitkou, kterou bych připisoval mužům vědy. Je to výraz právního faktu. Jestliže znamená policejní rozkaz, kterým má býti vnucena tato sporná a neobjasněná teorie, neschopná konečného a rozhodujícího důkazu — pak naši kněží nyní nepronásledují, ale naši lékaři pronásledují. Ustanovení takového dogmatu předpokládá ustanovení státní církve — v mnohem starším a mocnějším smyslu slova, který se nemůže srovnávati se žádnou nadpřirozenou církví dneška. Jsou stále ještě určité kraje, kde náboženské menšině jest zakazováno shromažďovati se a vyučovati tím neb oním způsobem; tím spíše, když se to neshoduje s tím neb oním veřejným nařízením. Ale přece si nyní nemohu vzpomenouti na žádný kraj, kde by trestní zákon nařizoval, aby se lidé podrobovali předpisům oficiálního náboženství. Ani Mladoturci nevyžadují, aby všichni lidé v Macedonii se dali obřezati.

Nuže, nyní stojíme před překvapujícím a podivným faktem. Když v minulosti nějaké sporné mínění bylo vnucováno státním násilím, stávalo se tak na nátlak fanatiků, kteří byli přesvědčeni, že toto mínění jest naprostou a zaručenou jistotou. Když se těmto pravdám nemohli vyhnouti jejich nepřátelé, nemohly býti změněny ani jejich přáteli. Ale jaké jsou tyto jisté pravdy, pro které ozbrojené rámě zvedá meč, aby je násilně vnutilo? Jakže, vždyť je to pouze směs bezdůvodných otázek a zmatených odpovědí, které jsme probírali a studovali v předešlých kapitolách — otázek, které jsou jen a jedině zmatené a mysteriosní; odpovědi, jichž jedinou slávou jest jejich novota a lačnost pokusů. Věřící se vychloubá, že se nikdy nevzdá své víry a proto pronásleduje jen pro tuto víru. Zasvěcenec vědy se vychloubá, že se vždycky zase vzdá své hypotézy a přece pronásleduje jen pro tuto hypotézu. Inkvisitor prudce a násilím vnucoval svoji víru, protože byla nezměnitelná. Ale vědátor vnucuje ji násilně jen proto, aby ji možná změnil hned druhý den.

Nuže, to jest zcela nový druh pronásledování; a snad bude dovoleno tázati se, zda je to lepší než to staré. Rozdíl, pokud jest ovšem ze začátku pozorovatelný, jest příznivější spíše starému. Máme-li už býti vydáni na milost nemilosrdnému člověku, pak většina z nás by jistě byla raději umučena pro nějakou víru, která jest pevně zakotvena v nějaké hlavě, než aby byla rozpitvána pro jakýsi objev, který se ještě v žádné hlavě nezakotvil a také se asi nikdy nezakotví. Člověk by se jistě dal raději umučiti a nechal si vytrhávati nehty tak dlouho, až by se sám rozhodl a až by poznal pravý důvod pravdy, než aby se nechal mučiti pitevním nožikem tak dlouho, až jeho mučitel pozná a pochopí onen pravý důvod. A to jest právě skutečný rozdíl mezi těmito dvěma způsoby zákonného násilí. Kdybych se vzdal inkvisitorům, vě-

děl bych alespoň, jakou víru mám vyznávati. Ale i kdybych řval „credo“, když mne má takový eugenik na mučidlech, i pak bych nevěděl, jakou víru mám svým řevem vyznávati. Možná, že bych byl zmučen a natáhnut na skřipec ještě o trochu více, abych vyznal víru, kterou vyznávali právě tak před týdnem.

Nuže, nedovolte, aby zde lehkomyšní lidé tvrdili, že se odvolávám k výstředním přirovnáním; neboť moje přirovnání není jen dokonalé, ale jest i prosté. A to z toho důvodu: rozdíl mezi mučením a rozpitváním nespočívá a také se nijak neřídí podle mírnosti nebo divokosti jednoho či druhého. Když napjali někoho na skřipec, jednou či stokrát, učinili tak v předpokladu, že je tu pravda, o které věděli. Když pitvají bolestně nebo bezbolestně, snaží se jen objeviti, jestli tu pravda nebo není. Staří inkvisitoři mučili, aby do někoho násilím vnutili svoje přesvědčení. Ale noví inkvisitoři mučí jen proto, aby z někoho vynutili přesvědčení, kterému by uvěřili. Nevědí, jaké jest jejich vlastní přesvědčení, až teprve když jim to oběť vivisekce řekne. Přesné rozdělení myšlenky jest úplnou propastí pro každého, kdo se jen trochu zabývá přemýšlením. Starý pronásledovatel snažil se učití občana ohněm a mečem. Nový pronásledovatel snaží se sám poučiti se od občana pitevním nožem a injekcí.

Mohl bych dokázati mnohými příklady, že i mé vysvětlení a přirovnání není výstřední ani přepjaté; mohl bych to dokázati mnohými dobrotivými návrhy o vivisekci zločinců, o kterých jsem slyšel, nebo o špinavých nehodách dr. Neissera. Ale přidržím se zde raději přesného logického rozdílu a tvrdím, že kdežto ve všech minulých pronásledováních bylo užíváno násilí, aby skončilo naši nerozhodnost, zde plným účelem celého hnutí jest násilí, kterého má býti užíváno, aby byla skončena nerozhodnost pronásledovatelů. To

asi poctiví eugenikové zamýšlejí, pokud ovšem vůbec něco zamýšlejí. Chtějí, aby lidstvo bylo vydáno ne jako země nevěřících, kterou nutno obrátiti na víru, ale prostě jako pabulum pro experiment. To jest pravý, surový a barbarský smysl skrývající se v eugenickém zákonodárství. Eugeničtí lékaři nejsou takovými pošetilci, jak by se nám zdálo, když bychom je posuzovali z logického stanoviska a ptali se, co vlastně chtějí. Nevědí co chtějí, až na to, že chtějí vaše i moje tělo i duši, aby to vyzkoumali a rozřešili. Zosobňují docela vážně, a jak by to také asi sami řekli, první náboženství, které jest experimentální a ne doktrinářské. Všechny jiné zřízené církve byly založeny někým, kdo našel pravdu. Toto jest první církev, která kdy byla založena na faktu, že nic nenalezli.

Žije v nich dokonale upřímná naděje a nadšení; ne k vůli nám, ale k vůli tomu, čemu by se mohli od nás přiučiti, kdyby nás ovládali tak jako ovládají králíky. Nemohou nám povědět nic o dědičnosti, protože sami nic nevědí. Ale věří docela poctivě, že by se o tom něco dověděli, kdyby nás mohli ženit a vdávat dobře i špatně tak nějakých sto let. Nevědí, kdo by byl tak schopný, aby mohl býti pověřen takovou autoritou, neboť vědí, že takový člověk není a nemůže býti; ale věří docela poctivě, že až tato autorita bude dosti dlouhou dobu zneužívána, vyskytne se pak přece nějakým způsobem někdo, kdo bude hoden toho úkolu. Nejsem žádný puritán a nikdo, kdo zná mé názory, nebude si myslet, že je to pouhé zločinné obviňování, když o nich tvrdím, že prostě švindlují. Falešný hráč nemá peněz v kapse, má jen určitý plán a myšlenky v hlavě. Tito falešní hráči nemají myšlenky v hlavě, mají pouze peníze v kapse. Ale doufají, že když použijí svých peněz k zakoupení velké společnosti, na které by mohli experimentovati, něco jako myšlenka by je konečně mohlo napadnouti. A to je eugenika.

Omezím se zde na pouhou poznámku a prohlašuji, že se mi to nelíbí. Možná, že jsem velmi lakomý, ale jsem ochoten zaplatiti vědci za to co ví; ale odpírám platiti mu za vše co neví. Možná, že jsem velmi zbabělý, ale jsem ochoten trpěti a býti zraněn za to, co myslím, nebo za to, co on myslí — ale nejsem ochoten dáti se zraniti, nebo jakkoliv obtěžovati pro cokoliv, co by si snad mohl mysliti, až by mne zranil. Obyčejný občan by mohl býti snadno velkodušnější než já a prostě by té celé věci věřil; v tom případě jeho kariéra může býti šťastnější na onom, ale (jak myslím) smutnější na tomto světě. Ale chtěl bych mu alespoň připomenouti, že pak by nedal své slavné tělo tak, jak je dávají vojíni pro slávu určité vlajky, nebo jako mučedníci pro slávu nesmrtelného Boha. On by jen, v přísném smyslu latinské věty, dal své mrzké tělo pro experiment — a to takový experiment, jehož význam a konečný výsledek nezná ani sám experimentátor.

PŘEHLED FALEŠNÉ TEORIE.

Až doposud jednal jsem, jak doufám, s eugenikou tak vážně, jak i oni se sami k sobě chovají. Pokusil jsem se o rozbor jejich teorie, jako by byla naprosto abstraktní a nezištná; a když tak o tom uvažujeme, zdá se, že z toho zbylo jen velmi málo. Ale než budu pokračovati v druhém díle této knihy v hovoru o všech ošklivých stránkách celé věci, které nám zde ještě skutečně zbyly, chtěl bych jen zopakovati všechny podstatné body v přesném pořádku, jak za sebou následují, aby nějaká osobní nedůvěra nebo přílišné zdůraznění (k němuž, jak sám dobře vím, jsem náchylný) nezmátlo celkový pořad věcí, který, jak doufám, bude naprosto poctivým, rozumným a nestranným výkladem. Abych to vyslovil ještě jasněji, shrnu to vše podle kapitol v několika docela krátkých odstavcích.

V první kapitole pokusil jsem se určití podstatný bod, na základě kterého by se eugenikové mohli domáhati a také se domáhají nové morálky. Ten podstatný bod pozůstává v tom, že jest možno uvažovati o dítěti, uvažujeme-li o nevěstě. Nesouhlasím s ideální nezodpovědností člověka, který řekl: „Co pro nás učinilo potomstvo?“ Ale říkám hned ze začátku: „Můžeme učiniti více pro potomstvo než když se budeme chovati správně a poctivě ke svým součastníkům?“ Muž miluje svou ženu, kterou může viděti, jak jinak by mohl milovati své dítě, které ještě neviděl?

V druhé kapitole jsem vysvětlil, že taková obměna svědomitosti nemůže býti připisována pouhé duševní zmatenosti, neboť pak kterákoliv žena by odmítla kteréhokoliv muže eugenika. Na světě zůstane vždycky něco, co udělá z urážlivých spojení výjimku; ne vlivem eugeniky, ale vlivem výsměchu.

Ve třetí kapitole snažil jsem se popsat naprosto zvláštní ovzduší, ve kterém vůbec mohlo dojít k podobným věcem. Nazval jsem to ovzduší anarchie; ale tvrdil jsem, že je to anarchie středu, kde by měla býti autorita. Vláda se již neovládá; to jest, nemůže zanechat zbytečného ovládání. Zákon se stal nezákonným; to jest, nerozeznává přesné hranice, kde se musí každý zákon zastavit. Hlavní tvářnost naší doby se projevuje v měkkosti a v poddajnosti luzy a v šílenství vlády. Pak jest docela přirozeno, že v takovém ovzduší lékařské pokusy, ježto jsou autoritou, sešílí a chtějí dosáhnouti tak nezralého a náhodného snu, jak jej představuje toto mazlení, pečování a ošetřování nezrozených dětí, které je jen rozmazlí.

V kapitole čtvrté jsem objasnil, jak tato netrpělivost propukla úzkým korytem zákona o šilencích, a zničila je jen proto, že je rozšířila. Šílenec jest výjimkou, která potvrzuje pravidlo, to jest pravý základ celé věci. Ale eugenikové chtějí zacházeti s celým pravidlem jako s výjimečnými případy — to jest, chtějí udělati ze všech lidí šilence. Na tomto poli není naděje pro nikoho; neboť všechna mínění mají svého autora, a každý autor jest podroben dědičnosti. Mentalita eugeniků působí, že věří v eugeniku, jako mentalita bezstarostného milence způsobí, že ji zavrhuje; obě tyto mentality jsou podle materiální zásady nezodpovědným výplodem známých či neznámých fysických příčin. Skutečná jistota každého člověka, kterou se může brániti, proti každému logickému eugenikovi podobá se falešné jistotě Macbetha. Jediný eugenik, který by ho mohl rozumově napadnouti, by musil býti člověk, který nebyl zrozen ženou.

V následující kapitole, kterou jsem nazval „Pochybná autorita“, marně jsem se snažil umístiti a určití nějakou autoritu, která by mohla rozumově ovládati lidi, v tak hluboce zakořeněné a univerzální věci; jen málo bychom získali, kdyby obyčejní

lidé se tak navzájem ovládali; a kdyby to dělali obyčejní, vycvičení lidé, dokázali by sami velmi brzo, a to tisícem omylů a hádek, že jsou pouze obyčejnými lidmi. Pak jsem uvažoval o osvíceném despotismu několika význačných profesorů hygieny, ale shledal jsem, že je to nemožné pro tuto zásadní příčinu: ačkoliv často nalezneme muže, kteří jsou dosti inteligentní, že vědí více než my ostatní o té neb oné nehodě, bolesti neb moru, přece nemůžeme počítati s tím, že se objeví velký filosof celého vesmíru; a jen u takových lidí by se dalo předpokládati, že vědí více o normálním chování a o všeobecném zdraví. Krátce každý člověk podobného druhu by couvl před takovou zodpovědností až na lidi nejhoršího druhu, kteří by ji přijali.

V následující kapitole jsem pokračoval dále a uvažoval jsem o tom, jestli víme toho tolik o dědičnosti, abychom jednali rozhodně i když bychom jistě věděli, kdo by měl tak jednati. Zde jsem odkázal eugeniky na odpověď pana Wellse, na kterou, pokud vím, nikdy dobře a uspokojivě neodpověděli, je to důležitá a hlavní námitka, že zdraví není vlastnost, ale souměrně uspořádané vlastnosti; že i zdraví spojené se zdravím může zploditi výstřednost, která se jmenuje nemoc. Zde musím ovšem poznamenati, že individuální biolog může docela poctivě věřiti, že našel určitý prvek pomocí Weissmanna nebo Mendela. Ale nehovoříme zde o tom, zná-li dosti, aby byl oprávněn, tvrditi, (což bylo jaksí zvykem anthropologického člověka) že má pravdu. Zde hovoříme o tom, víme-li my dosti, jako zodpovědní občané, abychom mohli vložiti takovou moc do rukou lidí, kteří jsou snad sami podváděni anebo to jsou podvodníci. Končím a tvrdím, že to nevíme.

V poslední kapitole v první polovině této knihy, podal jsem to, co jak věřím jest skutečným tajemstvím tohoto zmatku, tajemstvím toho, co vlastně eugenikové chtějí. Chtějí, aby jim bylo dovoleno hledati a nalézti, co vlastně chtějí. Nespokojují se

výzkumy, ale přejí si, aby bylo zařízeno zkoumání; to jest chtějí, aby to bylo zavedeno úředně a násilím jako výchova, nebo státní pojištění; ale je to stále jen zkoumání a ne objev. Krátce řečeno, chtějí a vyžadují novou státní církev, která by byla církví pochybnosti — místo víry. Nemají vůbec eugenické vědy, ale jsou skutečně pevně přesvědčeni, že kdybychom se jim dali, aby na nás mohli prováděti vivisekci, snad by pravděpodobně jednoho dne nějakou tu vědu našli. A tu důstojně podotýkám, že je trochu příliš silné.

A nyní, v druhé polovině této knihy půjdeme dále a budeme uvažovati o věcech, které skutečně existují. Jest nutno, a lituji toho hluboce, vrátiti se ke skutečnostem, když se vyskytují ve vašem i mém denním životě. Naše šťastné prázdniny v zemi nemsylů jsou skončeny; nespatříme už její krásné město s přímo biblickým jménem Boš, ani lesy, plné kobylich hnízd, ani pole v ky, která uzraje jen při měsíčním světle. Nesetkáme se už s těmi rozkošnými nestvůrami, které by mohly spolu hovořiti v témže divokém klubu.

Neuvidíme už otce, který ani za mák nerozumí matce, ale rozumí dokonale dítěti, které ona jednoho dne porodí; advokáty, kteří musí běhati za svými vlastními zákony skoro tak rychle, jako zločinci od nich utíkají; dva bláznivé lékaře, kteří se snad budou hádati po milion roků, který z nich má lepší právo zavřítí druhého; gramatika, který se drží křečovitě trpného rodu a prohlašuje, že jest povinností něčeho něco udělati bez jakékoliv lidské pomoci; člověka, který ožení obry vždy jen s obryněmi, až se jim zláme páteř, jako když děti stavějí cihlu na cihlu jen pro potěšení, aby uviděly, jak se zřítí tato kolísavá věž; a především nadčlověka vědy, který chce, abyste mu platili a vložili na hlavu korunu jen proto, že až doposud nic nevynalezl. Tyto pohádky nás musí opustiti, soudruzi! Existují, ale nemají prážádný

· vliv na to, co se skutečně děje. Jsou to jen poctivé pošetilé nástroje k oklamání, právě tak, jako vy i já jsme skorem byli právě takovými nástroji. Přemýšlíme-li chladně o světě, ve kterém žijeme, uvážíme-li, jak velmi praktický jest takový praktický politik, alespoň tam, kde se jedná o peníze, jak velmi nudní a pozemští jsou muži, kteří mají miliony a ovládají celý novinářský svět, jak velmi opatrní a neideální jsou ti, kteří ovládají kapitalistickou společnost — když to všechno uvážíme, pak jest prostě neuvěřitelné, aby eugenika se stala prvním předmětem všech společenských a elegantních rozhovorů nebo usnesením sněmovny, i kdyby byla prostě jen tou nedokončenou fantasií, kterou skutečně jest, jak jsem to prostým rozumem dokázal. I kdyby to byla spravedlivá revoluce, byla by to příliš revolucionářská revoluce pro moderní státníky, když by za tím vším nebylo nic jiného. I kdyby byla skutečným ideálem, byl by to příliš ideální ideál pro naše „praktické muže“, když by v tom všem nebylo také něco skutečného. Nuže, je tu také něco skutečného. V eugenicě není žádných důvodů, ale je tam plno pohnutek. Její šířitelé se vyjadřují nadmíru nejasně o její teorii, ale jsou až bolestně praktičtí, když se jedná o její užívání. A i když opakuji, že mnozí nejvýmluvnější zastánci jsou pravděpodobně jen docela nevinnými nástroji, jsou i někteří a dokonce i mezi eugeniky, kteří nyní už vědí co dělají. Takových se nebudeme ptáti, „Co jest eugenika?“ ale řekneme jim pouze: „Jděte do sebe, pokrytci, kteří pohlcujete domy vdov a užíváte dlouhých slov jako záminky.“

ČÁST II.

PRAVÝ CÍL

NEMOHOUČNOST NEKAJÍCENOSTI.

Základním výrazem každé doby jest vždycky nepísaný zákon, právě tak jako první zákon všech zákonů je ten, který chrání lidský život před vrahem a není zapsán nikde v zákoníku. Nicméně jest velký rozdíl, máme-li či nemáme-li ponětí o této celkové představě určité doby. Na příklad středověk nás prostě udiví a zmátne svými drobnými skutky a krutostmi, svým asketismem i živými barvami; to ovšem jen, pokud neporozumíme té dychtivé touze stavěti, budovati, tvořiti plány a oddělovati to od onoho zdmi a ploty — tomu duchu celé doby, jenž vytvořil architekturu, jejich nejúspěšnější umění. Právě proto i otrok byl skorem posvátný; božství, které tvořilo jakoby ochranný plot kolem krále, chránilo v určitém smyslu i otroka a nevolníka, neboť nemohl býti vyhnán z ohrazeného místa. Tak i svoboda stala se pozitivní právě jako privilegia; a i když byla majetkem většiny lidí, nebyla volně přístupná jako volnost divočin, ale darována, jako volnost a svoboda určitého města. Nebo opět sedmnácté století mohlo by se nám jeviti jako chaos vzájemně si odporujících názorů s přímo přemoudřelou chválou parlamentu a s docela barbarským vražděním vězňů, pokud si neuvědomíme, že byl-li středověk nedostavěným domem, sedmnácté století bylo hořícím domem. Panika byla základním tónem celého ovzduší, a také ona divoká hrdost a vyběravost, kterou vyvolává strach. Calvinismus byl charakteristickým náboženstvím té doby a zasahoval i do církve katolické právě stížnostmi na úzkou a obmezenou cestu a nepatrný počet vyvolených. Podezíravost byla základním tónem politiky — „neskládejte svou důvěru na hlavy princů“. Snažila se vypuditi všechno učenými zlomyslnými a neustálými spory a chtěla vyplniti oby-

vatelstvo upalováním domnělých čarodějů a čarodějnic. Nebo opět osmnácté století poskytuje nám obrazy, které si navzájem odporují, ač nadmíru typicky vystihují celou tuto dobu; tak vydrancování Versailles a kniha „Vikář Wakefieldský“, pastýřské obrazy Watteauovy a bouřlivé řeči Dantonovy. Ale porozumíme tomu všemu mnohem lépe, když jednou pochopíme myšlenku úklidu, která ovládala celou tuto dobu tak, že ti nejpokojnější lidé se pyšnili svým smyslem pro pořádek a úklid, svojí civilisací, svým zdravým a rozumným úsudkem mnohem více než svými ctnostmi; a ti nejdivočejší lidé nemilovali zdivočilost (a to jest velmi důležité) jen pro ni samu, jako Nietzsche a anarchičtí básníci, ale jen jako pouhou obratnost, jíž se zbaví nerozumů a nepořádku. O všech těchto dobách možno tvrditi, a není to nemožností, že ta neb ona forma slov a myšlenek jest klíčem k jejímu pochopení. Ale doba, která se nedá vysvětliti žádnou formou slov, to jest naše doba.

Nicméně myslím, že pro nás jest klíčem slovo „nezbytnost“, které bych rád nazval a přeměnil v „nekajícnost“. Jsme ve všech oborech podvědomě ovládnuti domněnkou, že není možno podívat se nazpět, a kořeny toho přesvědčení tkví v materialismu a v popírání svobodné vůle. Vezměte několik moderních baletů a srovnejte je se stejnými balety, asi tak před sto lety. Srovnejte moderní systém politických stran s politickým stranictvím sedmáctého století. Rozdíl spočívá v tom, že za starších časů političtí vůdcové jednotlivých stran si nejen uřezávali skutečně hlavy, ale (a to jest mnohem pobuřující a překvapující) skutečně také rušili navzájem své zákony. Za našich časů jest zcela tradiční, že jedna strana zdědí a ponechá nedotčeny ustanovení jiné strany, když už jsou jednou udělána, ať už se na ně útočí sebe prudčeji při jejich ustanovení. Jakub II. ani jeho synovec Vilém nebyli příliš veselí chlapíci; ale jistě by se rozesmáli při myš-

lence na „pokračování v zahraniční politice“. Torryové nebyli konservativci; byli v pravém smyslu slova zpátečníci. Nechtěli pouze podržeti Stuary, chtěli je přivést zpět.

Nebo opět když uvážíme, jak anglická monarchie ve středověku se vracela znovu a znovu k vidině své francouzské državy a snažila se přemoci rozhodnutí osudu; jak Eduard III. opět o to bojoval i po porážce Jana a Jindřicha III., a také Jindřich V. o to usiloval po nezdaru Eduarda III.; a jak i královně Marii to leželo na srdci, ač jí ani tak nezáleželo na manželci nebo náboženství. A pak uvažme také, že jsme přibližně dosti pozdě poznali universální orgii, která se jmenuje imperialismus, sjednocení celé říše, které jest pak jediným předmětem všech rozhovorů; kolonie, které se počítají jako klenoty a anglická vlajka vlající nad celým světem. A přece nikdo snad ani nesnil, nechci říci o znovudobytí amerických kolonií pro imperialistické sjednocení, (neboť to by byl velmi nebezpečný úkol pro moderní budovatele říše) ale ani o tom, aby vysvětlili celou věc z imperialistického stanoviska. Jindřich V. schválil nároky Eduarda III. Josefu Chamberlainovi, ale ani ve snu ho nenapadlo, aby schvaloval nároky Eduarda III. Ba i Shakespeare schvaloval francouzskou válku, souhlasil s Talbotem a pohrdal a posmíval se legendě o Jeanne d'Arc. Pan Kipling by se jistě neodvážil schvalovati americkou válku, souhlasiti a držeti se Burgoynea a posmívat se legendě o Washingtonovi. A přece můžeme lépe ospravedlniti Eduarda III. než Jindřicha V. Moderní imperialisté o tom ani příliš nemluvili a tím méně podle toho jednali; a to proto, že jsou vedeni nízkým moderním přesvědčením, že právě tak jako budoucnost jest nevyhnutelná i minulost jest neodvolatelná. Každý tak dokonalý fakt, jako americké vystoupení z Říše, musí býti považován za něco hotového a konečného, a to na věky, třebaže se to událo sotva před sto lety. Když už se

to všechno jednou stalo, musí se tomu říkat i za prvé nezbytné zlo, a pak nevyhnutelné dobro. Nemusím snad dodávat, že nechci nijak dobývat Ameriky; ostatně nejsem imperialista.

Pak to můžeme dokázat ještě jiným způsobem: ptejte se sami sebe, jak často se setkáte s mnoha lidmi, kteří na něco bručí a hubují, jako by to bylo nenapravitelné, a kolik je těch, kteří na to útočí a jsou přesvědčeni, že by se to dalo napravit? Kolik lidí jsme slyšeli hubovat na britské školství, právě tak jako na britské podnebí? Ale jak málo je těch, kteří si uvědomí, že britská výchova mládeže by se dala změnit, ale britské podnebí se nedá změnit? Jak málo je těch, kteří chápou, že mraky jsou nesmrtelnější a solidnější než školy. Neboť z tisíce těch, kteří se zlobí na podobné násilné vychování, kde je těch sto, deset, nebo kde jest ten jediný člověk, který by zrušil násilné vychování? Skutečně, právě toto slovo potvrzuje můj případ svým nesmiřitelným a neznámým zvukem. Na počátku naší doby všichni lidé mluvili stejně lehce o reformě jako o zrušení. Nyní každý mluví o reformě, ale nikdo nemluví o zrušení. Naši otcové nemluvili o „volném obchodu“, ale mluvili o „zrušení obilního zákona“. Nehovořili o „Home Rulu“, ale hovořili o „zrušení Unie“. Za tehdejších časů lidé hovořili o takovém „rušiteli“ jako o nejpraktičtějším ze všech politiků, jako o takovém politikovi, který podpírá a drží ve svých rukou celou stranu. Nyní takový „rušitel“ je vykázán do kraje nemožného idealismu; a když vůdce jedné naší velké strany řekl v ohnivém záchvatu chvilkové upřímnosti, že zruší jedno sněmovní usnesení, musil pak ihned dopsati všem redakcím novin a ujistiti je, že je chtěl pouze opravit. Nechci vypočítávat další případy, ač bych jich napočítal na sta. V naší době si vnucujeme přesvědčení, že minulost může býti právě tak dobře vychvalována, když už nemůže býti zlepšena. V dřívějších dobách muži se lopoliti skutečně jako mra-

venci a mřeli jako kobyly, jen aby zrušili nějaké ustanovení, které se jim nelíbilo; ale nyní se nemůžeme ani na tolik, abychom zrušili „sněmovní usnesení“. Udržujeme onu slabomyslnou domněnku, že co jest uděláno, nemůže býti zrušeno. Náš názor jest velmi dobře vyjádřen v typické písničce z viktoriánské doby, jejíž refrain zní: „Mlýn nebude už nikdy mlíti vodu, která uplynula.“ Na to by bylo mnoho odpovědí. Jedné (které by vyžadovala pojednání o rose a úkazu vypařování) se zde vyhneme. Jiná odpověď, která pozůstává v tom, že v prosté mysli venkovského lidu práce mlýnu nespočívá rozhodně v mletí vody, ale mletí obilí a že (ač to snad vyhlíží podivně) skutečně byly dostatečně bdělé a chrabré společnosti, které zabránily svému obilí, aby jim ustavičně neodplavalo, a to při zvuku té sentimentální písně.

Nuže, toto moderní odpírání zrušiti to, co bylo jednou uděláno, jest nejen intelektuální, ale i morální chybou. Že nedovedeme pochopiti chyby, které jsme se dopustili, to není jen pouhá duševní neschopnost. Je to také náš duševní odpor, nechceme-li připustiti, že jsme se dopustili omylu. Byla to jen pouhá ješitnost, když pan Brummell rozeslal celé bedny špatně uvázaných vázanek a poznamenal jen lehce: „Jsou naším nezdarem“. Ješitnost vlastně není tak vzdálena pokoře, neboť musil konečně doznati, že je to nezdar. Ale byla by to duševní pýcha pana Brummella, kdyby byl uvázal všechny kravaty jednu za druhou tak, aby ani jeho sluha neusoudil, že snad některou uvázal špatně. Neboť v duševní pýše jest vždycky určitá složka tajemnosti a samoty. Pan Brummell by byl ďábelský a také (obávám se, že to by se ho více dotklo) by byl špatně oblečený. Ale byl by dokonalým obrazem moderního publicisty, který nemůže udělati nic dobře, protože nesmí nikdy doznati, že by kdy udělal něco špatně. Tato podivná a slabošská tvrdost, svéhlavé setrvávání na špatné cestě se

zhoršuje a stává stále větším a větším slaboštvím, jako všechny slabé věci. A nyní, co to píš, je to v morálním smyslu přímo něčím zlověstným a strašným. Naše omyly se staly naším tajemstvím. Vydavatelé a žurnalisté roztrhávají s provinilou tváří vše, co jim připomíná nesplněné sliby stran, nebo jejich ideály, které jim jsou výčitkou. Je pravda, co se tvrdí o našich státnících (a hodí se to na ně mnohem lépe než na biskupy, o nichž tak soudí pan Wells), že ač jsou společensky viditelní, intelektuálně se skrývají. Společnost jest zatížená nevyznanými hříchy; její mysl ztichla v bolestné muce; je obtížena spoustou palčivých vin a trpí přemírou výčitek svědomí. Jest tolik věcí, které udělala a dovolila, aby byly udělány, a o nichž se ani neodvažuje přemýšleti; nazývá je jinými jmény a chtěla by si vnutiti víru v tuto falešnou minulost, tak jako lidé se snaží zmírniti smysl slov, vyřčených ve hněvu. Ze všech těchto hříchů jeden jest pohřben nejhlouběji, ač jest nejzáhubnější a přes to, že jest tak pečlivě zasypán, zapáchá: je to pravdivá historie o poměru bohatých k chudým v Anglii. Anglický proletariát není jen kostlivcem, ale jest kostlivcem uzavřeným ve skříni.

To by bylo možno prohlásiti s nemalým překvapením, že dnes přirozeně slýcháme se všech stran tutéž povídku o neutěšeném stavu proletariátu a o sociálních problémech, o vyssávání obchodu aneb o přeplnění všech odvětví. Souhlasím, ale já mluvím o té pravdivé historii. Nepravdivých historek jest celá spousta a to na všech stranách. Je zde zajímavá historka o „třídním a svědomitém proletáři všech zemí“, o tom chlapíkovi, který zosobňuje „solidaritu“ a vždycky právě hodlá zničiti válku. Marxičtí socialisté vám všechno o něm povědí; jenom že ho vůbec nikde není. Obyčejný anglický dělník nedovede považovati Němce za nic jiného než za Němce, právě tak jako o sobě ví, že jest Angličanem a nic jiného. Pak je opačná historie;

historie o strašlivém muži — atheistovi, který chce zničit domov a rodinu a k vůli nějaké osobní příčině nazývá sám sebe socialistou. Ale ani takového člověka není. Blahobytný socialista má právě takový domov jako vy a já; a chudému socialistovi nedovolují individualisté, aby měl vůbec nějaký domov. Pak je tu pěkná a vzrušující povídka o dvou dělnících, z nichž jeden prošel všechny hospody v Cheapside a když došel až ke Guildhall, udělali z něho Lordmayora, zatím co druhý je prošel také, ale náhodou unikl této velké důstojnosti. Běda! To je také jen ješitnost. Zloděj se může státi Lordmayorem, ale poctivý dělník se jím určitě státi nemůže. Pak je tu povídka o „nemilosrdném osudu“, kde bohatí lidé jsou podle spořivého zákona přinuceni obírat chudé lidi, ač tolik touží, aby toho mohli zanechat; tato myšlenka jest jistě nesnesitelná pro každého svobodného a křesťansky smýšlejícího člověka a čtenáři se jistě uleví, až uslyší, že nic takového se nikdy nestalo. Pak je tu opět povídka o schytralém Fabiánovi, který zasedal v šesti správních komisích najednou a tak se zalichotil boháči, že ho donutil, aby se stal chudým. Ustavičně mu jen šeptal, že všechna kolečka stroje navzájem do sebe zapadají, a tak tento talentovaný člověk to prostě zařídil tak, že tomu milionáři sebral celý automobil, kolo po kole, až milionář vůbec zapomněl, že kdy nějaký vůz měl. To by bylo od něho velmi chytré, jenom že to nikdy neudělal. Takovému vozu milionářovu nechybí nikde ani šroubku a každou chvíli může takového Fabiana přejeti na cestě, že z něho zůstane jen sploštělá mrtvola. Všechny tyto povídky jsou velmi okouzlující a zajímavé a hodí se k tomu, aby je individualisté a socialisté po řadě vyprávěli velkému Sultánovi kapitalismu, protože, jakmile by ho už nebavili, dal by jim uřezati hlavy. Ale kdyby začali vyprávěti Sultánovi pravou povídku o něm a o jeho skutcích, by je uvařiti v oleji, a tomu se přirozeně chtějí vyhnouti.

Když takový Sultán naslouchá všem povídkám, pak na pravou povídku o svých hříších, chce právě při tom zapomenouti. Jak už jsme řekli v této kapitole, nechce si ji ani připomínati, protože se rozhodl, že nebude a nechce nic litovati. Je to podivuhodná povídka, a vynasnažím se, abych vám ji vyprávěl pravdivě ve dvou následujících kapitolách. Ve všech dobách tyran je tvrdý, protože je tak měkký. Řítí-li se jeho vůz přes krvácející a proklínající zástupy lidí, to jen proto, že si vybral cestu, kde se mu klade nejmenší odpor. Vybral si to proto, že může mnohem snáze jeti přes zástupy lidí, než šplhati s vozem vzhůru na poměrně mírný svah kopce. Boj utiskovatele jest vždycky boj s polštáři; obyčejně řečeno válka s polštáři — jest vždycky válkou pro polštáře. Pamatuji-li dobře, Saladin, velký Sultán, považoval za největší čin rytířství, když někdo dovedl rozetnouti polštář. A je tomu skutečně tak a také každý z nás, kdo se už po léta snažil rozetnouti zduřelé a nafouklé těleso moderních kompromisů to dosvědčí, neboť je to zároveň snadné i kruté. Skutečně, náš dnešní svět jest zaplaven barevným ovzduším a tichem takového divanu s mnohými polštáři; a proniká jím také duch paláce paláců a zahrady zahrad, který vytvořil nesmírnou nezodpovědnost Východu. Což nepěstujeme tyto tance beze slov a tyto slavnosti bez vína a všechn ten podivný a nekřesťanský způsob přepychu bez smíchu? Nežijeme už nyní v ohavné, arabské Tisíci Noci a neprocházíme přízrakem města, kde panuje neviditelný tyran? Což náš kat neškrtní někde tajně nositele tětiny? Nejsme už eugenikové — to jest neděláme eunuchy? Což nepozorujeme všude kolem rozšířené oči a nepohnutelné tváře a všude přítomnost něčeho, co jest mrtvé a přece beze spánku? Je to přítomnost hříchu, který jest zpečetěn pýchou a nekajicností; je to povídka, která nám vypravuje, jak Sultán dosáhl svého trůnu. Ale není to povídka, které naslouchá právě teď, ale jiná, na

kterou bylo vymyšleno jiné jméno, aby ji přikrylo — je to povídka, nazvaná „Eugenika“ — nebo „Dobrodružství nezrozeného“, je to velmi rozmanitá a zajímavá povídka, která vždycky uspí.

PRAVÁ HISTORIE TULÁKOVA.

Probudil se ve středověku, vydechl prvně v temnotě a poznal, že není úplným otrokem. Bylo to jako kdyby v jedné z pohádek Hanse Andersena hůl nebo stolička byla ponechána v zahradě po celou noc, až by ožila a zapustila kořeny jako strom. Neboť za všemi starými, zákonnými představami se skrývá určitá pravda a sice, že otrok jest „majetek“, to jest něco takového, jako kus nábytku či hůl nebo stolička. Ale jsem přesvědčen, že v pravém smyslu to nikdy nebylo takovou nezdravou smyšlenkou, za jakou ji dnes pokládá znamenitý Nietzsche. Jsem jist, že žádný lidský tvor, ať už pohanský nebo křesťanský, nepokládal nikdy jiného lidského tvora za něco jako hůl nebo židle. Mysl lidská se přece nemůže sama tak snížit a pokládati kometu za hlávku zelí, nebo člověka za židli. Žádný člověk nemohl býti takový, aby nezpozoroval přítomnosti druhého — aby nedbal mínění druhého. Dáma, která prý se vychloubala, jak se vypravuje, že je jí úplně jedno, ukazuje-li se nahá před otroky, se jen tak dělala — anebo v tom bylo něco jiného. Lord, který krmil ryby masem svých zavražděných otroků, hověl sklonům, kterým hovějí i kanibalové — ďábelské nepřírozenosti. Dáma byla vědomě nestoudná a lord vědomě krutý. Lidský rozum prostě nepřipouští abychom vyřezávali muže jako dřevo a prohlíželi ženy jako sochy ze slonové kosti, právě tak jako lidský rozum nepřipouští, abychom tvrdili, že dvě a dvě jest pět.

Ale byla přece určitá pravda v tomto zákonném přirovnání k nábytku; a sice, že otrok, ač byl rozhodně člověkem, přece byl v určitém smyslu mrtvým člověkem, a sice ve smyslu pohybu. Jeho pohyby mu nepatřily; jeho pán pohyboval jeho rukama i nohama, jako by byl pouhou marionettou.

Nuže nyní jest nejdůležitější, abychom si zde nejprve uvědomili, co by obsahovala taková bajka, jakou jsem vymyslel, kdyby židle se zakořenila jako křoví. Neboť všeobecný moderní názor jistě prohlašuje, že život a svoboda se musí jaksi spojovati s představou pohybu a klidu. Ale právě jen proto, že židle jest neživá, jen proto se pohybuje sem i tam. A strom stojí tiše na místě jen proto, že jest živý. To byl základní rozdíl mezi pohanským otrokem a křesťanským poddaným. Poddaný stále ještě patří lordu jako hůl, která by se zakořenila a rostla v zahradě jako strom, patřila by stále majiteli zahrady; ale stala by se živým vlastnictvím. Proto jest majitel nucen, podle zákonů přírody, zacházeti s tím s určitým respektem; jest tomu něčím povinen. Nemůže to vytrhnouti, aniž to zničí; vydobylo si to svého místa v zahradě — nebo ve společnosti. Ale moderní názor se mýlí, když předpokládá, že pouhá změna, prázdniny a zábava, potvrzují zřejmě jakýsi živel tohoto života, to jest jediné zrnko svobody. Jestliže chcete, můžete tvrditi, že když zaměstnavatel převede všechny své zaměstnance do nového závodu v zahradním městě, poskytuje jim větší volnosti v podobě lesnaté krajiny a čistého, kouře prostého vzduchu i nebe. Když už to jde tak daleko, pak bychom mohli také říci, že obchodník s otroky vysvobodí negry z jejich těsných a zvířecích afrických vesnic, a poskytne jim určité vzdělání a blahodárný vliv cestování cizími zeměmi i lékařsky osvědčeně zdravý vzduch na moři. Ale to nepatrné zrnko občanských práv a neodvislosti, které se už objevovalo v poddanství středověku, nemá nic společného se všemi pěknými věcmi, které může lord poskytnouti svým nevolníkům. Ale spočívá v tom faktu, že tu byly i určité špatné a zlé věci, které nesměl provést svým nevolníkům; jednou z těch bylo úplné vypovězení. Nesměl zbaviti svého poddaného vší země a tak ho zničiti a zanechati ho bez prostředků a možností k živobytí,

ač takový nevolník byl nepochybně spíše majetkem pole než jeho majitelem. Ale i kdybyste ho nazvali polním zvířetem, nebyl přece takovým zvířetem, jaké se snažíme udělati z dělníka ve městě — zvířetem bez pole. Fouloud prohlásil o francouzských sedlácích: „Nechte je najíst trávy!“ Kdyby to byl řekl o londýnském proletariátu, mohli by mu zcela dobře odpovědět: „Nenechali jste nám ani trávu k jíd u.“

Proto tu tedy byla i v teorii i v praxi jakási jistota pro nevolníka, protože žil a zakořenil se. Takový seigneur nemohl čekat stále ve dne v noci na poli a za každého počasí je hlídati se sekerou v ruce, aby si jeho poddaný nevzal, co potřeboval k živobytí, právě tak jako muž v mé pohádce nemohl sedět po celou noc na zahradě s deštníkem, aby zabránil křoví, aby na ně nepadal déšť. Proto vzájemný vztah lorda a nevolníka byl podmíněn dvěma věcmi: nerovností a jistotou. Víím, že jsou lidé, kteří hned budou divoce poukazovati na sta různých příkladů pravdivých i falešných, aby dokázali, jak život ve středověku byl nejistý; ale to jsou lidé, kteří nechápou, co míníme oním charakteristickým zařízením společnosti. Na to nalezneme dost příkladů rovnosti a stejných práv ve středověku, jako měli na příklad řemeslníci ve svém cechu nebo mnichové při volbě svého opata. Ale právě jako Anglie není feudální zemí, třebaže tu je podivný, zastaralý a přežitý název Heraldská olej — jako Irsko není obchodní zemí, třebaže je tu podivný, přežitý název Belfast, právě tak jest pravda o celkové formě a ustanoveních společnosti, která vznikla ve středověku a skončila za reformace, že nedbala o to, aby dala každému stejné místo a postavení, ale starala se o to, aby dala každému určité místo a postavení. A tak i v samých počátcích této doby, i otrok se stal otrokem, kterého se nikdo nemohl zbaviti, právě tak jako skotského sluhy, který neústupně tvrdil, že když jeho pán nepozná

dobrého sluhu, on alespoň pozná dobrého pána. Svobodný rolník byl a jest svobodný ve starých i v moderních časech; může svobodně odejít nebo zůstat. Za starých časů otrok nebyl svobodný; nesměl ani svobodně zůstat ani volně a svobodně odejít. Nesměl volně a svobodně odejít, ale mohl svobodně zůstat.

Nuže, co jsme učinili s tímto člověkem? To jest docela prosté. V tom směru není zde žádného historického nedorozumění. My jsme mu vzali jeho svobodu, aby mohl zůstat. Vyhnali jsme ho z jeho pole, a ať už to byla nespravedlnost, jako když vyženeme svobodného rolníka z jeho pole, nebo jen krutost k zvířatům, jako když vyženeme krávu z louky, kde se pase, fakt tu zůstává, že ten člověk je nyní venku, na cestě. Za prvé zničili jsme jistotu a ochranu. Ale nezničili jsme ani v nejmenším nerovnost. Všechny třídy, všichni tvorové laskaví i krutí stále rozeznávají dobře nejnižší vrstvu společnosti i rozdíl, kterým se liší od vrstvy nejvyšší i střední; je tak oddělený jako nevolník. I nějaký netvor, spadlý s Marsu a neznající nejprostších pravidel našeho světa, by poznal, že tulák stojí na nejnižší příčce žebříku, právě jako by to věděl o nevolníkovi. Blátivé hranice neoznačují už jeho majetek, ale lpí pouze na obrubě jeho bot. Hrubý, ježatý plot neohraničuje už jeho zahradu, ale roste jen na jeho bradě. Ale blátivý a ježatý plot stále stojí kolem něho a odděluje ho od ostatních lidí jeho druhu. Takový Marťan by bez nesnází poznal, že jest nejchudším člověkem celého národa. Je právě tak nemožné, aby se oženil s bohatou dědičkou, nebo bil se v souboji s vévodou, aby zápasil o místo ve Westminsteru, vstoupil do klubu v Pall Mall, dosáhl doktorského titulu v Balliolu, koupil si lístek do opery či navrhoval dobrý zákon nebo protestoval proti ustanovení špatného zákona, právě jako to bylo nemožné nevolníkovi. Ale liší se od něho v něčem naprosto jiném. Ztratil i možnost, kterou

měl nevolník. Nemůže se už hrabati ve dne v zemi a spáti na holé zemi v noci, aniž ho nechytí strážník za límec.

Nuže, když nyní říkám, že tento člověk byl utiskován tak těžce, jako snad žádný druhý člověk na této zemi, pak nepoužívám žádného řečnického obratu: je to mé jasné přesvědčení, které ochotně vysvětlím každému poctivému čtenáři. Neříkám, že se s ním zacházelo hůře, ale tvrdím, že se s ním zacházelo jinak než s ostatními nešťastníky ve všech dobách. Rozdíl spočívá právě v tom, že všem ostatním bylo něco nařízeno a byli zabiti nebo mučeni, když udělali něco jiného. Tomuto člověku není nic rozkázáno, jest mu jen prostě všechno zakázáno. Když byl otrokem, tak mu řekli, „Spi v této boudě; natluku ti, budeš-li spáti někde jinde.“ Když byl nevolníkem, řekli mu: „Ať tě najdu na tomto poli; budeš pověšen, najdu-li tě na cizím poli.“ Ale teď, co je tulákem, říkají mu: „Budeš uvězněn, najdu-li tě na cizím poli; ale nedám ti pole.“ Říkají také: „Budeš potrestán, budeš-li přistižen, že spíš v cizí boudě; ale nedám ti žádnou boudu.“ Tvrdíte-li, že moderní úřady nemohou nařizovati něco tak protichůdného, pak odpovídám s naprostou jistotou, že tak skutečně činí. Před nedávnem přivedli před úřad dva tuláky, protože spali někde venku, když neměli kde spáti. Ale to ještě není konec této žertovné příhody. Pravý žert spočívá v tom, že oba dva se rychle a horlivě vytasili se dvěma penny, aby tak dokázali, že si mohli opatřiti nocleh, ale úmyslně tak neučinili. Na to jim strážník odpověděl, že za dva penny by asi nedostali noclehu a že si jej tedy patrně nemohli opatřiti; a proto (rozumoval tento přemýšlivý a vtipný strážník) musí býti potrestáni, že si žádný nocleh neopatřili. Inteligentní úředník byl velmi udiven, když uslyšel celý výklad, ale pokračoval dále, a dal zavřít ty dva muže proto, že neudělali, co nemohli udělati. Ale prohlásil

také pečlivě, že kdyby byli hřešili jen tak marně, zbytečně a nezákonně, soud by je propustil bez úhony na jejich jméně; ale jelikož se tomu nemohli vyhnouti, zasluhují notného pokárání. Podobné příhody se přiházejí denně ve všech krajích Anglie. Stejné příhody se objevují i v denních listech; ale v žádné jiné době na světě se nepříhodilo nikdy nic podobného, až na ten výjimečný a šílený rozkaz vyráběti cihly z ničeho, který způsobil úpadek celého Egypta. Známa, historická a žertovná anekdota, která vypravuje, že Jindřich VIII. dal pověsiti každého člověka, který byl katolíkem, ale upálil ho, byl-li protestantem, jest pouhou symbolickou anekdotou. Takový skeptik mohl za časů Tudorů něco učiniti; on mohl ještě vždycky souhlasiti s míněním Jindřicha VIII. Ale zoufalý člověk dneška nemůže nic udělati. Nemůže přece souhlasiti se šilencem, který sedí na lavici a tvrdí: „Opatřte si odněkud nebo od nikud tři pence a pak vám dovolím, abyste se bez nich obešli.“

Bude-li zde někdo namítati, že pak takový člověk může jíti do donucovací pracovny, odpovím, že tato odpověď předpokládá zmatené myšlení. Je pravda, že může jíti svobodně do donucovací pracovny, ale pak by se mohlo rovněž říci, že může jíti svobodně do žaláře, nebo že nevolník pod šibenicí mohl odejíti svobodně do hrobu. Mnozí z chudých dávají rozhodně přednost hrobu před káznicí, ale to zde není mým důvodem. Tvrdím jen, že takový lord jistě nechtěl zabití všechny své nevolníky jako mouchy a rozhodně to také nebylo jeho úmyslem. Jistě nechtěl říkati v takových „Radách nevolníkům“, „Jděte se oběsiti!“ A proto také úřad nemůže chtíti, aby všichni občané šli do vězení a nemůže to také zamýšleti. Právě tak bohatí lidé si nemohou přát, aby všichni velmi chudí lidé šli do donucovacích pracoven a rozhodně to nemohou zamýšleti. Neboť pak by bohatí musili nesmírně zvýšiti své ubohé dávky, aby mohli vydržo-

vati rozsáhlý a drahý ústav pro otroky. Snad k tomu dojde, jak tvrdí i pan Belloc, ale ve skutečnosti donucovací pracovna nebyla zřízena a také nespočívá na základě této teorie. Pravý útvar (a i rozsah) takové donucovací pracovny vyjadřuje fakt, že byla založená pro určité, výjimečné lidi úpadkové — takové lidské nezdary — něco jako blázince. Řekněte člověku: „Jděte do blázince.“ A tu vám odpoví: „Což pak blázním?“ Řekněte takovému tuláku u plotu: Jděte do domu výjimečných nezdarů!“ A odpoví vám stejně rozumně: „Cestuji, protože nemám domu; jdu pěšky, protože nemám koně; spím venku, protože nemám postele. Nuže v čem jsem chybil?“ A možná, že bude i dosti inteligentní, aby dodal: „Skutečně, důstojnosti, chybil-li někdo, myslím, že jsem to nebyl já.“

Křivda tohoto člověka jest proto zvláštností, že jest jedinou historickou křivdou, která obsahuje určitý nesmysl. Může se to přihoditi jen v strašidelném snu a ne v jasném světle rozumového pekla. Jest základním sloupem anarchie, panující v myslí vlády, což jest, jak jsem řekl již na začátku, hlavním rysem modernosti, jak se jeví všude a hlavně v Anglii. Ale je-li šílenství prvním projevem naší vlády, pak nízkost a sprostota jest rozhodně jejím úmyslem. Jsou tu dvě obzvláště podlé a nemůžné zákonité léčky, které jsou nastraženy na zničeného člověka. První mu zakazuje dělati to, co by dělal každý divoch nebo nomád — to jest, aby použil příležitosti a našel si živobytí v prosté a drsné štedrosti přírody.

V tomto zákazu jest něco velmi podlého, protože je to doslovně tentýž dobrodružný a tulácký duch, který vzdělané třídy nejvíce vychvalují ve všech svých knihách, básních i řečech. Cítiti volání neznámých cest, loviti v bezejmenných lesích a horách, chytati ryby v tajných říčkách, nemíti jiné adresy než „tam daleko za horami“, spokojiti se úsvitem a jahodami k snídání, a povečeřeti kůrky

chleba se západem slunce, živiti se divokými plodinami a býti opět chlapcem, to vše představovalo nejupřímnější a nejsrdečnější impuls nedávné kultury, jak to líčily básně i povídky Stevensovy, jak to projevoval kult Jiřího Borrowa a malé rozkošné knížky uveřejněné panem E. V. Lucasem. Je to jediná pravdivá omluva imperialismu; a také to mírní špinavou prosu a tupohlavou zlobu takového „selfmade-mana“, který „přišel do Londýna se dvěma penny v kapse.“ Ale když chudší a statečnější člověk, který snad ani nemá dvě penny v kapse, dělá tutéž věc, námi tak vychvalovanou a usídli se pod modrým nebem, posíláme ho do domu vystaveného pro hanebnost a mrskání. Schvalujeme chudobu, ale dovolujeme ji jen tehdy, je-li podepřená majetkem a vlastnictvím; dovolujeme člověku, aby byl chudý, jen když je bohatý. A provádíme to co nejkrutěji i kdyby se za těch podmínek rval jen o svůj život, a i kdyby rybolov a vůbec lov, kterým jsou přeplněny naše chlapecké a dobrodružné povídky, znamenal pro něho kus života. Nesmírně přísné anglické honební zákony zasahují těžce právě to, co vysoce lehkomyslné anglické básně a romány tak nezodpovědně vychvalují. Celá naše literatura jest jedinou chválou honu, zvláště honu na divoké husy. Ale kdyby se chudý člověk řídil Tennysonovými slovy a šel „až tam daleko, kam pluje divoká labuť a kde svět splývá s mořem,“ pak i sám Tennyson, by mu ji sotva dovolil chytit. Kdyby takový nuzák našel nejdivočejší husu v nejdivočejší slatině, v nejdivočejším kraji a při západu slunce, zjistil by asi, že boháč nikdy nespí a že není žádných divokých zvířat ani věcí v Anglii.

Krátce, vládce Anglie se vždy odvolává k národu sportovců, ale soustředí všechnu svou snahu v tom úsilí, aby jim zabránil v jakémkoliv sportu. Takový imperialista nás vždycky ujišťuje s nadšením, že obyčejný Angličan může žíti dobrodružným živo-

tem kdekoliv na celé zeměkouli, ale když se takový obyčejný Angličan pokusí žítí dobrodružným životem v Anglii, zachází se s ním tak krutě jako se zlodějem a skorem tak krutě, jako s poctivým žurnalistou. To jest pokrytectví; úředník, který dá svému synovi „Poklad na ostrově“, a pak dá zavřít tuláka, je pokrytec; šlechtic, který jest hrdý na anglické kolonisty a chová se shovívavě k anglickému školákovi, ale krutě k anglickému pytlákovi, patří mezi lháře. Ale nám zde jde o to, že nízkost této myšlenky spočívá v tom, že chceme takového tuláka polekati a poplašiti, a neponecháme mu ani kousek místa, kde by se mohl káti. Jest ovšem pravda, že za doby otroctví a nevolnictví, chudí byli omezeni mnohem přísnějšími a krutějšími tresty, aby nekazili hony bohatých. Ale v těch starých případech byly dva velmi důležité rozdíly, z nichž zvláště druhý jest hlavním předmětem naší kapitoly. První rozdíl spočívá v tom, že ať společnost sebe více milovala hon, byla to přece jen poměrně nezřízená společnost a tu bylo jistě skorem nemožné, aby výlučnost honů, ohrazení a hlídání bylo tak účelné a všudypřítomné jako ve společnosti s podrobnými mapami a se spoustou strážníků. O druhém rozdílu jsem se už zmínil; ač otrokovi nebo polo-otrokovi bylo zakázáno hledati svou potravu v lese, řekli mu přece, aby ji hledal někde jinde a určili mu místo. Proto tu nebylo té nerozumnosti důvodu.

To jest první podlost a druhá se jí podobá. Naplňuje-li mimo vychvalování dobrodružství ještě něco kultivovanou moderní literaturu, pak je to altruismus. Říká se nám stále, abychom pomáhali druhým, abychom pokládali své bohatství za bohatství všech, abychom udělali vždy všechno dobré, co jen můžeme, neboť po druhé už se nevrátíme na tutéž cestu. Všude jsme stále donucováni soucitnými dobrodinci pomáhati chromým psům přes prahy a schody — ač jest pravda, že

někteří dobrodinci zajímají se jen chladně o chromé muže a ženy. Ale přece hlavním základem naší literatury mezi všemi historickými literaturami jest dobročinnost. Ale co jest hlavním základem našeho zákonodárství? Hlavním, zřejmě viditelným základem našeho zákonodárství, a to mezi vším historickým zákonodárstvím, jest právě zákaz lidské dobročinnosti. Právě tento překvapující paradox svírá v zubech všechnu logiku a svědomitost; že vezme-li člověk člověku peníze s jeho svolením, může býti stejně potrestán, jako kdyby je vzal bez jeho svolení. Ve všech těch temných, šerých dobách, kdy vládlo otroctví, feudální bezohlednost a krutost, mor a záhuba, civilní zápasy a vše ostatní, co hubí slabého, vždycky když žádal tento slabý o almužnu, bylo to zákonné, a udíleti almužnu bylo obdivuhodné. Slovem ve všech ostatních stoletích nenadálé zlé skutky zlých lidí mohly býti částečně napraveny a vyrovnány náhodnými dobrými skutky dobrých lidí. Ale nyní je to zakázáno; neboť kdyby tulák mohl žebrati, poskytla by se mu jediná a poslední příležitost.

Nyní už bude docela zřejmo, že zajímavý vědecký pokus s tulákem spočívá v tom, že se mu neponechá žádná možnost, kdežto otrokovi se ponechala jedna možnost. Žebrota se pronásleduje i z různých hospodářských a úsporných důvodů, ale bude lépe, pohovoříme-li o tom v následující kapitole. Zde postačí, prohlásíme-li, že jsou to pouhé výmluvy a vytáčky politiky, která vytrvale a snad i nesvědomitě setrvává v sobecké a atheistické nesvědomitosti. Tato politika byla nesporně proti něčemu namířená — jinak by nikdy nemohla zasáhnouti tak přesně a krutě sentimentální, ale upřímnou moderní touhu po dobrodružství a altruismu. Brzo zjistíme, kam to směřovalo. Směřovalo to k tomu cíli, aby velmi chudý člověk byl donucen pracovati pro kapitalistu za jakoukoliv nebo žádnou mzdu. Ale to vše, a pojednám o tom

také v následující kapitole, jest zde důležité jen potud, že nám to vysvětlí poslední pravdu o zoufalém člověku. Honební zákony ho obraly o lidský pud a příkaz přírody. Zákony o žebrotě ho obraly o jeho lidské právo a vztah k člověku. Zbyla mu už jen jediná lidskost, a tím je krutější, chceme-li mu vzít ještě i tu. Ač je to snižováno jím i všemi ostatními a lepšími, je to přece něčím z onoho ráje, kde Bůh ho stvořil polobohem; nezávisí to na penězích, a jen nepatrně to závisí na času. Může tvořiti podle svého obrazu. Strašlivá pravda jest ukryta v jádru všech legend a mysterií. Jako Jupiter mohl býti ukryt před vše pohlcujícím Časem, jako dítě Ježíš mohl býti skrýván před Herodem — tak i nezrozené dítě je stále skryto před vševědoucím utiskovatelem. Ten, který ještě nežije, jen ten jest vynechán; a nyní baží i po jeho životě, aby mu jej vzali.

PRAVÁ HISTORIE EUGENIKOVA.

Nežije v tmavé, osamělé hradní věži u moře, kam doléhá sténání mužů i žen za živa mučených. Právě naopak, bydlí v Mayfair. Nenosí velké skřítkovské brýle, které zvětšují jeho oči a zmenšují jeho sousedy, že vyhlížejí jako drobní branci. Jestliže je hodně důstojný, nosí monokl; když je inteligentnější, přimhuřuje pouze oči. Skutečně, zajímá se také dokonce i trochu o dědičnost a eugenickou biologii; ale jeho pokusy v této vědě se omezily skorem výlučně na odbornou otázku „*equus celer*“, rychlého závodního koně. Není lékařem, ale zaměstnává lékaře, aby pracovali ve věci eugeniky právě tak, jako je zaměstnává, aby opravovali omyly, kterých se dopustil při obědě. Není advokátem, ač na neštěstí často bývá úředníkem. Není autorem ani žurnalistou, ale nezřídka bývá majitelem novin. Není vojínem, ale může zaujímati čestné místo mezi svobodnými střelci; také nebývá obyčejně gentlemanem, ač často jest šlechticem. Jeho jmění pro něho nyní obyčejně vydělává četný zástup lidí, které zaměstnává, a ti se lopotí ve velkých budovách, zatím co on hraje golf. Ale velmi často jeho jmění a štěstí jest založeno tak podivným a poetickým způsobem, který jsem nikdy plně nechápal. Spočívá to v tom, že se prochází po ulicích bez klobouku, přistoupí k jinému muži a řekne mu: „Dejme tomu, že mám dvě stě velryb ze severního moře.“ Načež druhý muž odvětlí: „Představme si, že jsem majitelem dvou tisíc sloních klů.“ Pak si to vymění a první muž jde k třetímu muži a řekne mu: „Dejme tomu, že jsem se stal majitelem dvou tisíc sloních klů, nechtěl byste, atd.“ Hrajete-li tuto hru dobře, stanete se velkým boháčem; ale když hrajete špatně, musíte se zastřelit anebo zku-

sit své štěstí v Baru. Muž, o kterém mluvím, patrně asi hrál dobře anebo rozhodně hrál úspěšně.

Narodil se kolem roku 1860; a stal se členem sněmovny asi kolem roku 1890. V první polovici svého života byl liberálem a ve druhé se stal konservativním; ale jeho činné umění státnické zůstalo v povšechném směru stejné a nezměnilo se. Jeho státní politika ve sněmovně pozůstává z této činnosti: sedne si v dolním pokoji ve Westminsteru, vyjme ze své náprsní kapsy skvělou tašku na doutníky, otevře ji a vezme si skvělý doutník. Zapálí si jej, a hovoří s ostatními majiteli podobných doutníků o „*equus celer*“, nebo jiných podobných věcech, které ho zajímají. Dvakrát nebo třikrát za odpoledne zazní hlas zvonku; načež odloží doutník na popelníček, dáváje bedlivý pozor, aby nesetřásl a nezlomil popel, a odebere se nahoru po schodech do hořejší síně, kam ústí dvě chodby. Vstoupí do kterékoliv chodby, jak mu označí mladý muž z vysoké společnosti, který tam stojí s papírem v ruce. Vstoupiv, za chvíli zase vychází, jest spočten a zaznamenán mladým mužem a odebere se zase dolů; tu si vezme opět svůj doutník, a bere jej opatrně, aby nezlomil popel. Tento výkon, který jest znám pod jménem reprezentativní vláda, neznamenal nikdy větší změnu ve způsobu jeho života. Nicméně, třeba že jeho sněmovní politika se nezměnila, jeho přechod z jedné strany sněmovny do druhé souvisí s určitou změnou povšechné obchodní a sociální politiky jeho života. Jeho přechod do jiné politické strany jest vlastně jen pouhou, bezvýznamnou maličkostí; ale nastala tu v jeho případě určitá změna jeho filosofie, nebo při nejmenším změna záměrů, neboť nešlo ani tak o to, že se z něho stal Tory, jako o to, že se z něho stal špatný socialista. Jest člověkem s minulostí. Je to smutná minulost, neboť jest určitě horším člověkem, než když začal. Právě pro to stojí za eugenickým tažením. Jen proto, že sám degeneroval, hovoří nyní o degeneraci.

Ve dnech svého radikalismu (abychom citovali jednoho člověka, který se podobá tomuto typu), byl lepším člověkem, protože nebyl tak osvícený. Prudká nestoudnost jeho prvního individualismu z Manchesteru byla mírněna dvěma poměrně lidskými vlastnostmi; první byla jakási větší mužnost jeho pýchy a druhá znamenala větší upřímnost jeho optimismu. Neboť moderní kapitalista jest předně a pouze jen průmyslník; ale tento člověk byl dříve také pracovitý. Pyšnil se každou řádnou prací; ba pyšnil se i těžkou a nižší prací, ovšem když o tom mohl hovořiti jako o minulém a ne jako o přítomném. Vlastně ve skutečnosti vytvořil nový druh viktoriánského snobismu, a sice převrácený snobismus. Zatím co snobové Thackereyovi přeměňovali Mugginse v De Mogyns, a Dickensovi snobové nazývali se v dopisech syny s dcerami důstojníků — „zvyklými na každý přepych — až na správný pravopis“, tento individualista skrýval své zámožné a úspěchem obdařené rodiče. Když začal, podobal se spíše americkému plutokratovi, ale od té doby ztratil onu americkou prostotu. Francouz pracuje tak dlouho, až si může hráti. Američan pracuje tak dlouho, až už si nemůže hráti; a pak ještě ke chvále ďábla, jeho ministra, budiž řečeno, že jest tak velkým mezkem, že zemřel v plném tahu. Ale Angličan se nyní stal takovým, že pracuje tak dlouho, až může předstírat, že vůbec nikdy nepracoval. Podaří-li se mu to, stává se ihned jinou osobou — třeba takovým statkářem z venkova, který teď už nezná svůj krám; pánem, jehož levá ruka, svírající pušku, neví o tom, co dělala jeho pravice v hlavní účetní knize. Používá svého titulu peera, jako *alias* a svůj velký statek pokládá za jakýsi druh *alibi*. Jeden přísný skotský ministr vyjádřil se kdysi o golfu strašným a slavnostním způsobem, „že muž, který hraje golf, zanedbává své povolání, zříká se své ženy a zapomíná na Boha.“ Zdá se, že si neuvědomil, že moderní kapitalista

chce zapomenouti na všechny ty tři věci a a to jest také cílem celého jeho života.

Že se zřekl chlapecké ješitnosti z vykonané práce a nahradil ji senilní ješitností lhostejnosti, tím právě potvrdil první příčinu svého úpadku bohatého Angličana. Byl lepším mužem, když byl ještě mistrem nad dělníky a ne jen pouhým mistrem. Druhá důležitá příčina, proč byl lepší na začátku, je v tom, že tehdy jaksi mlhavě věřil, že obohacuje právě tak dobře jiné jako sebe. Takový optimismus individualisty z první viktoriánské doby nebyl v celku tak pokrytecký. Někteří z nich, a sice nejjasnější hlavy a nejčernější srdce, jako Malthus, viděli, kam věci spějí, a drze založili své město Manchester na pesimismu, místo na optimismu. Ale tento případ nebyl všeobecný; mnozí slušní boháči z druhu takových Brightů nebo Cobdenů uchovávali si jakousi zmatenou víru, že hospodářský konflikt se uspořádá dlouhým trváním a na konec bude dobrodiním pro každého. Myslili, že zakročením státu by se nezlepšily nesnáze chudých (ale tak smýšlejí o všech nesnázích), ale nerozjímalí zcela chladnokrevně o těchto nesnázích a také neuvážili, že se budou stále víc a více zhoršovati. Jejich mozek byl zatemněn jako nějakým úskokem či ilusí, které podléhají v přepychu žijící boháči ve všech dobách, neboť jim někdy připadá, jakoby celé lidstvo zvítězilo symbolicky v jejich vlastní osobě. Rouhavě tvrdí o svých zlatých trůnech to, co se dá říci jen o kříži — že budou-li s nimi podzviženi, všichni lidé budou následovati jejich příkladu. Zdálo se jim, že kdokoliv by se mohl státi Lordmayorem, a tato romantická myšlenka je tak naplňovala, až myslili, že by se to mohlo každému přihoditi. Vypadalo to, jakoby sto Dicků Whittingtonů, provázeno sto kočkami, mohlo pohodlně bydleti v Mansion House. Byl to všechno pouhý nesmysl, ale teprve až později se to stalo skutečně jen prázdným humbukem.

Ale tento člověk objevoval přece jen krok za krokem a se stále rostoucí jasností, co vlastně dělá. Bývá to obyčejně nejhorší objev, jaký jen člověk může objeviti. S počátku takový britský plutokrat smýšlel pravděpodobně docela poctivě, když tvrdil, že každý tulák nese s sebou zázračnou kočku, jako Dick Whittington, právě jako bonapartičtí patriotové tvrdili, že každý francouzský voják nese s sebou svoji maršálskou hůl v torbě. Ale právě zde objevuje se rozdíl a nebezpečí tohoto přirovnání. Nemůžeme srovnávati dokonale uspořádanou a ovládanou Napoleonovu armádu s něčím tak neovládatelným jako je moderní závodění. Ostatně, i logicky bylo naprosto nemožno, aby každý voják nesl s sebou maršálskou hůl; všichni nemohli býti maršálky, právě tak jako všichni nemohli býti majory. Ale neměl-li francouzský voják vždycky maršálskou hůl ve svém tlumoku, měl alespoň vždycky tlumok. Ale řekne-li takový svépomocný člověk, který nese krásné jméno Smiles, anglickému tulákovi, že nese s sebou šlechtickou korunku ve svém uzlíku, pak anglický tulák mu odpoví nezodpověditelnou odpovědí. Prohlásí prostě, že nemá uzlíku. Mocnosti, které ho ovládají, nevyzbrojili ho žádným tlumokem, ba neopatřily mu ani budoucnost — dokonce ani žádnou přítomnost. Tento opuštěný Angličan je dalek toho, aby kdy jen doufal, že něčím bude, neboť mu nikdy nebylo dovoleno, aby skutečně něčím byl. Ctižádost francouzského vojáka mohla býti vhodně přirovnána nejen ke krátkému, ale úmyslně zkrácenému žebříku, jehož hořejší příčky scházejí. Ale pro Angličana jest takovým žebříkem, kterému scházejí dolní příčky, tak že se na něj vůbec ani nedostane. A tak dříve nebo později, podle stupně své inteligence, každý anglický plutokrat pochopil nejen, že chudý je bezmocný, ale také, že tato jeho bezmocnost jest jedinou boháčovou silou. Pravda spočívá nejen v tom tvrzení, že jeho bo-

hatství ochudilo chudé, ale jen jejich chudoba a nic jiného na světě byla tak mocná, že ho obohatila. A jen tento paradox, jak uvidíme, vytvořil podivný rozdíl mezi ním a všemi ostatními zloději.

Jest jen spravedlivé, tvrdíme-li, že toto poznání, když k němu jednou přišlo, přicházelo jen velmi zvolna; a myslím, že přišlo (jako všechny prosté, rozumné a samozřejmé věci) spíše v nejasné podobě, jako vidění — to jest, jen podle určitého názoru na věci. Takový starý zaměstnavatel z rodu Cobdenitů byl zcela v právu, když tvrdil, že země není rájem a že i nejlepší uspořádání obsahuje v sobě nutná zla; a že Liverpool nebo Belfast vzrostou a zbohatnou jako prospěšný celek přes všechny dojemné jednotlivosti, které se tam snad uvidí. Ale já prostě nevěřím, že by bylo možno, aby se podíval na takový Liverpool nebo Belfast a dále tomu věřil: právě proto přeměnil sám sebe ve venkovského gentlemana. Země není rájem, ale chceme-li se dostat co nejbližší k tomu ráji, pak by to nemělo vyhlížeti jako peklo; a Liverpool a Belfast jsou jako peklo, ať už jím jsou nebo ne. Taková města mohou vzrůstat jako celek, třeba že několik jejich občanů při tom zchudne anebo jsou zničeni. Ale nyní je jasno, a to čím dále tím více, že ani jako celek nevzrůstají a neprospívají, ale jen několik málo občanů zbohatne na účet jejich vzrůstající bídy. Nemůžete přece tvrditi, že nějaký kraj jest krajem bělochů, když tam každým dnem přibývá víc a více černochů. Nemůžete tvrditi, že ve světě převládají muži, když každým dnem se rodí stále víc a více žen. Ani nemůžete tvrditi, že nějaké město bohatne, když stále větší a větší počet jeho obyvatelstva chudne. Může tu vzniknouti nepravé pobouření na základě vážné situace několika individuálních případů, které jsou v celku docela normální. Ale zde zůstává rozhodně faktem, že každý, kdo projede Liverpoolem, přesvědčí se dokonale, že ta vážnost situace není vážností několika indivi-

duálních případů, ale že je to vážná situace celku. Lidé hovoří o smutku keltské krajiny; ale v Irsku je málo věcí, které vyhlížejí tak smutně jako Irčan v Liverpoolu. Taková pustota Tary jest utěšená, srovnáme-li ji se zoufalou pustotou Belfastu. Radím panu Yeatsovi a jeho zarmouceným přátelům, aby věnovali svoji pozornost vážné dojemnosti Belfastu. Myslím, že kdyby pověsili harfu také jednou do továrny Lorda Furnessa, mohli by míti naději, že opět jiná její struna praskne.

Celkem jest jistě naprosto jasné a zřejmé, že města jako Leeds, postavená vedle podobných měst jako Rouen, Florencie, Chartres nebo Kolín, vyhlížejí skutečně jako žebráci mezi měšťany. Po tom mocném a nepříjemném dojmu jest skutečně bezúčelné každé další debatování o tom, že jsou snad bohatší, když několik jejich příživníků zbohatne tak, že mohou žíti někde jinde. Ostatně ten důkaz můžeme vyjádřiti i jiným způsobem, třeba tak: nezáleží ani tak na tom, že tato moderní města mají to neb ono výhradní právo na dobro či zlo, ale jedná se o to, že jejich dobro jest dobrem čtvrtého řádu a jejich zlo je nejhorším zlem. Na příklad, ten zajímavý týdeník „The Nation“, roztomile pokáral pana Belloc a mne, když jsme prohlásili, že hýření a obliba kvasivých nápojů charakterisuje spíše obyvatelstvo pevniny a katolické kraje. Tvrdil, že kdybychom jen „přešli přes hranice“ do Skotska, přesvědčili bychom se o svém omylu. Nuže, nejen, že jsem přešel přes hranice, ale jen s největšími obtížemi jsem přešel ve skotském městě před ulici, když tam byla večer slavnost. Muži leželi na ulicích doslovně na hromádách, jako bezvládná těla a z rozbitých láhví tekla whisky. Proto přirozeně nebudu přičítati úplnou a vypráhlou abstinenci celému průmyslovému Skotsku. Říkal jsem jen, že mírné pití jest spíše znakem katolických krajů. Jinými slovy, tvrdil jsem, že obyčejný typ člověka z pevniny není jediným

člověkem, který pije, ale že jest jediným člověkem, který umí pít. Jalovcová kořalka „gin“ jest nepochybně právě tak význačná pro Hoxton, jako pivo pro Mnichov. Ale kdo je znalcem, který dává přednost hoxtonskému ginu před mnichovským pivem? Bezpochyby každý protestantský Skot žádá si své skotské pivo, právě tak, jako každý člověk z Burgundska chce jen burgundské. Ale najdeme je ležící na hromadách podél cest, kráčíme-li burgundskou vesnicí? Najdeme takový případ, aby francouzští rolníci nechali vytékati své burgundské ze sudů? Nuže, v tomto bodu přijímám vyzvání „Národa“, neboť jej mohu srovnati s každým důkazem a posudkem civilisace. Nezáleží na tom, jsme-li pro nebo proti alkoholu. Zajisté, že proti Glasgowu můžeme namítati mnohem více než proti Rouenu. Francouzští abstinenti nenadělají tolik hluku a řečí a francouzští pijáci neurážejí tolik svým pijáctvím. Tak tomu jest i s majetkem, s válkou a vůbec se vším. Chápu, že naprostý abstinents se zhrozí zcela podle svých zásad nad italskými pijáky vína. Ale nevěřím, že by se zhrozil více, než kdyby uviděl hoxtonského pijáka ginu. Chápu pacifistu, s jeho zvláštními námitkami, když se mu nelíbí militarismus takového Belfortu. Ale rozhodně popírám, že by se mu to mohlo líbiti ještě méně, než takový militarismus Berlína. Chápu, že dobrý socialista nenávidí malichernou péči věnovanou rozdělení majetku rolníkům. Ale popírám, že by to nenáviděl více než větší péče a starosti takového Rockefellera.

To jest jediná tragedie dnešního plutokratického státu; nemá úspěchu, chce-li vytrvati přes všechny nezdary a omyly, které sám vyvolal, ať už latinskou či jinou methodou. Můžete tvrditi (ale jen když jste z jeho dosahu), že irský rolník je zaostalý a pověřčivý. Ale vyzývám vás, abyste srovnali jeho zaostalost a pověřčivost s občanstvím a osvíceností anglického rolníka.

Dnes už každý boháč ví ve svém srdci, že jest rakovinou a ne řádným orgánem státu. Liší se od všech ostatních zlodějů a parazitů z této příčiny: že každý loupežník, který násilně obírá, přeje si, aby jeho oběť byla bohatá. Ale ten, kdo vyhrává jednostrannou smlouvou, si obyčejně přeje, aby jeho oběť byla chudá. Když takový Rob Roy seděl v jeskyni a slyšel přicházeti lidi, pak asi doufal (nebo když byl v nábožné náladě, tak se asi modlil), aby přišli obtíženi zlatem a zbožím. Ale takový pan Rockefeller ve své továrně ví, že jdou-li kolem lidé obtíženi zlatem a zbožím, pak jistě přejdou. Proto se bude (bude-li v nábožné náladě) modlit, aby byli zoufalí a zničení tak, aby musili pracovati pro něho v jeho továrně za hanebnou a bídnou mzdu. Říká se (a také, jak věřím, se o tom debatuje), že Blücher, projížděje na koni bohatými čtvrtěmi Londýna, zvolal: „Jak skvělé město k drancování!“ Ale Blücher byl voják, třeba že to byl raubíř. Skuteční vydírači smýšlejí docela jinak. Jen když projíždí nejchudšími čtvrtěmi Londýna, jen tam najde cestu vydlážděnou zlatem, protože jest vydlážděná poníženými služebníky; a když vidí vyzáblé procesí, které chrlí Bow nebo Noplar, pak jeho duše jest pozdvižena, neboť ví, že je jistý. To není řečnictví, ale spořivost.

Opakuji opět, že až k určitému bodu zaměstnavatel byl dříve nevinný, protože byl nevědomý; byl ukonejšen a zkolébán snadnými a příznivými událostmi. Byl právě tak nevinný, jako byl nevinný nový Thane of Cawdor nebo nový Thane of Glamis; ale král — moderní zaměstnavatel — jako Macbeth se rozhodl, že půjde vpřed i přes němou hrozbu nebes. Ví, že majetek chudých, jeho vlastní lup, jest ukryt v jeho domě; ale nemůže si vymysleti ani po bedlivém výpočtu žádný způsob, jak by jej dostali z jeho domu, aniž by byli zavřeni pro vloupání. Obrací se k budoucnosti s neúprosnou, pyšnou a nekající tváří. Tuto dobu můžeme dato-

vati od doby úpadku starého a původního protestantského náboženství; průměrný obchodník se stal agnostickým, ne proto, že by nevěděl, kde jest, ale protože chtěl zapomenouti. Mnozí boháči začali smýšleti skepticky právě tak, jako chudí začnou pít, protože to jest jediným východiskem. Ale v každém případě člověk, který se dopustil omylu, nejen odepřel jej napravit, ale rozhodl se, že v něm bude dále pokračovati. Ale právě tím dopustil se finého, velmi zábavného omylu, což bylo počátkem celé eugeniky.

POMSTA TĚLA.

Je to podivný paradox, ale obyčejně nechápeme smysl prostých povídek, protože nemáme dosti vtipu, abychom pochopili jejich prostotu.¹ Pokud lidé sympatisovali s nějakým zvláštním náboženstvím nebo s povšechnou romantikou věcí, pohlíželi na to jako na něco solidního, a spolkli to v celku, neboť věděli, že to nebude odporovati jejich přesvědčení. Ale v tom okamžiku, kdy lidé ztratili instinkt prostoty, kterým to chápali, v tom okamžiku potřebují nyní všechn svůj důvtip, aby tomu porozuměli. Najdeme na příklad velmi názorný případ ve starých, puritanských dětských povídkách o strašlivém potrestání malicherných hříchů; jak Tommy se za trest utopil, když chytal v neděli ryby, nebo jak Sammyho zabil blesk, když utekl večer ven. Nyní tyto morální povídky jsou nemorální, protože kalvinismus jest nemorální. Jsou špatné, protože puritánství jest špatné. Ale nejsou ani tak špatné, ba nejsou docela tak špatné, jak o nich tvrdili mnozí povrchní mudrci.

Vše, co kdy vyšlo z lidských úst, má lidský smysl; to jest všeobecná pravda; a žádný ze známých historických pošetilců nebyl takovým pošetilem, jak vypadal. A když naši prastrýčkové a prababičky vyprávěli dětem, že budou za trest utopeni, poruší-li nedělní klid, jejich duše nebyly tak prosté, jak by se nám snad zdálo, když bychom uvážili, že jejich bůh byl ďáblem, který pro pouhé maličkosti topil děcka v Temži. Tato forma náboženské literatury jest morbidní, uvažujeme-li jen o samotné formě; ale odpovídala určité skutečnosti v psychologii, kterou někdy cítila i většina lidí, ať už náboženských nebo i bez náboženství. Vynecháme-li všechny theologické výrazy, pokud je to ovšem možno, pak musíme připustiti, že existuje určitý, podvě-

domý pocit, že jsme v neshodě s přírodou, právě tak jako když jsme ve shodě s přírodou; tato neshoda může býti jen detailem (právě v pověřivosti pohanů to bývá jen bezvýznamná maličkost), ale když jsme opravdu v neshodě s přírodou, pak nemůžeme dokázati žádným zvláštním důkazem, že všechny její řeky by nemohly utopiti a všechny její hromy a blesky by nemohly zabíti toho, kdo jest podle této nejisté ale živoucí zásady jejím nepřitelem. Může to býti duševní choroba; ale je to příliš lidská a smrtelná choroba, než abychom ji nazvali prostě pověrou. Není to jen pověra a také to nebylo vnuceno lidské přirozenosti něčím, co by ji ovládalo. Zkvétalo to bez překážky za pohanství a zkvétalo to také zvláště za doby kalvinismu, neboť kalvinismus je nejkřesťanštější ze všech nekřesťanských systémů. Ale jako ve všem, co tkví v přirozených smyslech a duchu člověka, něco v tom jest; není to jen čirý nesmysl. Je-li to zlo (a obyčejně to bývá zlo), pak je to jedním z těch zel, které tělo zdědí, ale zdědí je jako zákonitý dědic. A jako tak mnohé jiné pochybné a nebezpečné lidské instinkty nebo choutky i tento instinkt jest někdy užitečný jako výstraha před horšími věcmi.

Nuže všechny nesnáze devatenáctého století způsobila z největší části právě ztráta tohoto instinktu; ztráta toho, co bychom mohly nazvati pohanským mysticismem. Když moderní kritikové tvrdí, že Julius Caesar nevěřil v Jupitera, nebo že papež Lev nevěřil v katolictví, pak přehlížejí důležitý rozdíl mezi jejich a naší dobou. Snad Caesar neměl víry v Jupitera; ale on také neměl nevíry v Jupitera. V jeho filosofii nebo ve filosofii jeho věku nebylo nic, co by mu zakazovalo mysliti, že existuje nějaký osobní a vševládný duch ve světě. Ale moderním materialistům není dovoleno pochybovati a zakazuje se jim věřiti. A proto takový pohan směl těžiti z nahodilých osudových znamení, z podivných shod okolností anebo z náhodných snů, aniž určitě

věděl, jsou-li to skutečné pokyny nebe, nebo předběžné a výstražné záchvěvy jeho vlastního mozku; ale moderní křesťan, obrácený na pohanství, nesmí vůbec chovati v mysli podobné představy a musí zavrhovati věštbu právě tak, jako oltář. Modernímu skeptikovi je naprosto otráveno všechno přirozené, co bylo v nadpřirozeném. A proto moderní tyran šlape po svém osudu, jak by to skutečný pohanský tyran jistě asi nikdy neučinil.

Taková podobná myšlenka vyskytuje se ve všech nejznámějších povídkách (na příklad i v těch, na kterých založil Shakespeare své hry); a myšlenka ta je hluboce morální i když povídky jsou třeba nemorální. To je právě onou chybou činu; a sice ta myšlenka, že využiji-li všech svých výhod až do dna, uslyším o něčem, co mi bude nevýhodou. Tak Midas se klamal, uvažoval-li o penězích; a brzo ne bez příčiny se stal něčím víc, než pouhým bimetalistou. Tak Macbeth se klamal, přemýšlel-li o lesu; nemohl viděti stromy z lesa pro les. Zapomněl, že ač, místem a kusem země nemůže býti pohybováno, se stromy, které tam rostou na tom místě, se může hýbati. Tak i Shylock se klamal o fyziologii; zapomněl, že když se vloupá do chrámu života, shledá chrám krvavý a to v plném smyslu slova. Ale moderní kapitalista nechte pohádky a nevšímá si osudových znamení na rozcestí svých cest. On (anebo alespoň nejinteligentnější člověk jeho druhu), si plně uvědomil své postavení, a ve svém srdci dobře ví, že je to falešné postavení. Jest přesvědčen, že lidi bez práce se dobře hodí pro jeho obchod; nyní už nemůže mysleti, že by to bylo dobré i pro celý kraj. Nyní už nemůže býti „tvrdohlavým“ člověkem, který tomu prostě nerozuměl a nic nechápal; může to býti jen člověk tvrdého srdce, který rozumí a vše chápe. Ale přece stále jde ku předu, neboť je jist, že se nedopustil omylu.

Nicméně přece se dopustil omylu a je to tak

určitý omyl, jako chyba v násobení. Mohli bychom to krátce shrnouti asi tak: Táž nerovnost a nejistota, která působí levnou práci, může způsobiti špatnou práci a konečně i žádnou práci. Je to asi tak, jako kdyby nějaký člověk potřeboval něco od svého nepřítele; dohnal by ho tak daleko, že ten by přišel v hlubokém zoufalství prosit a klepat v zimě u jeho dveří, ale člověk by ho nechal čekat venku, v mrazu a ve sněhu, jen aby dosáhl lepších podmínek smlouvy; pak by konečně vyšel ven, ale našel by jen mrtvého člověka na svém prahu.

Objevil božský boomerang;*) jeho hřích ho opět našel. Pokus individualismu — ponechání dělníka na polovic bez práce a v nejistotě — to bylo příliš schytralé, než aby v tom nebyla chyba. Pracovati jen se silou hladem zničených a bdělostí oslepených byla příliš choulostivá rovnováha. Spoléhati plně jen na zoufalství byl příliš zoufalý pokus. A jak tak čas míjel, strašná pravda se sama projevila; degradovaná třída skutečně degenerovala. Užívati člověka jako nástroje je snad správné a vhodné, ale stále používaný nástroj se opotřebuje. Odhoditi člověka jako opotřebovaný nástroj snad bylo docela rozumné a ovšem snad i úctyhodné, ale když byl vyhozen ven na dešť, zrezivěl. Ale přirovnání s nástrojem už nepostačilo, a to pro hroznou příčinu, která už počala svítati v mysli pánovů. Zvednete-li kladivo se země, neдрží se ho celá rodina hřebíků. Odhodíte-li poblíž cesty dláto, nerodí a nevydá spoustu malých dlátek. Ale nejnižší ze všech nástrojů, člověk, má stále podivnou výsadu, kterou ho Bůh obdařil nepochybně jen omylem. Přes všechny pokroky strojů, nejdůležitější jejich část (výzbroj, které se v obchodním světě říká technicky „ruce“) se rozhodně zhoršila. Nejen, že firma byla zatížená jedním nepotřebným služebníkem, ale tento

*) Zahnutý klacek austrálských divochů, který z určité vzdálenosti se vrací zpět k místu, odkud byl vržen.

nepotřebný služebník se náhle proměnil v pět nepotřebných služebníků. „Chudí nesmějí býti osvobozeni,“ říkali staří zpátečníci, „pokud nebudou hodni svobody.“ Ale bude-li tato zkáza tak stále pokračovati, pak chudí sejdou tak, že se nebudou hoditi ani pro otroctví.

A tak to snad konečně, a z větší části jen podvědomě, poznával i člověk, který vsadil celé své jmění na užitek, jež skýtají chudí bohatým a na odvislost boháče od chudáka. Konečně přijde čas, kdy skorem nedbalý chov lidí v propasti přestane poskytovat čerstvé zásoby pracovních sil, a stane se zbytečnou ztrátou a úbytkem; nebude to už něco podobného, jako chov loveckých psů, ale bude se to podobati znepokojujícímu nedostatku honících lišek. Celá situace je tím vážnější, že sexuální radosti jsou často jedinými radostmi, kterých může chudý dosáhnouti, a proto jsou tak nepoměrně často vyhledávány; rovněž celkový zdravotní stav chudých jest velmi špatný, neboť už jejich rodiče trpěli podvýživou a vůbec všechny životní podmínky jsou zhusta abnormální. Následky toho všeho se nyní objevují. Objevují se v menším rozsahu než jak tvrdí eugenici, ale je to přece jen pozoruhodné a hrozné; není to v pravém smyslu slova tak hrozné jak tvrdí eugenici, ale je to přes to dosti hrozné, neboť přibývá stále větší a větší počet typů nepoměrných, nevypočítatelných a těch, které se nedají kontrolovati. Venku za ploty, na lavičkách veřejných parků ve městě, v tupém lelkování pod mosty nebo u zábradlí nábreží, objevuje se tato nová rača lidí — lidí, kteří rozhodně nejsou šílení ani slabomyslní, a nezískali bychom nic, kdybychom je tak nazývali ve světle vědeckého přesvědčení, ale nicméně jsou na různém individuálním stupni zmatení, zatížení pijáctvím, jsou líní, potměšilí, nebo na duchu i na těle unavení a vysílení. Toto zlo není tak rozšířené, jak nás o tom přesvědčují abstinenti, ale přece je dosti

rozšířené, neboť obchod a průmysl kořalečný a pivovarnický (kapitalistický to podnik) je podporuje a živí, třeba že to sám nezačal. Jsou to lidé, které neváží žádné lidské svazky se vzdělaným člověkem, naopak připadají mu horší než netvorové, jacísi tvorové bez duše; stali se trnem v oku všech kupců na trhu a hrůzou opuštěných cest. Bohatí se polelekali.

Konečně ještě, jak už jsem dříve naznačil, fakt, že tito opuštění jsou vyloučení z veřejného života a utlačování zmatenými zákony, působí na jejich inteligenci a ochromuje je i jako proletariát. Moderní lidé hovoří o „rozumu versus autorita“; ale sama autorita vyžaduje nezbytně rozum, neboť pak by se nerozumělo ani jejím rozkazům. Řekněte svému sluhovi: „Pečujte o knoflíky na mé vestě“; může to udělati i kdybyste mu hodili botu na hlavu. Ale když mu řeknete: „Pečujte o knoflíky na mém cylindru,“ neudělá to i kdybyste mu naházeli na hlavu všechny boty z celého krámu s botami. Řekněte školákovi: „Napište z paměti Horácovu odu v latinském originále.“ Může to udělati i bez bití. Ale řekněte mu: „Napište tu Horácovu odu v německém originále,“ neudělá to ani kdybyste mu stokrát nabili. Nenaučíte-li se logice, pak on se jistě nikdy nenaučí latině. A směšné zákony, vydávané proti nuzným (jako ty, které trestají chudáky bez domova, že nešli domů), dopomáhají, jak myslím, skutečně značně k rozkvětu jejich ostýchavé hlouposti a krátkozrakosti a zvětšují tak jejich pracovní neschopnost. Podle jedné nestvůrné theorie o slabomyslnosti, člověk osvobozený soudem i porotou jako nevinný může býti teprve pak vyšetřován lékařem, který zjistí jeho duševní stav — snad proto, aby vyšetřil, z jaké churavé výstřednosti se nedopustil toho zločinu. Jinými slovy, když policie nemůže uvězniti člověka nevinného který nic neudělal, uvězní ho alespoň proto, že jest příliš nevinný, než aby vůbec něco udělal. Nemyslím, že

ten člověk je idiot, ale věřím, že si připadá jako idiot po skončení takového zákonného procesu a to spíše než před tím. A tak všichni tito činitelé — tělesné vyčerpání, mučivý strach z hladu, lehkomyslné útočiště sexuality a nesmyslné útrapy z pošetilých zákonů — to vše se spojí a učiní zaměstnance nezaměstnatelným.

Nuže, zde je velmi důležité, abychom pochopili, že zklamanému kapitalistovi se zde otvíraly stále dvě možnosti činné pomoci, když byl postaven před toto nebezpečí skutečného úpadku. Za prvé, abychom tak řekli, mohl obrátiti svůj stroj na zuby, a mohl uvolniti a roztáčet dlouhý provaz odvislosti, kterým původně strhl proletáře ke svým nohám. Jinými slovy, mohl dohlédnouti, aby dělník dostal více peněz, volnosti, blahobytu a zábavy, rovněž jako i lepší zákonitá práva v lidské společnosti; pak mohl důvěřovati normálním instinktům rozumně šťastné lidské bytosti, která pak bude jistě ploditi generaci zrozenou za lepších podmínek, lépe živenou a opatrovanou a ne takové zničené typy dneška, které jsou stále k větší a větší nepotřebě. Snad stále ještě není příliš pozdě, aby byl znovu postaven chrám lidstva a sice podle takového architektonického plánu, kde chudoba by ulétla okny a rozumné vyhlídky lásky a spokojenosti by vstoupily dveřmi. Slovem, měl by nechat anglickým chudým, této mase lidí, kteří nejsou slabomyslní, ač mnozí z nich jsou sesláblí, rozumné vyhlídky a příležitost ve formě více peněz, tak aby dosáhli sami svého eugenického vzkříšení. Nikdy nebylo dokázáno a nemůže býti dokázáno, že by tato metoda zklamala. Ale může býti jasně a přesně dokázáno, a musíme zde na to upozorniti, že tyto metody jsou velmi přesně omezeny, pohlížíme-li na ně se stanoviska zaměstnavatelů. Kdyby zahrnuli dělníka přílišným blahobytem, nepracoval by už jen proto, aby zvětšil blahobyt jiných; kdyby ho učinili příliš neodvislým, nepracoval by už jako odvislý.

Kdyby na příklad jeho mzda byla příliš velká, takže by z ní mnoho ušetřil, přestal by vydělávati jen pro mzdu. Kdyby jeho dům a jeho zahrada byly jeho vlastnictvím, nabyl by hospodářské hodnoty a postavení. Celý kapitalistický experiment byl založen na dělníkově odvislosti; ale nyní se vysmekl z ruky ne proto, že by směřoval k svobodě a volnosti, ale jen a pouze z čiré nemohoucnosti. Mohlo by se říci, že jeho odvislost je už tak velká, že se vůbec nedá kontrolovati.

Ale byla tu i jiná cesta. A jen tím směrem šely všechny zaměstnavatelovy myšlenky, nejprve jen nejasně a podvědomě, ale čím dále nabývaly jasnější a určitější formy. Dávati majetek, volnost a postavení, to vše stojí peníze. Ale je tu ještě jedna lidská moc a síla, která nic nestojí. Žebrák za to nemusí dáti ani penny, aby si toho dopřál, a právě tak i zaměstnavatel za to nemusí vyplatiti ani penny, když ho zaměstnává. Nemůže zadarmo změnit a opravovati židle a stoly. Ale vyskytují se dva kusy toho nábytku (označené uctivě jako „manžel“ a „manželka“) a jejich styky jsou mnohem lacinější. Může v tom chrámu změnit „manželství“ tak, aby mu slibovalo největší možný počet dětí toho druhu, jaký potřebuje, s nejmenším možným počtem dětí toho druhu, který nepotřebuje. Může odvrátiti sílu pohlaví a přinutiti ji, aby neplodila tuláky. Může zadarmo zastaviti a zapřáhnouti rudou, nepřetržitě tekoucí a mladou krev člověka tak, aby poháněla jeho stroje, jako už pro ně zarazil a zničil všechny ostatní, přčetné a divoké řeky celého světa.

PODLOST PŘÍČINY.

Nuže, kdyby se nyní někdo zeptal, je-li vůbec možné, aby obyčejný člověk bohatšího typu analysoval tento problém a vymyslel si tento plán, ukrutný, nelidský a dalekosáhlý plán, jak jsem jej zde vyložil, odpověď by zněla: „Zajisté, že ne!“ Mnozí bohatí zaměstnavatelé jsou příliš šlechetní, než aby udělali něco podobného; jiní jsou příliš hloupí, než aby věděli, co dělají. Eugenická příležitost, jak jsem ji zde popsal, jest pouze konečnou analysou celého myšlenkového postupu člověka, který nedovede analysovat své myšlenky. Vidí uštvaného tuláka s nemocnou ženou a s dětmi, trpícími podvýživou a křivicí, a docela poctivě se diví, neboť neví, co by měl s nimi učiniti. Ale úspěch a blahobyt nepodporuje sebezkoumání; ani se neptá sám sebe, myslí-li si: „Jak jim mám pomoci?“ nebo: „Jak jich mohu použít?“; co může ještě pro ně učiniti a co mohou oni ještě pro něho učiniti. Pravděpodobně si myslí jedno i druhé, ale spíše to druhé, než to první; lituje zničeného nástroje mamonu víc než zničeného obrazu božího. Je skorem nemožné ponořiti se v temnoty jeho myšlenek a dovědět se, co si asi myslí; ale můžeme zjistiti jednu věc, kterou si jistě nemyslí. Jistě ho nenapadne tato myšlenka: „Tento člověk by mohl býti právě tak šťastný a radostný jako já, kdyby mne nemusil prositi o práci a mzdu!“ Že je tomu skutečně tak a že na dně je vlastně každý eugenik zaměstnavatelem, potvrzují nesčetné důkazy na obou stranách, ale bývají z nutnosti spletené a obyčejně negativní. Největší jest v jistém smyslu nejzápornějším: a to že nikdo si nikdy ani nedovede představit, že by kapitalistický obchod a průmysl mohl býti obětován pro něco jiného. Lidem obyčejně z nějaké podivné příčiny přeskočí

v hlavě, což jest právě tak rozčilující jako vynechávání hodinového strojku, takže vynechají hlavní a důležitou věc a soustředí se na nepatrné a podle příčině. „S moderními podmínkami“ se zachází jakoby byly určité a nezměnitelné, ač samo slovo „moderní“ svědčí o jejich pomíjejícínosti; „staré myšlenky“ se považují za nemožné, ač právě starodávnost často dokazuje jejich trvání a stálost. Před několika léty několik dam žádalo, aby plošiny našich velkých nádraží byly zvýšeny, ježto je to pohodlnější pro úzké sukně. Patrně jim nikdy ani nenapadlo, aby změnily choulostivé sukně. Tím méně jim asi nenapadlo, že porovnáme-li nádraží St. Pancras se všemi změnami ženské módy, co jich jen bylo, je St. Pancras tak historické jako katedrála svatého Petra.

Mohl bych naplniti celou tuto knihu všeobecně nesmyslnými předpoklady o tom, že život a pohlaví se musí řídit „obchodními a průmyslovými zákony“ a nejen takovým „vice versa“; měl bych dost příkladů ze všech časopisů, románů i z novin. Abych to zkrátil, a ujasnil pravý typ toho všeho, vybral jsem z listu, který právě leží přede mnou případ, více méně eugenický; časopis, ve kterém je to otištěno, se stále ještě na první stránce vychloubá, že je orgánem demokratického odboje. Do toho časopisu píše člověk, že šířící se nedostatek a chudoba nebude nikdy zamezena, pokud nižší vrstvy nebudou vychovávány v methodách vyšších tříd, tak aby zabránily zbytečnému plození. A tento člověk byl tak hrozně žertovný, že se podepsal jako „Doufající“. Nuže, jest jistě mnoho různých method, jak lidé vyšších tříd zabraňují rození; jedné takové methodě se říkalo „platonické přátelství“, až pro to našli jiné jméno tam ve starém Bailey.*) Nemyslím, že doufající gentleman doufá, že to dospěje až tam; ale mnozí z nás shledávají, že po-

*) Věznice v Londýně.

traty, v které doufá, jsou právě tak ohavné. Ale to zde vlastně není podivné. Podivné spočívá ve slovech, kterými končí: „Když lidé mají velké rodiny a malé mzdy, pak nejen že děti zhusta předčasně umírají, ale ty děti, které zůstanou na živu a vyrostou, zakrňují a jsou utiskovány a zeslabovány jen proto, že se musí dělit o stravu a rodinné příjmy s těmi dětmi, které brzo umírají. Bylo by jistě méně neštěstí, kdyby nebylo nežádoucích dětí.“ Pozorujete, že mlčky doznává, že malá mzda, zoufale rozdělovaná, je jakýmsi určitým a nezměnitelným bodem jako noc a den, nebo podmínky lidského živobytí. Ve srovnání s nimi manželství a mateřství jest pouhým zbytečným přepychem, něco, co se musí změnit, aby to vyhovovalo určitým mzdám. Jsou tu nepotřebné a nežádané děti, ale kdo si jich nežádá? Ten člověk přece skutečně nemyslí, že rodiče nechtějí mít děti. Chtěl asi říci, že zaměstnavatel jim nechce řádně platit. Patrně, kdybyste mu řekli: „Vy jste pro malé mzdy?“, jistě by odpověděl: „Ne.“ Ale v této kapitole nechci hovořit o výsledku křížového výslechu moderních lidí, kterým jistě neprobádají své myšlenky. — Mluvím zde jen o způsobu jejich myšlení, o instinktivních klamech a obratech jejich myšlenek, o výsledcích, kterých se drží nedbajíce pádných důkazů, a o jejich nejasné představě všeobecného běhu světa. A upřímně řečeno, podle svého smýšlení by asi řekli dítěti, že jest nepotřebné, jako já podle svého smýšlení bych řekl zaměstnavateli, který vydělává, že jest nepotřebný. Cítí sice, že mateřství, množství dětí a radostná krása společného života s bratry a sestrami jsou sice krásné a svým způsobem pěkné věci, ač nejsou tak dobré, jako špatná mzda. A toto zmrzačení ženství a povraždění nezrozených podepíše tento člověk jako „Doufající“. Doufá v nedůstojné zhanobení žen a zničení lidstva! Jen proto, aby zlepšil malé a špatné mzdy, jen proto se podepíše „Doufající“.

To je první důvod této příčiny: všudy přítomná domněnka, že život a láska se musí hodit do určitého rámu zaměstnání, i když to je (jako v tomto případě) špatné zaměstnání. Druhý důvod jest právě zanedbávání všech vědeckých otázek, a to ve všech odvětvích, kde neběží o otázky zaměstnání; na příklad ve všech manželstvích princů, knížat a šlechticů a vůbec všech boháčů. Nechci tvrdit, že vědci nikdy nezkoumali podobné případy, ač si nevzpomínám ani na jeden takový případ. Ale nemluvím o zásluhách několika individuálních vědců, ale o oné moci a síle, která se skrývá za celým tímto hnutím a která je dosti mocná, aby je učinila společensky i politicky důležitým. Proto tvrdím, že kdyby tato moc se zajímala o pravdu, nebo vůbec o lidstvo, sňatky boháčů by jí poskytly nejlepší a jediné pole k přehojnému studiu. Nejen, že výsledky by byly jasnější a příklady zřetelnější, ale i všechny případy by byly zajímavější a pádnější. Neboť vznešená manželství zahrnují v sobě oba extremy takového problému rodokmenu; za prvé „nejpečlivější vychování“ a později nejrozdílnější, všesvětové smíšeniny. Bylo by skutečně velmi zajímavé, kdybychom mohli zjistit, co jest nejlepší, či jaký postup a kompromis je nejjistější. Neboť chudí (o kterých všechny eugenické časopisy stále hovoří) nemohou poskytovat takové různé, dokonalé a zřejmé příklady. Číšníci nejsou nuceni ženiti se jen s číšnicemi jako princové s princeznami. A (abychom se obrátili k druhému extrému) také panské a kuchářky jen zřídka si berou červené Indiány. Snad proto, že tu není červených Indiánů, kteří by se chtěli ženiti. Ale pro takové milionáře všechny pevniny jsou pouhými přeletnými nádražními stanicemi, kde se i nejrozdílnější rasy lehce a rychle spojí. Taková svatba v Londýně nebo v Paříži spojuje třeba Ravennu s Chicagem, či Ben Cruachan s Bagdadem. Mnozí Evropané se žení s Američankami, jistě nejpomíšenější rasou na světě; a tak ta-

kový nezištný eugenik jen s trochou nesnází by mohl objeviti pro svého okouzleného zaměstnavatele nejbohatší a nesmírně zajímavé historky o černošské a asiatské krvi. A místo toho otravuje naše uši a zarmucuje naši jemnost a rafinovanost nudnými a nechutnými žalobami o jednotvárném manželství chudých.

Jest skutečně něco nesmírně dojemného v tomto eugenickém zanedbávání aristokracie a všech jejích rodinných a milostných pletek a příhod. Lidé stále ještě hovoří o pýše rodokmenu; ale divím se, že v tomto bodu jsou aristokraté až morbidně skromní. Byli bychom vzdělanými eugeniky, kdybychom o jejich dědičnosti věděli jen polovinu toho, co víme o jejich kadeřnicích. Vídáme moderního aristokrata v nejlidštějších póсах na obrázcích různých časopisů; jak si hraje se svým papouškem, se svým psem — ba, vídáme ho, i jak si hraje se svým právnoučetem. Ale je něco nesmírně srdcervoucího v tom, že si nechce hráti se svým pradědečkem. Předkové našich nejstarších a nejusedlejších aristokratů jsou vždycky poněkud mlhaví a neurčití. A přece by poskytli eugenikům nesmírný a obdivuhodný materiál, nejen pro zkoumání a důkazy, ale i pro pokusy. Rozhodně, kdyby takový eugenik měl dosti nezbytné síly a moci, došel by jistě k překvapujícím výsledkům s tak smíšeným a přerůzným materiálem našich panujících tříd. Vezměme několik divokých a podmíněčných případů; dejme tomu, že by eugenik oženil skotského earla s dcerou židovského bankéře nebo anglického vévodu s Američankou, parvenu a dcerou z protižidovského rodu? Co by se stalo? Zde jest posud neprozkoumané pole.

A zůstane neprozkoumaným nejen k vůli zbabělosti a snobství, ale také proto, že eugenik (alespoň vlivný eugenik) si zpola uvědomuje a cítí, že to není část jeho práce; potřebují je jen k tomu, aby vládnoucí třídě poskytli možnost opanovati nezakrotný a stále se množící příliv chudých. Bylo by

docela lhostejné, kdyby potomci lorda Cowdraye seslábli tak, že by nezvedli nástroj ani neotočili kolem. Ale bylo by velmi důležité, hlavně pro Lorda Cowdraye, kdyby všichni jeho zaměstnanci rovněž tak seslábli. Oligarch může býti nezaměstnatelný, protože nebude zaměstnáván. Proto praktický a populární zástupce eugeniky se vždycky obrací k brlohům a instinktivně myslí podle jejich podmínek. Když hovoří o vyloučení nějakého nevyléčitelného zločinného typu sexuálního druhu, má na mysli sprostého surovce, který přepadá a znásilňuje dívky v polích a na opuštěných místech. Jistě nemyslí na milionáře, třeba takového Whita, který byl obětí takového Thawa. Když mluví o zoufalém postavení slabomyslných, pak má na mysli nějaká zakrnělá stvoření, která tupě zevlují při beznadějných hodinách v ubohé škole. Jistě nemyslí na nějakého milionáře, třeba na Thawa, který zavraždil Whita. Rozhodně není tak surový, aby se mu líbili lidé, jako White nebo Thaw, ale dělá to proto, že ví, že jeho problém jest degenerace užitečné třídy; dělá to proto, že ví, že takový White by nikdy nebyl milionářem, kdyby všichni jeho dělníci se tak vyčerpali se ženami jako White; nebo proto, že Thaw by se nikdy nestal milionářem, kdyby jeho služebníci byli jako Thaw. Ozdoby smějí upadat, ale stroje musí býti spravovány. To jest druhý důvod, který se skrývá za eugenikou; nikdo nemyslí na to, aby se to zkusilo na nejvyšších třídách. Nikdo nemyslí na to, aby se to zkusilo tam, kde by se to nejlépe zkoušelo.

Třetí důvod jest právě ten podivný sklon dívat se na chudé jako na „rasu“; jako by byli kolonií japonských nebo čínských kuliů. Vidíme to jasně, srovnáme-li nynější názor se starším, individuálnějším, dobročinnějším (a jak by řekli eugenici) sentimentálnějším názorem. V Goldsmithovi, v Dickensovi nebo v Hoodovi jest určitá základní myšlenka, že velmi chudí by neměli býti tak chudí;

že je to nějaká nehoda nebo bezpráví. Oliver Twist nebo Tiny Tom jsou princové z pohádky, kteří čekají na svoji kmotřičku-kouzelnici. Jsou drženi v otroctví, ale spíše tak, jako hrdinové a hrdinky španělských nebo italských romancí byli drženi v otroctví Maury. Na moderní chudé se pohlíží jako na otroky, a to v odděleném a všeobecném smyslu slova, jako na černochoy na plantážích. Jakýkoliv závazek bílého hrdiny k černému pánu jest dokonale abnormální; ale závazek černochoy k bělochovi jest naprosto normální. Pokud vím, eugenik by se díval na pouhou existenci takového Tiny Toma jako na dostatečný důvod, aby povraždil celou rodinu Cratchitů; ale v tomto příkladu máme pádný důkaz, oč pravdivější a životu bližší je citový vztah, než pouhý cynismus. Chudí nejsou žádnou rasou, ba nejsou ani žádným typem. Je naprosto nesmyslné hovořiti o tom, že by se měli pěstovati; nejsou dobytek na chov. Jsou, jak to Dickens správně řekl: „trosky individuálních nehod“, znehodnocené důstojnosti a často i znehodnocené ušlechtilosti. Tato třída se skládá z větší části z dokonale nadějných dětí, ztracených jako Oliver Twist, nebo z dětí zmračených jako Tiny Tom. Jest v nich mnoho cenného, jako v každých troskách a v každém smetí. Ale klamný přelud eugenika o jejich chovu a pěstování v propasti zasahuje i ušlechtilé lidumily a filantropy, kteří skorem vždycky chtějí pomáhati těmto zoufalým a opuštěným a nejen je zkoumati k vůli svému pokusu. Nezasahuje to jen jejich mysl, ale i jejich oči. Tak, na příklad, paní Alec Tweedycová se ptala skorem rozzlobeně: „Což někdy uvidíme krásné děti v brlozích?“ Odpovídám: „Ano, velmi často je tam skutečně nalezneme.“ Viděl jsem v brlohu dost hezké dítě, aby mohlo býti takovou „Malou Nelly“, anebo vyvrženým, o kterém Hood říká: „Tak mladý a tak hezký.“ Ostatně krása nemá nic společného se zdravím; jsou krásné a zdravé děti, jsou krásně umírající děti, ošklivé a ošklivé

umírající děti, i ošklivé, řvavé a křiklavé zdravé děti v Petticoat Lane nebo v Parle Lane. V takové zastrčené ulici jsou lidé všech typů a všech druhů tělesných i duševních. Nemají spolu nic společného jen to, že jim všem stejně ubližujeme.

Ale nicméně je velmi důležité, že i v nejdivočejší a nejelegantnější smyšlence o vyděděných knížatech a ztracených dcerách je více realismu, než v celé eugenické snaze utvořit ze všech chudých jakoby jediný celek černé houboviny, která ustavičně vzrůstá. Je lehké vysmívat se ubohým bytným jen proto, že vždycky tvrdí, že vídaly lepší dny. Devětkrát z desíti případů to říkají proto, že je to skutečně pravda. A co může říci někdo, kdo zná historii, o velké masě lidí než, že vídali skutečně lepší dny? A požadavek takové bytné není snobský, ale zmužilý; je to vysvědčení, které dává starým povídkám, o kterých mluvím; že by neměla být tak chudá a pokořená, že normální člověk by měl mít více majetku a moci ve státě než to, co má. Takové sny o ztracené důstojnosti jsou snad jediným, co nás odděluje od slibovaného ráje dobytčího chovu. A tyto sny nejsou neplodné a nemohoucí. Vzpomínám si, že pan T. P. O'Connor napsal zajímavý článek o Madame Humbert, kde tvrdí, že irští venkované uchovávají si stále jakousi zpola smyšlenou legendu o statku, který jim kdysi náležel a na který mají právo. To bylo napsáno v době, kdy Irové byli bezzemci ve své vlastní zemi; a tento klam jistě baval jen tím více majitele velkostatků, kteří je ovládali a lichváře, kteří ovládali majitele statků. Ale sen přemohl skutečnost. Smyšlené statky se zmaterialisovaly. Jen tím, že se houževnatě drželi pýchy, která následuje po každém pádu, že vzpomínali na starou civilizaci, odmítající novou jen tím, že se odvolávali k svému starému právu, jež připadalo většině Angličanů, jako věc zbankrotovaného hoteliera z Margate, jen tím vším Irové si zasloužili a obdrželi, co žádali a

to v pevném blátu a rašelině pozemků. Imaginární statek přemohl Unii tří sjednocených statků. Ale Angličan bez domova si nesmí ani vzpomenouti na domov. Jeho dům není jeho hradem, to je pro něho něco nesmírně vzdáleného, ale nesmí ani míti zámek v povětrí. Nesmí vzpomínati a jen proto ho neučí historii. Proč se mu nevypravuje pravdivě o středověké civilisaci až na těch několik ukrutností a chemických omylů? Proč se středověký měšťan objeví až teprve před popravištěm a ne dříve? Proč se středověký klášter objeví teprve až je dosti „zkažen“, aby urážel nevinnost Jindřicha VIII.? Proč slýcháme jen o jedné výsadě — o výsadě baronů, ale nikdo se ani nezmíní o právech a výsadách tesařů, kovářů a všech ostatních? Jen proto, že anglickému venkovanu nejen že není dovoleno míti statek, ale není mu dovolena ani myšlenka, že kdysi nějaký statek měl a ztratil. Minulost musí býti natřena tak černě, aby byla horší než nynější doba.

V eugenicе můžeme postřehnouti silnou, překvapující a zřejmou pohnutku a to je právě její podlost. Bohatství a sociální věda jí podporovaná pokusila se o nelidský experiment. Experiment naprosto selhal. Chtěli nahromaditi a soustřediti bohatství a zatím způsobili úpadek lidstva. A pak, místo aby vyznali svoji chybu, snažili se rozdělití jmění a zameziti tak další úpadek, chtějí zakrývati svůj první krutý pokus dalšími ještě krutějšími pokusy. Vkládají otrávený obvaz na otrávenou ránu. Poukazují na zmatek a zděšenou bezradnost chudých, kterou sami způsobili svým omylným pokusem, jako by to byl důvod, aby mohli ve svých omylech pokračovati, a to je nejhorší ze všeho. Jsou schopni vsaditi do žaláře každého odpůrce svého systému jako šílence jen proto, že jejich systém je k sešílení. Dejme tomu, že nějaký kapitán by sebral v pusté a horké krajině četu dobrovolníků pod podmínkou, že je dovede na místo, kde naleznou vodu a zbytek rozptýleného pluku. Řekněme, že

by je zavedl špatně, někam, kde není vody a kam pluk po týdny a týdny nedorazí. Jsou zachvácení slunečním úpalem, muž po muži a počnou zuřiti a zběsile poskakovati. A když konečně pluk přijde, řekněme, že kapitán by zatajil vše i svůj omyl i proč se to stalo, neboť jeho muži by byli tak sklíčení všemi útrapami, že by ani nemohli dokázati, jak a proč se to stalo. Co byste si pomyslili o tom statečném kapitánovi? Já sám mám vysoké mínění o kapitánech obchodu a průmyslu.

Ovšem nikdo nepředpokládá, že všichni nebo většina kapitalistů si uvědomí tento intelektuální podvod. Většina z nich je právě tak zmatená jako utiskovaný proletariát; ale někteří přece nesmýšlejí tak dobře a jsou podlejší. A tito vedou své šlechtější kolegy k uskutečnění nešlechtěného záměru, aniž to chápou, až konečně přece snad jednou pochopí. Nuže, takový vůdce kapitalistické civilizace, který uvažuje a přemýšlí o chovu a pěstování dělníků jako o chovu dobytka, musí uvažovati také ještě o určitých problémech současné doby. Musí si uvědomiti, jaké síly, které by mohly zničiti jeho záměr, stále ještě existují na světě. První otázka se ptá, jak mnoho zůstalo ještě ze starého ideálu o individuální svobodě. Druhá se táže, jak dalece je moderní mysl schopna uchovati si názory rovnosti, tak jak to hlásá socialismus. Třetí se ptá, zda tradice lidstva představuje ještě nějakou sílu odporu. O těch třech otázkách budu uvažovati po řadě, jak za sebou následují, v příštích závěrečných kapitolách. Zde dostačí, prohlásím-li podle svého přesvědčení, že postup a vývin těchto ideálů se zastavil právě v místě, kde zklamal a zničil se také každý podobný experiment. Slovem, podobný pokus odejme kapitalistovi jeho staré individuální pochybnosti a skrupule, aniž mu svěří nové kolektivní povinnosti. Je ve velmi těžkém postavení; není už liberálem, ale není také socialistou, a most, po kterém přechází, se zlomil nad propastí anarchie.

ZNIČENÁ SVOBODA.

Kdyby něco, podobného eugenice bylo navrhováno v době od Foxe ke Gladstonovi, bylo by to zamítáno mnohem divočeji refermátory než konservativními. Kdyby Toryové na to pohlíželi jako na urážku manželství, radikálové by na to hleděli s mnohem větším odporem jako na urážku občanských práv. Ale zatím jsme utrpěli otřes, který se jaksi podobá mystické otcovraždě, jak se to tvrdí o mnohých bozích a je to pravdou i o mnohých velkých myšlenkách. Svoboda zplodila skepticismus a skepticismus zničil svobodu. Milenci svobody mysleli, že ji stvořili neobmezenou, a zatím ji učinili jen neurčitou. Zdálo se jim, že jest jen poněkud neurčitá a zatím byla bezbranná. Když lidé shledali, že jsou svobodní, počali se pouze hádati o významu a oceně svobody. Ale abychom pochopili tento zpátečnický skepticismus, musíme si uvědomiti, že je právě tak neomezený v pralesu, jako má býti neomezený v theorii. Jinými slovy, mysl moderního člověka je v takovém rozpoložení, že může přistoupiti nejen k eugenickému zákonodárství, ale k jakékoliv pochopitelné i nepochopitelné eugenické výstřednosti.

Lidé, kteří odpovídají na jakékoliv ospravedlnění a touhu po svobodě vždycky nezměnitelně, upadnou v určitou léčku. Hovořil jsem o tom s mnohými a různými lidmi a doznávám, že to bylo zábavné, když jsem viděl, jak se tam řítí jeden po druhém. Vzpomínám, že jsem o tom hovořil s velmi činnými a inteligentními sufražisty, a ježto se mi to zde hodí, předkládám ve formě, jak tam o usuzují. Řekněme, že budu tvrditi jen k vůli přehledu, že odejmeme-li chudému člověku sklenici piva, odnímáme mu v určitém smyslu osobní svobodu. Nyní si musíme povšimnouti, co nám bude obyčejně skorem vždycky

odpověděno, neboť je to velmi důležité. Lidé sotva kdy odpovídají, ať už pro to čím ono, takovými slovy: že svoboda člověka pozůstává z takových a z takových věcí, ale pivo že jest pouhou výjimkou, která se tu nemůže zařaditi a to z těch a těch důvodů; ale skorem všichni nezměnitelně odpovídají asi tak: „Konečně, co je to svoboda? Člověk musí žíti jako člen lidské společnosti a proto musí poslouchati těch zákonů, které atd. atd.“ Jinými slovy chytí se do pasti a doznají upřímně, že útočí na všechnu svobodu a na žádnou svobodu; a že popírají samu existenci i možnost svobody. Právě ve formě své odpovědi přiznávají se plně ke smyslu obvinění, který se jim může vyčítati. Právě, když chtějí pokárati menší obvinění, doznávají, že jsou vinni v širším smyslu slova.

Tento rozdíl jest velmi důležitý, jak můžeme pozorovati v mnohých praktických případech. Dejme tomu, že bychom se o půlnoci probudili a shledali, že náš soused vešel do domu ne hlavními dveřmi, ale vikýřem ve střeše, a proto bychom ho mohli podezřívati, že přišel ukrást krásné rodinné šperky. Uklidnili bychom se, kdyby to odůvodnil nějakou skutečně výjimečnou příhodou; jako třeba, že spadl na střechu z aeroplánu, nebo že se tam vyšplhal na útěku před vzteklým psem. Krátce, čím neuvěřitelnější a podivnější bude ta povídka, tím lepší bude výmluva, neboť zvláštní událost vyžaduje zvláštní omluvy. Ale sotva bychom se uklidnili, kdyby se na nás snivě a toužebně zadíval a řekl by: „Konečně, co je to majetek, vlastnictví? Proč by materiální předměty měly býti tak pevně připoutány atd., atd.“ Snad bychom si pouze uvědomili, že jeho nálada ho opravňuje vzíti nejen klenoty, ale i vše ostatní. Anebo kdyby soused k nám přišel s velkým, zakrváceným nožem v ruce, mohl by nás svým vyprávěním přesvědčiti, že zabil v pouhé sebeobraně vedlejšího souseda, a že tento tichý gentleman jest skutečný, šílený vrah. Věděli bychom, že šílení vrahové jsou výjimeční lidé, a my

že jsme tak šťastni a ničím podobným netrpíme; a ježto nejsme zachvázeni touto chorobou, nemusíme se obávat nebezpečí. Ale nijak by nás neuklidnilo, kdyby náš soused pozvedl zamyšleně svůj velký nůž a řekl by tiše: „Konečně, co je to lidský život? Je nejlepší, když je krátký a je smutný i když je nejkrásnější. Ale je to vlastně v určitém smyslu slova jakási choroba, ze které atd., atd.“ Poznali bychom, že skeptik jest s to, kdy by zabil nejen nás, ale povraždil třeba celou ulici. Týmž dojmem, kterým působí otázka: „Co jest majetek?“ a „Co je život?“ působí i otázka „Co je svoboda?“ Tazatel je pak volný a nemusí dbáti žádné svobody, jinými slovy, může si všechno dovoliti. Právě to, co říká, jest předem vyslovená omluva pro všechno, co snad může učiniti. Ucpeli někomu ústa, aby mu zabránil sprostě klíti, nebo zavřeli někoho do sklepa, aby mu zabránil flámovati, vždycky se může ospravedlniti a uspokojiti úvahou „Konečně, co je svoboda? Člověk jest členem atd., atd.“

To je problém a proto není ochrany před eugenikou a všemi ostatními podobnými experimenty. Kdyby lidé, kteří zakazují pivo jako nezákonnou radost, se na chvíli zamyslili a určili, co jest vlastně zákonná radost, situace by se třeba změnila. Kdyby lidé, kteří popírají jednu svobodu, využili příležitosti a přiznali druhé svobody, snad by se nějak obhájili. Ale oni nikdy nepřipustí, že je vůbec nějaká svoboda. Ani jim to nikdy nenapadne. Proto poslední utiskování poslouží vždycky jako omluva a důvod pro příští utiskování a tomuto tyranství nebude nikdy konce. Proto tyranství učinilo jen jediný krok, aby vniklo v tajná a posvatná místa osobní svobody tam, kde je zdravý a rozumný člověk nikdy nehledal jako ve svatyni pohlaví.

Když se můžete ptáti „Co jest svoboda?“, pak můžete člověku vzíti ženu i dítě právě tak lehce jako pivo; a rovněž, když se můžete ptáti „Co je

život?“ smíte mu uříznouti hlavu právě tak lehce jako vlasy. Žádná rozumová filosofie lidského práva není tak rozšířena mezi lidmi, abychom se jí mohli dovolávat i aby nás chránila i v nejintimnějších a nejindividuálnějších případech, na jaké jen člověk může pomyslet. Neboť, bylo-li zde nějaké nejasné pravidlo, tak jest nyní dokonale změněno. Dříve se říkávalo, že člověk jest potud svobodný, pokud jeho svoboda nebrání svobodě jiných. To poskytovalo jakési hrubé ospravedlnění obyčejnému, zákonnému názoru o člověku se sklenicí piva. Na příklad bylo docela logické, přiznati určitý rozdíl mezi pivem a čajem a to proto: že člověk, napiv se piva, mohl býti dohnán množstvím vypitého nápoje k tomu, aby mrštil sklenicí někomu na hlavu. A také se mohlo tvrditi, že staré panny, napivše se čaje, sotva kdy jsou dohnány množstvím vypitého nápoje k tomu, aby házely někomu na hlavu konvicí s čajem. Ale nyní je změněn i sám základ celého toho argumentu. Neboť lidé už neuvažují o tom, jak takový opilec může ublížiti jiným, ale mluví o tom, jak ubližuje sobě nemírným pitím piva. Základem toho důvodu jest zdraví; a říká se, že vláda musí ochraňovati zdraví všech. V tom okamžiku, když je to takto vysloveno, mizí i každý stín rozdílu mezi čajem a pivem. Jistě, že lidé si mohou kaziti zdraví čajem nebo tabákem a různými jinými věcmi. A hygienický logik se z toho jinak nedostane, než když bude řídit i kontrolovati všechny. Jestli má dohlížeti na zdraví všech, pak musí nutně dohlížeti i na všechny zvyky a obyčeje všech a mezi jiným musí dohlížeti i na jejich pohlavní zvyky. Ale je tu ještě více. Nejen že jest pravda, že tu berou člověku poslední svobody a práva a nedosti na tom, že jsou to jeho první a nejsvrchovanější práva. Ale naprosto nevyhnutelně mu pak berou nejdříve jeho poslední i jediná práva. Pak naprosto nevyhnutelně jeho nejprivátnější věci jsou podrobeny nejširšímu omezování

všech. Tato převrácená obměna důsledků jest velmi důležitá, ač si toho snad nikdo neuvedomí. Je-li osobní zdraví člověka zájmem veřejnosti, pak jeho nejosobnější skutky jsou veřejnější než nejveřejnější skutky. Úředník se musí starati mnohem více o to, zda si každý čistí každý den ráno zuby, než jak užívá svého jazyku na trhu. Inspektor musí dohlížeti spíše na to, jak spí o půlnoci než jak pracuje ve dne. Privátní občan musí vypravovati spíše o své koupelně a o oknu své ložnice, než o svém hlasovacím právu nebo o svém účtu v bance. Strážník se musí stát jakýmsi privátním detektivem v novém smyslu slova; neboť se musí stát jeho stínem a to spíše v privátních záležitostech než ve veřejných záležitostech. Strážník za ním musí zavírat dveře ze strachu, aby nekýchal, nebo mu musí přidati ještě jeden polštář pod hlavu ze strachu, aby nechrápal. To vše a ještě jiné mnohem fantastičtější věci vyplývají z prosté věty, že stát musí odpovídati za zdraví svých občanů. Ale nejdůležitější je to, že strážník se musí starati předně a důkladně o občana a jeho vztah k domovu a jen nedbale o jeho vztah k jeho městu. Podle logického závěru z toho všeho, král musí poslouchati jen to, co se mluví v jeho vnitřních komnatách a sotva asi věnuje pozornost tomu, co se rozhlašuje s vrcholu domů. Slyšeli jsme o revoluci, která převrátila všechno vzhůru nohama. Ale to zde je skorem doslovně revoluce, která převrátila všechno na ruby. Kdyby takový schytralý reakcionář, z tradice Metternichovy, chtěl v devatenáctém století převrátiti demokratické snahy, přirozeně by začal tím, že by připravil demokracii o její širší a pochybná práva na řízení vzdálenějších záležitostí. Začal by na příklad tak, že by odstranil kontrolu shromáždění, dozírajícího na zahraniční záležitosti; a to je případ, kdy se říká, že lidé mohou rozuměti svým vlastním záležitostem a nevěděti zhola nic o cizích záležitostech. Pak by mohl soustřediti velké národní otázky

a problémy a ponechatí místní vládě jen místní otázky. Tak by to trvalo velmi dlouho, než by to dospělo k nejčernějšímu teroru nejdespotičtější doby, to jest, aby se vláda pletla do zvyků a obyčejů člověka v jeho vlastním domově. Ale noví sociologové a zákonodárci musí podle své theorie začínati s tím, co despotismus vynechal, i když vynechají to, s čím despotové začínali. Pro ně jest první a základní věcí (jak by to asi sami řekli) sám pramen života, láska, zrození a dětství; a to jsou vždy ukryté prameny, které tekou v tichých zahradách domova. Předně, jak to řekl pan G. H. Wells, pro ně je život jen osnovou zrození. A tak jsou omezováni podle své vlastní rozumové zásady, že omezování se musí začíti na druhé straně a sice na vnitřní straně. Co se stane s vnější stranou, s onou vnější a rozsáhlou mocí občana, o to se příliš nestarají; a pravděpodobně, že demokratickému zřízení bude dovoleno, aby upadal a hynul v důstojnosti ještě tak jedno nebo dvě století. A tak naše civilisace bude v zajímavém a poněkud i žertovném postavení; občan podrží svoji královskou moc a bude moci vládnouti celou zemí, až na konec světa, ale nebude mu dovoleno, aby měl vůbec jakou moc a právo na svou vlastní duši a tělo. Politikové se s ním stále ještě budou raditi o tom, svědčí-li opium Číňanovi, ale ne o tom, svědčí-li pivo jemu. Budou ho vyslýchati, aby se dověděli jeho mínění, zda není nebezpečné povolití Kamčatce vlastní loďstvo, ale ne o tom, smí-li dáti svému vlastnímu dítěti dřevěnou šavli. A především budou se s ním raditi o delikátní diplomatické krizi, způsobené chystaným sňatkem čínského vladaře, ale při tom mu nedovolí, aby se oženil, jak se mu líbí.

Značná část těchto prorocství a možností byla už uskutečněna; a protože se proti tomu neprotestuje, zbytek je na dobré cestě k uskutečnění. Docela lehce by se dal sestaviti nekonečný seznam všech možných příkladů, aby se dokázalo, že alespoň u chu-

dých tříd omezování se zvrhlo v přísný dozor všech vztahů obou pohlaví. Ale v této kapitole mi záleží především na tom, abych dokázal, že všechny tyto věci byly přijaty jako zásady a pravidla i když ještě nebyly doslovně prováděny v praxi. Je mnohem důležitější, abychom si uvědomili, že reformátoři jsou ovládáni *zásadou*, která skryje všechny ostatní věci, neboť není dobře chápaná, aby jí bylo odporováno. Je to pravidlo, zásada, a proto nejniternější záhady duše a těla musí býti podřízeny co nejprísnejší diktatuře státu a sice v přímém vztahu. Musí se to uchovati už podle všech rozumových důvodů, na kterých závisí. Je to systém, který bychom mohli symbolicky přirovnati k telefonu z hlavního stanu až posteli nějakého člověka. Jeho vztah k vládě se musí podobati vztahu k Bohu. To jest, čím více se utíká do nejvnitřnějších pokojů a zavírá za sebou dveře, tím spíše zůstane sám se zákonem. Sociální stroje, které vytvořily takový uniformovaný a poddaný stát, budou ovládati domácnost z venčí a to jedinou pákou, nebo pouhým mechanickým knoflíkem ve stěně. A pak v jiném v a hrozném smyslu slova, ve smyslu plném strachu, hanby a všech nejmenších záchvěvů ponížení a zneuctění, bude pravdou říci, že dobročinnost začíná doma.

Dobročinnost bude začínati doma a to v tom smyslu, že domácí děti budou jako děti z dobročinného ústavu. Filantropie bude začínati doma, neboť všichni přednostové domácnosti budou jako ubozí chudásové. Policejní zpráva bude začínati už doma, neboť všichni občané budou jako vězni. A až zdraví, radost a veselí denního života bude nadobro podřízeno sociální disciplině, až bude všeobecně přiznáváno, že společnost musí předně kontrolovati nejosobnější a nejprvotnější zvyky, až všechny zákony budou řídit to nejvnitřnější, sám život a jeho pramen — pak se nám bude zdáti čirou absurdností, že manželství a mateřství není

také tak podobně řízeno a ovládáno. A že láska by měla býti volná, to se nám bude zdáti nelogické a také to bude nelogické, neboť jak by láska mohla býti volná, když život ztratil svoji svobodu.

A tak z lidských duší zmizí podivný sen a fantasmie, které říkáme svoboda, a nezůstane po něm ani zdání. Ať už budoucnost těchto evolučních experimentů a jejich vliv na civilizaci bude jakýkoliv, je zde přece jedna země, která bude mít proč truchliti. Pro nás v Anglii zmizí něco, co naši otcové cenili tak vysoko, že ani nedbali, aby pro to našli jméno; a ať vyjdou na nebi všeobecného osudu všech jakékoliv jiné hvězdy, velká hvězda naší noci zhasla. Angličané zmeškali a zanedbali mnohé věci, jež dosáhli a uchovali lidé stejného původu. Nebylo jim dáno, aby jako Francouzové zřídili věčnou kommunu, věčný společný stát a jasné zákony rovnosti, ani neuchovali jako jižní Germáni, populární kulturu svých písní; ani jim nebylo dáno, aby jako Irové denně směli umírat pro velké a vznešené náboženství. Ale vždycky s nimi byl duch, který skřížil svůj meč s mnohými podivnými zvyky a zákonnými smýšlenkami. Byla to cesta člověka, který chtěl po ní kráčet sám a bezejmenný. Nebylo tak bezúčelné, že Angličané zapomněli na všechny své zákony, aby si vzpomínali na jméno psance a naplnili velké, zelené srdce ostrova Anglie postavou Robin Hooda. Nebylo jen tak bezúčelné, že i princové své umění a písemnictví zahalovali jakýmsi inkognitem králů, které neodhalí ani formální a akademická sláva; a tak žádné oči nesledovaly mladého Shakespeara, když chodil po zelených nivách Stratfordu nebo mladého Dickense, když se po prvé ztratil mezi světly Londýna. Není jen tak bezúčelné, že i tyto cesty a silnice jsou plny ohybů a zatáček, stoupají i klesají přímo rozmarně, tak aby člověk, nakloněný nad mapou, jako nad hadovitým labyrinthem, mohl říci, že se dívá na domov cestujících lidí. Duch sou-

časně divoký, vlídný a důvěrný, spočíval nad lesnatými kraji Anglie, jako vítr v poklidu. Jestli tento duch opravdu vymizel, pak málo záleží na tom, že byl vyhnán čirou perversitou, neboť pak to sám dovolil, a vykonali to netvorové, které sám s pouhé lenosti pustil na svobodu. Průmysl, kapitalismus a zuřivá chtivost fysických věd, to jsou anglické experimenty, ale v tom smyslu, že Angličané se dobrovolně propůjčili k těmto pokusům a také sami je povzbuzovali; ale za nimi bylo ještě něco jiného, nebyli to oni a nebylo to v nich — byla to svoboda, byl to náš život. Možná, že delikátní a houževnatý duch přece konečně zmizel a ztratil se, jako pára ve vzduchu. Jestliže je to pravda, pak málo záleží na dnešních zevnějších experimentech našeho národa. To, nač se budeme dívat, bude jen mrtvá věc, oživená jen svými vlastními parasity; neboť pak Angličan zničí Anglii.

PROMĚNA SOCIALISMU.

Socialismus je vlastně nejprostší myšlenka na světě. Vždycky jsem se divil, proč k vůli tomu došlo k takovému pobouření a nedorozumění a k tak hanebnému utrhání na cti. Kdysi jsem souhlasil se socialismem, protože byl prostý. Nyní už s ním nesouhlasím, protože jest příliš prostý. Ale většina jeho odpůrců s ním zachází ne jen jako s nespravedlivou ničemností, ale spíše jako se záhadnou ničemností, a to je tím více plete a rozzučuje. A snad to ani není tak podivné, že odpůrci socialismu jsou zmateni, a nevědí, co to vlastně je. I jeho obdivovatelé a přívrženci jsou stejně zmateni, a to je daleko podivnější a zajímavější. Protivníci prohlašují socialismus za anarchii, ač jest pravým opakem. Přátelé jej považují za jakýsi druh optimismu, který jest rovněž jeho pravým opakem. Protivníci i přátelé hovoří stejně a tvrdí, že je v něm určitý druh víry v ideální lidskou povahu; ač jsem nikdy nechápal proč. Socialistický systém, daleko více než každý jiný, je založen na původním hříchu, a ne na optimismu. Navrhuje, aby stát, jako zosobněné svědomí celé společnosti, měl všechnen majetek a to v prvotní formě vlastnictví; patrně asi na základě úsudku, že lidem se nemůže důvěřovati, neboť neudrží majetku, nedovedou obchodovati, počítati a vyměňovati, aby si při tom vzájemně neubližovali. Právě tak, jako kdyby všechny pušky a zbraně směl míti jen stát, aby se lidé navzájem nepostříleli, tak i tomuto státu by patřilo všechno zlato a země, aby se lidé navzájem nevykořisťovali a neokrádali. Vypadá to neobyčejně prosté a samozřejmé; a je to skutečně takové. Je to až příliš samozřejmé, než aby to byla pravda. Ale právě když je to tak samozřejmé, je až neuvěřitelné, že si někdo mohl mysliti, že by to bylo optimistické.

Já sám jsem rozhodným odpůrcem každého socialismu, kolektivismu nebo bolševismu, či ať už to jmenujeme jakkoliv; a to k vůli prvotnímu a rozhodnému důvodu, který zde ihned nezpozorujeme: k vůli ideálu vlastnictví. Říkám ideál a nejen pouhá myšlenka; a jen to způsobilo morální omyl v celé věci. Způsobilo to všechny truchlivé pochybnosti nesocialistů o člověku, který ještě není andělem, a způsobilo to i truchlivější naděje socialistů o člověku, který brzo bude nadčlověkem. Neuznávám, že osobní majetek by byl úředně povolenou koncesí nízkosti a sobectví; ale považuji jej za věc cti. Ano, považuji jej opravdu za nejpopulárnější věc cti. Ale ať to vše nízce souvisí s mojí touhou po zachování důstojnosti domova, nemá to přece nic společného s povšechným souhrnem celé situace socialismu. Poznávám jen zběžně, že kapitalista nejvulgárnějšího typu marně bude brojiti proti ideálům a říkati, abychom dosáhli socialismu: „Pak musíte změnit lidskou povahu.“ Odpovídám: „Ano. Pak ji musíte změnit. Neboť pak ji musíte zhoršiti.“

Mraky, které částečně zakrývaly význam a smysl socialismu, byly značně rozptýleny Fabiany a panem Bernardem Shawem v roli jakéhosi anti-romantického Dona Quichota, který dorážel a útočil na ušlechtilost a rytířství, právě tak, jako rytířství útočilo na větrné mlýny, a to se Sidney Webbem v roli jeho Sancho Panzou. Pokud tito dobrodružní rytíři skutečně hájí nějaký zámek, pak můžeme říci, že jejich zámek byl poštovní úřad. Červené poštovní schránky utvořily nepohnutelnou stěnu pilířů, za kterou byla uvězněná nepřemožitelnost kapitalistického individualismu. Obchodníci a průmyslníci, kteří tvrdili, že stát nic nedovede a nemůže spravovati, byli donuceni přiznati, že přece také svěřují všechny své obchodní dopisy a telegramy státu.

Konečně bylo shledáno, že není nevyhnutelně

třeba, aby jedna pošta závodila s druhou poštou, aby rozesílala růžovější poštovní známky, nebo aby měla malebnější listonoše. Není nevyhnutelně třeba, aby paní poštmistrová kupovala pennyové známky za půl penny a prodávala je za dva penny; nebo aby tloukla zákazníky a hádala se s nimi o cenu poštovní poukázky, či aby posílala každý telegram zvlášť. Samozřejmě, státní správě všech možných národních potřeb nebylo nic nemožného; a poštovní úřad byl konečně docela snesitelně řízen a spravován. Nebyl sice vždycky ideálním zaměstnavatelem, ale možná, že kdyby se užilo nějakých podobných method, stal by se takovým. Bylo docela možné, že by vyplácel spravedlivý, ba dokonce snad i stejný plat jak centrálnímu řediteli pošty tak i listonošovi. Můžeme jen rozšířit toto pravidlo státní zodpovědnosti, a tak unikneme té hrůze nejistoty a mukám soucitu, jež mučí lidstvo v nezdravém extrému úsporné nerovnosti a nespravedlnosti. Jak to řekl pan Shaw: „Člověk musí nejprve zachrániti čest celé lidské společnosti a pak může zachrániti také svoji čest.“

To byla jedna stránka důvodu; že změna odstraní nerovnost a odpověď podávala druhá strana. Dokáže se to nejpravdivěji, postavíme-li vedle poštovního úřadu jiný vzorně řízený ústav. Je to spíše jakási ideální republika nebo pospolitá obec s všeobecným majetkem, bez závodění, bez konkurence a privátního zisku. Opatřuje svým občanům nejen známky, ale oděv, stravu i byt, a vůbec vše, co potřebují. Zachovává skutečnou rovnost ve všem, hlavně, co se týče šatů. Dohlíží nejen na dopisy, ale na všechny lidské dorozumívací prostředky, na všechny zvyky i způsoby, obzvláště na špatné zvyky, které kazí dobré mravy. Tento dvojník vzorného a dokonalého poštovního úřadu se nazývá žalář. A mnohé plány, navrhované pro vzorný stát, byly považovány jeho odpůrci za vhodné a dobré pro vzorný žalář; a zcela správně, byl dobrý,

protože krmil stejně všechny lidi, ale byl nepřijatelný, protože je všechny stejně věznil.

Je rozhodně lepší býti ve špatném než v dobrém žaláři. Ze stanoviska takového vězně to jistě není paradox; už jen proto že ze špatného vězení může lehčeji uprchnouti. Ale i když nehledíme na tento důvod, člověk se měl lépe ve starém, špinavém a zkaženém vězení, kde mohl podplatiti vrátného, aby mu přinesl něco k pití, a kde našel kamarády, spoluvězně, kteří to s ním vypili. Nuže, to je přesný rozdíl mezi nynějším systémem a navrhovaným systémem. Nikdo si neváží nynějšího systému, ani ho nevychvaluje, ba ani o to nedbá. Kapitalismus je zkažené vězení. To je ještě nejlepší, co můžeme o něm říci. Ale je nutno říci něco v jeho prospěch; neboť člověk jest trochu volnější v tomto zkušeném vězení než by byl v dokonalém vězení. A jako člověk pozná, že jeden žalářík je nedbalejší než druhý, právě tak pozná, že jeden zaměstnavatel je laskavější než druhý, a při nejmenším má výběr tyranů. Ostatně, jinak pozná, že všichni tyranové jsou všude stejní. Pan Shaw a ostatní rozumoví socialisté se shodli na tom, že stát bude ve skutečnosti představovati vláda malé skupiny. Neodvislý člověk, který nebude souhlasiti s touto malou skupinou, shledá, že jeho nepřátelé na něho číhají na záhybu každé cesty.

A proto můžeme prohlásiti velmi krátce, že socialismus doporučují jeho přátelé jako stále vzrůstající rovnost, kdežto jeho protivníci mu odporují jako stálému omezování svobody. Na jedné straně bylo tvrzeno, že stát pak bude opatřovati domov i jídlo pro všechny; ale druhá strana odpovídala, že by to mohli prováděti jen státní úředníci, kteří by dohlíželi na domovy i na pokrmy. Kompromis, na kterém se konečně shodli, byl nejzajímavějším a nejpodivnějším případem v celé historii. Bylo rozhodnuto, že bude vyplněno všechno, nač

si v socialismu stěžovali, ale nevyplní se nic z toho, co si přáli, aby socialismus vyplnil. Ježto předpokládali, že dosáhnou rovnosti, obětují-li svobodu, pokračujeme, a dokážeme, že je možno obětovati svobodu a nezískati při tom rovnosti. Skutečně neučinili ani nejmenší pokus, aby dosáhli rovnosti všech, nemluvě ani o hospodářské rovnosti. Ale objevila se tu velmi ohnivá a mohutná snaha vyloučiti jakoukoliv svobodu a to množstvím naprosto nových a nezralých příkazů a nařízení. Ale socialismus neřídil ty, které krmil, jako děti nebo dokonce jako vězně. Jen kapitalistický stát přepadal všechny lidi, které dříve opustil jako zničené psance. Moudřejším sociologům konečně napadlo, že by bylo snadnější, kdyby přistoupili k hlavnímu účelu své záležitosti, to jest omámiti a ukřičeti lidi, aniž jsou nuceni vyplniti namáhavou a první záležitost, to jest podporovati lidi. Konečně, je docela lehké prohlížeti domy, když není třeba pomáhati při jejich stavbě; dokonce, budou-li míti štěstí, možná že se jim podaří při prohlížení zameziti, aby byly domy vůbec kdy vystavěny. To vše je vypsáno v listinách „bystrého problému“; neboť dnešní lidé milují problémy a nenávidí rozřešení. Je docela lehké předpisovati dietu, když není třeba starati se o oběd. To vše se nalezne v listinách toho, čemu se říká „umírněná reforma“.

Krátce řečeno, lidé přiznali, že nemůžeme čekati žádné dobro od socialismu, ale utěšují se tím, že dosáhnou mnoho zla. Všechnu úřední disciplinu, o které sami socialisté pochybovali a proti které se i bránili, převzal kapitalismus. A tak přidali všechno byrokratické tyranství socialistického státu ke starému plutokratickému tyranství kapitalistického státu. To vše jen prostě zničilo svobody, které ještě zbývaly jejich obětím. Žádný člověk si proto nemohl vystavěti lepší dům, neboť nic mu tím nepomohli; omezili jen jeho dům i způsob jeho života — jak smí žíti, aby byl vůbec živ — a

tak mu zakázali chovati tam prase či drůbež a prodávati pivo a mošt. Ani mu nic nepřidali k jeho mzdě; jen mu z ní něco vzali a schovali to v jakési pokladně, které se říká skříň na léky. Neposílají jídlo do domů a nekrmí děti; posílají tam jen inspektora a trestají rodiče, že nemají jídlo pro děti. Nedohlízejí aby měli oheň a teplo; ale trestají je, že nemají chránítka u krbu. Ale ani ve snu jim nenapadne, aby se sami postarali o chránítka.

Nuže tato nepravidelná situace se pravděpodobně rozvine v servilním státu, podle tvrzení a popisu pana Belloca. Chudí upadnou do otroctví; konečně můžeme přesněji říci, že chudí budou pozdviženi do otroctví. Totiž dříve nebo později, bohatí asi převezmou spolu s tyranstvím i filantropickou stránku celé té věci; budou krmiti lidi jako otroky, a budou je štváti jako psance. Ale abych dokázal, co chci dokázat, nemusím zacházeti až tak daleko, ba nemusím choditi dál, než kam to už samo došlo. Čistě negativní stupeň odporu, na kterém jsme nyní ustrnuli, je docela příznivý pro všechny eugenické experimenty. Kapitalista, jehož podvědomé myšlenky i činnost jsem zjednodušil v povídce z minulé kapitoly, shledal, že toto nedostatečné rozřešení vyhovuje úplně všem jeho účelům. Cítil už dlouho, že musí ukrotiti nebo zlepšiti nedbalé a náhodné plození podzemní rasy, která zároveň předstihuje jeho a požadavky, při tom mu neposkytne, čeho potřebuje. V této nepravidelné situaci si už na mnohé zvykl a překazí násilně mnohé věci. První zasahování v oblast sexu může býti pouze negativní; a vyskytlo se tu už nesčíslné množství negativního zasahování. A tak studium socialismu tohoto stupně nás přivede ke stejnému závěru jako studium ideálu svobody, jak ji formálně vyznává liberalismus. Ideál svobody je ztracen a ideál socialismu je změněn, takže je nyní pouhou výmluvou k utiskování chudých.

První pohyb prostředkování v těch nejhlubších domácích záležitostech chudých jde ve znamení negativního zasahování. Všem matkám v chudých uličkách byly poslány úřední listiny, kde úplný cizinec klade těmto úctyhodným ženám takové otázky, pro které by jiný člověk byl zabit, kdyby se na to ptal, alespoň ve třídě, kde se mu říká gentleman, nebo v krajích, kde se mu říká svobodný člověk. Tyto otázky prý souvisely s podmínkami mateřství; ale zde je důležité, že reformátoři nezačali sami stavěti tyto hospodářské a materiální podmínky. Nesnažili se, aby mohli vypláceti peníze nebo znovuzřídit majetek a vlastnictví a stvořiti tak i tyto lepší podmínky. Dávají jen rozkazy a nic jiného. Jiný způsob zakročení, o kterém jsem se už zmínil, je chytání dětí na základě těch nejfantastičtějších výmluv a falešné psychologie. Určití lidé sestaví seznam posudků a úskočných otázek, z nichž by mohla býti velmi zajímavá rodinná hra, ale v celku je to nedostatečný důvod, aby se proto směly ochromovati a rozdělovati rodiny. Jiní se počali zajímať o beznadějný morální stav dětí zrozených za úsporných hospodářských podmínek, které se nijak nesnaží zlepšiti. Velice v tom vynikali, zvláště když prohlásili, že zločin je choroba, a pokračovali tak úspěšně v těchto kriminalogických studiích, že chtěli dokonce otevřítí polepšovnu pro malé hochy, kteří chodí za školu. Nemusím se snad zdržovati vysvětlováním, že zločin není choroba. Ale kriminalogie je choroba.

Nyní můžeme dodati ještě něco, co je konečně zcela jasné. Ať už organizace průmyslu dosáhne nebo nedosáhne přetvoření rodiny dle eugenických zásad, jak jsme se o tom už zmínili, dosáhla už svého negativního výsledku, to jest částečně už rodinu zničila. Dělo se tak také ve formě propagandy rozvodu, vypočtené na to, aby široké massy lidu přivykly nové představě přeměněných a znovu seskupených rodin. Ale nechci zde hovořiti o otázce

rozvodu, jak jsem to učinil jinde, ani o jeho podstatě a charakteru; prostě jen vypočítávám, že je to také negativní reforma, která byla navržena pro své pozitivní úsporné vlastnosti. Bylo o tom kázáno s radostnou veselostí, jakoby sebevražda lásky nebyla jen lidská hloupost, ale jakoby to bylo přímo štěstí. Nemusí býti vysvětlováno a rozhodně nemusí býti popíráno, že ubohý, chorobným průmyslem uštvaný chudý opravdu zachovával manželství i v nejhorších nevýhodách a často nalezl v rozvodu individuální úlevu. Průmysl plodí mnoho nešťastných manželství a to proto, že plodí tolik nešťastných lidí. Ale všechny reformy byly jen proto, aby znovuvzkřísily průmysl a ne štěstí. Ubozí manželé byli rozváděni jen proto, že už dávno byli odloučeni. Celý moderní zmatek jest ovládnán podivným přesvědčením, že je nutno obětovati všechny starodávne zvyky, protože se nehodí k moderním zlořádům. Když se objeví plevel v pšenici, pak jistě největší rychlost praktického ducha dokáže ten, kdo spálí pšenici a sklídí plevel do stodoly. A ježto had otočený kolem kalichu otrávil svým jedem víno z Káně Galilejské, analytikové vyvinuli ihned všestrannou činnost, aby uchovali jed a vylili víno.

KONEC DOMÁCÍCH BŮŽKŮ.

Jedině v hovoru nebo v žertovných písničkách najdeme ohlas ducha a smýšlení anglických širokých vrstev. Druhé je pochopitelně nejistější, ale je to přece jediné známé podání a doklad, který je vystihuje. Hovoří se o populárním Tisku; ale v pravdě není populárního Tisku. Snad je to dobrá věc, ale nicméně většina čtenářů novin by byla mírně překvapená, kdyby hlavní články byly psány jargonem námořníků. Někdy se noviny zajímají o věci, o které se i demokracie nesmírně zajímá; tak třeba o dostihy. Mluvíme o vůdcích Labour Party; ale bylo by velmi neparlamentní, kdyby vůdcové dělníků hovořili jako dělníci. Bolševici, jak jsem slyšel, podporují prý něco, čemu říkají „proletářské umění“, ale to jen dokazuje, že slovo bolševismus, se dá občas zkrátiti na slovo „boche“. Tento druh bolševismu není proletářský, ale spíše je to právě to, z čeho obviňují každého jiného. Tento bolševismus je především buržoasní; je to židovský intelektuál z města. A skutečná obžaloba průmyslového intelektualismu vynikne sotva kdy jasněji než v tomto přirovnání. Nikdy nebylo proletářského umění; ale rozhodně tu bylo lidové umění. A jedinou literaturu, která nám připomíná, jak skutečně mluví a myslí anglická pracovní třída, najdeme právě v žertovných písničkách anglických lidových hospod a barů.

Po prvé jsem slyšel jednu takovou písničku na své cestě do Ameriky, a bylo to na širém moři a socha Svobody právě počala vystupovati na obzoru. A tu z úst mladého skotského inženýra zaslechl jsem po prvé ta nesmrtelná slova z nějakého londýnského baru:

* „Otec dostal vyhazov z vodárny,
že ze své staré vajkslovky kouřil.
Otec dostal vyhazov z vodárny
aby snad vodárnu nezapálil.“

Jak jsem řekl svým přátelům v Americe, myslím, že vlastenec se nemá vychloubati; ostatně vychloubáním se člověk jistě nemusí vychloubati. Pochybují, že něco tak výslovně anglického, jak to vidíme třeba u Kiplinga, by mělo tak velkou a přesvědčující moc, ač se to může vnucovati cizincům až přes příliš, jak to vidíme na příklad u Dickensa. Nejsem žádný imperialista, a jen v řídkých a zvláštních případech vystupuji jako Jingo,** ale když jsem slyšel slova o otci a o vodárně, když jsem slyšel pod dalekým a cizím nebem něco tak nádherně anglického, pak skutečně (řekl jsem svým přátelům), pak skutečně:

*** „Dobrotě a kráse můj vřelý dík,
jež při mém zrození se usmála tak přemile,
a stvořila mne, jak mne možno zřít,
malým děckem Anglie.“

Ale ta ušlechtilá sloka o vodárně nevyjadřuje jen vlastenectví, ale má i jiné ušlechtilé vlastnosti. Vyjadřuje krátký a skorem dokonalý souhrn a přehled celého sociálního problému průmyslových krajů, jako je Anglie a Amerika. Kdybych chtěl systematicky vypočítávati všechny základní příčiny mravního a hospodářského problému v Pittsburghu nebo v Sheffieldu, nesvedl bych to nikdy lépe než když bych zvolil těch několik slov za text

* „Father's got the sack from the water-works
for smoking of his old cherry-briar;
Father's got the sack from the water-works
'Cos hi might set the water-works on fire.“

** Přezdívka zuřivého vlastenectví Toryů.

*** I thank the goodness and the grace,
that on ing birth have smiled,
and made me, as you see me hore,
a little English child.“

a rozdělil je v jednotlivá záhlaví jako přikázání. Dovolte mi, abych to zde zhruba naznačil.

1. — *Otec*. Toho slova se ještě užívá v nevědomé a špatně placené průmyslové třídě. Je to odznak staré smlouvy a dohody, které se říká rodina. Muž a žena se navzájem zavážou přísahou, že si budou věrni; muž vezme na sebe odpovědnost, starost a péči o všechny děti té ženy a tak se mu genericky říká „Otec“. Nesmíme předpokládati, že jedno z těch dětí musí býti nutně básníkem. I ženě se podle téhož řádu říká „Matka“. Chudé anglické ženy říkají „Otec“, jako chudé irské ženy říkají „Můj“, a myslí tím hlavu rodiny a domácnosti. Zde si musíme uvědomiti, že mezi nevědomými stále ještě tyto zvyky a obyčeje existují. Otec a rodina tvoří základ celé myšlenky; básníkovi připadá tato přirozená autorita docela přirozenou, ale je zatížená a ničená jinými umělými autoritami, jako autoritou učitele, strážníka, zaměstnavatele atd. Jaké jsou tyto síly, které zápasí s rodinou, to uvidíme, drazí bratři, až přejdeme k druhému záhlaví, jež zní:

2. — *Dostal vyhazov*. Tato zvláštnost jazyka ukazuje na další vývoj historie řeči, než přibližně primitivní slovo „Otec“. Je bezúčelno badati, přišel-li ten výraz k nám šel z Turecka, nebo z jiné servilní země. V Americe by řekli, že Otce vylili. Ale osvětluje to dokonale celý hospodářský systém a podmínky, za kterých nyní Otec musí žíti. Ačkoliv podle rodinné tradice předpokládáme, že by měl býti pánem, přece nyní podle průmyslové tradice může býti jen zvláštním služebníkem; služebníkem, který nemá jistoty otroka. Kdyby měl svůj vlastní krám a nástroje, nemohl by dostati vyhazov. Kdyby byl majetkem svého pána, nemohl by dostati vyhazov. Otrok i řemeslník oba vědí, kde budou spáti každou noc; jen proletář individualistického průmyslu může dostati vyhazov, když ne právě ve smyslu Bosporu, tak alespoň ve smyslu nábřeží Temže. Přejdeme k třetímu titulu:

3. — *Ž vodárny.* Tato část Otcova života je velmi důležitá, neboť to jest odpověď všem socialistům a tak mnohým kapitalistům. Vodárna, která zaměstnává Otce, je velmi veliká úřední a neosobní instituce. Je-lito je státní závod nebo soukromý podnik, na tom Otci nezáleží a tím se také jeho city k ní nijak nezmění. Vodárna může a nemusí býti sestátněna; to by asi jistě nijak nezměnilo fakt, že Otce vylili, a rozhodně by to nezměnilo fakt, že byl obviněn, jak si hraje s ohněm. Vyhodí-li ho spíše kapitalisté, pak socialisté mu rozhodně zapovědí kouřiti. Pro Otce není svobody, leda by byl majetníkem takových věcí jako voda a oheň. Kdyby měl svůj vlastní pramen, nikdo by mu nemohl vzíti vodu, právě tak, jako kdyby seděl u svého vlastního krbu, nikdo by mu nemohl vzíti dýmku. To je skutečný význam majetku a také skutečný důvod, který můžeme namítati proti socialismu a patrně i jediný důvod proti socialismu.

4. — *Že kouřil.* Nic nevyznačuje podivný a přechodný stav průmyslu tak neobyčejně, jako fakt, že ačkoliv zaměstnavatelé stále si přivlastňují právo vyhoditi Otce jako cizince, začínají si přivlastňovati právo, dohlížeti na něho jako na syna. Podle hospodářských zásad může jíti a zemříti hladu někde na nábřeží; ale podle všech morálních a hygienických zásad musí se na něho dohlížeti jako na syna. Vláda odmítá všechnu odpovědnost a nedohlíží, aby dostal chléb. Ale úzkostlivě bere na sebe všechnu odpovědnost a dohlíží, aby nedostal piva. Schválila zákon o pojištění a nutí ho, aby si opatřil léky; ale veřejně přiznává, že je jí lhostejno, může-li si opatřiti jídlo. A zatím, co vyhazov je nedůsledný se zřetelem k rodině, dozor je nedůsledný se zřetelem k vyhazovu. Celá ta záležitost je jako zamotaný řetěz vzájemně si odporujících názorů. Je pravda, že ve zvláštním a posvátném textu písma, o kterém zde uvažujeme, kouření je zakázáno z všeobecného a veřejného stano-

viska, ale rozhodně není zakázáno se stanoviska lékařského a osobního. Proto je důležitější, abychom si zde připomněli, že když jeho páni dokázali, že alkohol je jed, právě tak mohou dokázat, že i nikotin je jed. Je velmi významné, že tento druh nebezpečí je větší v nové demokratické Americe, než ve staré šlechtické Anglii jak se říká. Když jsem byl v Americe, lidé tam už „hájili“ tabák. Lidé, kteří „obhajují tabák“, jsou na dobré cestě, aby obhajovali i denní světlo, nebo aby prohlásili, že kýchání není žádný skutečný hřích. Jinými slovy, propadají tiše a klidně tichému šílenství.

5. — *Ze své staré vajkslovky.* Zde máme přechodnou a nepravidelnou situaci majetku a vlastnictví. Mezi chudými, nebo obzvláště mezi chudými tento cit stále ještě existuje. Ale víže se spíše k hračkám než k nástrojům; k malicherným výrobkům, než k vydobytému majetku. Ale postřehneme zde stále ještě onen zdravý úsudek o vlastnictví; na příklad základní prvek trvání a souvislost zvyků. Byla to stará, třešňová dýmka; Otec z ní systematicky kouřil, byla to jeho stará kamarádka a společnice a hrála třeba důležitou úlohu v romantických i zábavných příhodách Otcova života. Snad to byla relikvie i jen pouhá tretka. Ale protože to není skutečný, opravdový nástroj, protože s ní člověk nemůže vyvinouti tvořivé energie společnosti, je, jako ostatní jeho důstojnost, vydána na milost a nemilost toho, čemu se říká vyhazov. Když Otec dostane z vodárny vyhazov, pak pravděpodobně bude nucen zastaviti i svoji starou vajkslovku.

6. — *Aby snad vodárnu nezapálil.* — A tato jediná řádka zní jako líbezný verš velkého básníka; je tak přesná a rozhodná, poskytuje nám takový dokonalý obraz zákonů, které vydáváme a všech důvodů, kterými je podpíráme, je to taková naprosto přesná analýsa celé logiky všech našich dnešních opatření a nařízení, že i samo pero padá z ruky komentátora; a nechť to umělecké dílo mluví samo za sebe.

Takový rozbor, jako nahoře, podá často lepší přehled o dnešní situaci, než různá nepravidelná postavení anglického proletariátu. Je vhodnější, protože se vyjadřuje slovy, kterých proletář skutečně užívá; a mezi nimi jistě není slova „proletářský“. Zde je nutno upozorniti na to, že vše co přispívá k rozmnožení této spletnosti, je vlastně nehotovým státem. Majetek ještě docela nezmizel; otroctví se ještě docela nenavrátilo; manželství živoří za nepříznivých podmínek; sociální roztržidění existuje jen obmezeně, je potlačováno a je vlastně jen pouhým úskokem a vytáčkou. Zbývá nám jediná otázka: která síla zvítězí, či zda staré síly jsou dosti silné, aby odporovaly novým silám. Doufám, že jsou tak silné; ale pozoruji, že vytrvávají, ač jsou v nejedné nevýhodě. Rodinné cítění dělníka jsou dnes pouhým instinktem a ne ideálem, a to je hlavní nevýhoda. Přirozeně, že jedině náboženství podporuje ideál. A přirozeně jedině křesťanské náboženství podporuje ideál manželství. A z různých příčin, které může vysvětliti jen historie Anglie (ač sotva kdy co vysvětlí), pracující třídě bylo odňato křesťanství. Ani ve snu nepopírám, ba při každé příležitosti ochotně doznávám, že můžeme monogamii i všechny rodinné zodpovědnosti vysvětliti a obhájeti i rozumově, bez jakéhokoliv zasahování náboženství. Ale náboženství je praktická opora každé morální myšlenky, která musí býti populární a bojovná. A chce-li to vše náš ideál přežiti, pak musí býti i populární i bojovný.

Lidé, kteří se posmívají takové ubohé bytné, která vidávala lepší dny, jak jsme už o tom mluvili, obyčejně hovořívají posměšně o jejich domácích bůžcích a posmívají se, že jsou to její domácí bůžkové. Divili by se, kdyby věděli, jak je to hluboce pravdivé. Moderním materialistům schází právě co by jim bylo tím, čím byly pro staré pohany jejich domácí bůžkové. Domácí bůžkové pohanů nebyly jen kusem dřeva nebo kamene; konečně ani

kámen není jen pouhým kamenem, je-li to kámen vlastního domácího krbu, ani dřevo pouhým dřevem, je-li to dřevo vlastní střechy. Po celou dobu, co křesťanství udržovalo tradici svatých patronů a malých relikvií a škapulířů, udržovala se i myšlenka požehnání, spočívající na domácnosti. Když lidé neměli domácí božstva, měli alespoň božství domácnosti. Když křesťanství bylo zmrazeno puritánstvím a racionalismem, uhaslo i vnitřní teplo a tajemný oheň domácího krbu. Ale některé žhavé uhlíky stále ještě hoří nebo alespoň září; chudí stále ještě považují své materiální vlastnictví za něco posvátného. Zním chudé lidi, kteří se zříkají velkých peněz jen kvůli starému měděnému ohřívadlu, a to je celá romantika jejich života. Nepotřebují ho a také ho nepoužívají; ale nicméně přece je hřeje. Je to skutečně, jak žertovně poznamenal Seržant Buzfuz, úkryt pro skrytý oheň. A ten oheň je týž jako ten, který hořel před dřevěnými bůžky, ohromným loutkám se podobajícími v chatách starých Italů. Je to domácí bůžek. A docela dobře si dovedu představit nešťastného a zanedbaného Angličana, který umíraje upírá své hasnoucí oči na ten kus zářivé mědi, zrovna jako jiní nad šťastnější muži pozvedali své hasnoucí oči k zářivým paprskům zlatého kalicha nebo kříže.

Proto si musíme povšimnouti, že byla vždycky jakási spojitost mezi mystickou vírou a hmotnými předměty v domácnosti; že obyčejně postupovaly společně a nyní, a říkáme to truchlivě, také společně odešly. Pracující třídy nemají rezervního majetku, kterým by obhájili své náboženské relikvie. Nemají ani náboženství, kterým by posvětili a zdůstojnili svůj majetek. Ale mají jednu ohromnou výhodu; jsou v právu, aniž to vědí. Drží se svých zdravých názorů jako pošetilých předsudků. Skrývají přímo svůj malý majetek, jako by byl kradený. Často chudá žena řekne úředníkovi, že půjde všude za svým mužem s vyzývavým a drzým pohledem pros-

topášnice, která chce opustiti svého muže. Často, ztratí-li své dítě, bude plakati právě tak zoufale a beznadějně, jako dítě, které ztratilo svoji pannu. A skutečně, dítě plačící na rohu ulice pro ztracenou loutku, bude více litováno než ona.

Zatím celý žert pokračuje a vyskytují se různé, často i v novinách popsané neshody mezi zničenými rodiči a domácnosti zničujícími filantropy; a ovšem spor vždycky stejně dopadne. Je nesčíslné množství právě takových případů, které se nikdy ani do novin nedostanou. A musíme o nich hovořiti lehkomyslně a posměšně, neboť to je naše jediná záchrana, abychom se příliš nerozzuřili; neboť nechci skončiti ve znamení rozpoutané zuřivosti. Víím, že mnozí z těch, kdož přivádějí podobné stroje do pohybu, činí tak z upřímného, ale zmateného soucitu; jiní tak činí z hloupého, ale ne bezectného lékařského či zákonitého přesvědčení. Ale kdybych já sám, spolu s ostatními stejně smýšlejícími lidmi, začal prudce a krutě napadati tyto úctyhodné lidi, nesmějí býti příliš netrpěliví pro naši netrpělivost. Při svých dalekosáhlých úmyslech jsou jistě povznešení, a nebudou si stěžovati na tak bezmocný protest proti tak individuálním křivdám a zlu. Uvažoval jsem v této kapitole o nadějích všeobecné a demokratické obrany domácí a osobní cti a důstojnosti, a jsem nucen doznati, že nyní jsou slabé a pochybné. Také je zcela jasné, že na nich nemůžeme stavěti žádné osobní naděje. Budeme-li i po tomto protestu poraženi, vzdáme se a doznáme, že zničil a porazil i náš zájem. Náš protest není takovým protestem, který něco slibuje demagogům, nemluvě už ani o udavačích. Ti, kteří slouží, nebudou nikdy vládnouti a ti, kterých litujeme, nikdy nepovstanou. Sněmovna nebude nikdy obklopena zástupem babiček, třímajících zástavní lístky. Také není žádné „obchodní společenstvo“ churavých a vadných dětí. Je naprosto nepravděpodobno, aby moderní vládu svrhlo několik ubohých chudásů, kteří byli posláni

do žaláře jen omylem, anebo spíše jen následkem obyčejných nehod. Jistě všichni znamenití socialisté a velcí reformátoři, kteří vítězně táhnou za svými vědeckými triumfy, nebudou hubovati na naše marné rozhořčení. Konečně, je-li to marné, není to alespoň zistné; a pokud je to beznadějně, je to i nevďčné. Oni mají své velké a výbojné válečné výpravy, kosmopolitický systém pro třídění a usměrnění milionů a úspěchy i rekordy vědy. Proto se nemusí na nás horšiti, že prosíme za ty, kteří nikdy nebudou čísti naše slova; ba neodmění ani naše úsilí vděčností. Jistě na nás nezanevřou, nanejvýš budou dokonale spleteni, až uvidí, že připomínáme-li tyto malé události, zlomená srdce a zničené domovy, zaznamenáváme jen to, co nemůže býti nikdy plně a přesně zaznamenáno; jsou to jen všední tragedie, které brzo vyblednou, výkřiky, které zaniknou v zuřivém a nekonečném větru, divoká slova zoufalství, napsaná na tekoucí vodě, pokud ovšem, jak někteří tak tvrdošijně tvrdí, nejsou vryta nikde hluboko v kameni skály, v rudé žule Božího hněvu.

KRÁTKÁ KAPITOLA.

Okolo roku 1913 se eugenika z pouhého vrtochu stala módou. Pak, mohu-li to tak shrnouti, počal ten žert doopravdy. Organisující duše, které uvažovaly, jak jsme to viděli, o obyvatelstvu v brlozích, populárním materiálu a možnosti protestu, cítily, že přišel čas, aby zahájily svou válečnou výpravu. Eugenika se počala objevovati vytištěna tučným písmem v denním tisku a velké eugenické obrazy se objevily ve všech ilustrovaných časopisech. Jakýsi cizí gentleman, jménem Bolee a žijící v Hampsteadu, byl tam inserován velkými a dlouhými články, jako člověk mající jediný úmysl: býti otcem Nadčlověka. Dopadlo to tak, že to byla Nadžena a jmenovala se Eugenetta. Rodiče, jak to bylo popisováno, se všemi svými silami věnovali vytváření nejdokonalejších podmínek před zrozením děcka. „Vymýtili ze svého života vše, co nesměřovalo k dokonalému štěstí.“ To by mnozí také jistě rádi a ochotně učinili, ale ve všech objemných současných novinářských zprávách o tomto předmětu jsem se nikde podrobně nedočetl, jak se to vlastně dělá. Dorozumívali se s panem H. G. Wellsem, s Dr. Salleyby a patrně s Dr. Karlem Pearsonem. Všechny vlastnosti, které mělo mít toto ideální děcko, byly pečlivě pěstěny i v rodičích. Velký problém a těžkou záhadu způsobil nedostatek smyslu pro humor. Eugenický párek se přirozeně obával, že by snad v tomto směru nedostačoval, a postupovali tedy tak vědecky, že se obrátili na odborníky. Aby pěstovali smysl pro humor, navštívili Harryho Landera, pak Willcie Bardu a poté i Jiřího Robey; ale zdá se, že to bylo vše marné. Nicméně čtenáři novin se zdálo, že jména jako Mečnikov, Steinmetz a Karl Pearson budou brzo právě tak populární, jako jména Robey, Lander a Bard. Argumenty těchto euge-

nických autorit a popisy rozhovorů vyplňovaly nesčetné novinové sloupce. Pan Bolee, tvůrce dokonalých podmínek před narozením děcka, byl sice později obžalován a soudně stihán, že zanedbával svůj vlastní domov, ale to jen na okamžik zastínilo zářivý východ ve světě vědy. Marně bychom vypočítávali tisíce vysvědčení o konečném vítězství. Podle podstaty věci tato kapitola by měla býti nejdelší v celé knize, nebo spíše by to měl býti začátek nové knihy. Musili bychom mluvit o vítězném rozšíření eugeniky v celé Anglii. Ale to zde není první kapitolou, ale poslední kapitolou. A musí to býti jen krátká kapitola, protože celá tato historie byla navržena jen krátce. Pak se tedy stala velmi podivná věc. Anglie šla válčiti.

To by bylo samo o sobě dostatečně mrzuté přerušení v tak mladém životě Eugenetty i eugeniky. Ale musíme tu upozorniti na daleko hroznější a spleťtější falet. Neboť, běda, s kým že šla Anglie válčiti? Anglie šla válčiti s Nadčlověkem a to do jeho vlastního domova. Šla bojovati právě se zemí vědecké kultury, odkud vyšel ideál Nadčlověka. Šla bojovati s celým panem Dr. Steinmetzem a alespoň s polovinou pana Dra. Karla Pearsona. Bojovala v rodišti všech devět desetin těch profesorů, kteří byli proroky nové naděje lidstva. V několika týdnech právě jména těchto profesorů byla vypískána a zahrnuta nízkými a plebejskými žerty. I samému jménu Nietzscheho, který pozvedal nad lidstvem tuto naději nadlidskosti, se každý vysmíval, jako by byl pouhým šíleným bláznem. Nová nálada zachvátila všechny lidi; každý chtěl kráčet pochodem, každého zachvátila spontanní vojenská bdělost a demokratická disciplína a při nejslabším zvuku trubky by každý byl narok odešel daleko pryč. Lidé začínali hovořiti podivně o všech starých a obvyklých věcech v krajích Anglie, o jejím tichém venkovu, o mateřství i o polozapomenu-
tém náboženství rasy. Smrt zářila po celém kraji

jako nové denní světlo, v němž všechny věci ožily a staly se nesmírně drahými. A v přítomnosti té děsné činnosti se pojednou zdálo, jako by dokonce i celý pan Bolee i s eugenickým děckem byl něco nesmírně vzdáleného, ba, možno-li to tak říci, i něco nesmírně směšného.

Taková náhlá změna vyžaduje vysvětlení, které tu krátce podávám. V Evropě byla země, která přivedla skorem až k dokonalosti ten typ pořádku a prozíravosti, který jest předmětem této knihy. Představovala dlouho vzorný stát pro všechny racionální moralisty, kteří vidí ve vědě spásu společnosti. Co se týče sociální reformy, stála jistě mezi všemi státy na prvním místě. Také si všichni hrdě vypůjčovali všechny její soustavně uspořádané sociální reformy. A proto, když toto Prusko shledalo, že je vhodná doba, aby rozšířilo svůj císařský systém i na sousední a neutrální Belgii, všichni tito vědečtí nadšenci směli se státi pouhými theoretiky, což, bohužel, nebývá vždy každému dovoleno. Spatřili svou velkou utopii v plné práci, v plném rozsahu a zcela blízko, to bylo jejich zadostiučinění. Nemusili čekat, jako jiní evoluční idealisté na pomalé přibližování k tomu, co se jen zdaleka podobá jejich snům; anebo někteří to dokonce musí ponechat jako pouhý slib potomstvu. Nemusili na to čekat, jako na neskutečnost, jako na vidinu budoucího stavu, nýbrž ztělesněný uzřeli svůj ráj. A byli velmi tiši po celých pět let.

Konečně to zemřelo a smrdutý zápach naplnil celou zemi až k nebesům. Mohlo by se myslet, že tak strašlivý zápach zůstane na vždycky v lidské paměti; ale lidská paměť je nestálá. Možná, že tito omámení a lehkověrní hlupáci se opět postupně shromáždí a pokusí se opět uvěřiti svým snům a nevěřiti svým vlastním očím. Možná, že jsou i takoví, jichž láska k otroctví je tak ideální a nezúčastněná, že jí zůstávají věrni, i když je poražena. Kdekoliv naleznou zlomený článek toho porouchaného

řetězu, s radostí se s ním opět budou mazliti. Ale jsou tu určité hranice, stanovené nekonečným milosrdenstvím tomu, kdo byl jednou podveden a podruhé sám sebe podvádí. Viděli své pravzory vědy konati své dílo na zemi i na moři; ukazovali svou lásku k vědě v Lovani a svou lásku k lidstvu v Lille. A alespoň na čas uvěřili svědectví svých smyslů. A jestliže neuvěří nyní, neuvěří ani při zmrtvýchvstání; třebaže všechny miliony těch, kteří zemřeli, aby zničili prušáctví, povstávají a svědčí proti němu.

O B S A H

Část I.

Falešná teorie.

Kap.	Strana
1. Co jest eugenika? - - - - -	9
2. První překážky - - - - -	16
3. Anarchie s hůry - - - - -	24
4. Blázen a zákon - - - - -	32
5. Pochybná autorita - - - - -	44
6. Vyzvání, na něž nebylo odpověděno - - - -	56
7. Ustanovená církev pochybností - - - - -	66
8. Přehled falešné teorie - - - - -	74

Část II.

Pravý cíl.

Kap.	Strana
1. Nemohoucnost nekajícínosti - - - - -	81
2. Pravá historie tulákova - - - - -	90
3. Pravá historie eugenikova - - - - -	101
4. Pomsta těla - - - - -	111
5. Podlost příčiny - - - - -	119
6. Zničená svoboda - - - - -	129
7. Přeměna socialismu - - - - -	138
8. Konec domácích bůžků - - - - -	146
9. Krátká kapitola - - - - -	155